מדרש · אגדה

מדרש הנעלם

מדרש הנעלם

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מדרש-הנעלם/

הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרשת בראשית 5
מאמר בריאת העולם 5
מאמר התהום 6
מאמר חצבה עמודיה שבעה 6
מאמר יעמדו יחדיו 6
מאמר ג"ע ועץ החיים ועצה"ד 6
מאמר בחב"ד נברא העולם 7
מאמר למה נבראו השמים בתבונה והארץ בחכמה 8
מאמר בחכמה יבנה בית 10
מאמר ה' קנני ראשית דרכו 11
מאמר התורה שנברא במ' יום 12
מאמר שלש משמרות הוי הלילה 12
מאמר נפש השכלית ונפש המדברת 14
מאמר עולת תמיד העשויה בהר סיני ... 15
מאמר ב' יהי אור 16
מאמר יהי רקיע 20
מאמר תוצא הארץ נפש חיה 24
מאמר יקוו המים 31
מאמר ב' תדשא הארץ דשא 36
מאמר יהי מאורות 39
מדרש הנעלם פרשת נח 47
מאמר בארצות החיים 47
מאמר תרין עוזלין דאיילתא 47
מאמר על חומותיך וגו' הפקדתי שומרים 48
מאמר אלה תולדות נח 49
מאמר דור המבול 51
מאמר כרם היה לשלמה 52
מאמר אם אחפוץ במות המת 53
מאמר איש האדמה 54
מאמר יין ושכר אל תשת 54
מאמר וירח ה' את ריח הניחוח 55
מאמר נח לא בקש רחמים על העולם . . 56
מאמר וישלח את העורב 58
מאמר גלות האחרון אין לו קץ וזמן 59
מדרש הנעלם פרשת לך לך 61
מאמר לך לך מארצך 61
מאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו 62
מאמר פתחי לי פתח של תשובה 63
מאמר ב' וישמע אברם כי נשבה אחיו . . 64
מאמר ששים גבורים סביב לה 67
מאמר שכרך הרבה מאד 69
מאמר השבטים מה אינון לעוה"ב 70
מאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות 70
מדרש הנעלם פרשת ויצא פרשת ויצא . 71
מאמר מי יגור וגו' כנגד עשרת הדברות . 71
מאמר ויפגע במקום וגו' 72
מאמר אבן שתיה 72
מאמר והנה סולם מוצב ארצה 73
מאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה 76
מאמר נחש עלי צור 77
מדרש הנעלם פרשת אחרי 80
מאמר ג'ע וגיהנם וכוונת ק"ש 80
מאמר שבועת הנשמה מטרם שבאה לעולם 82
מאמר אלימלך ונעמי מחלון וכליון רות וערפה 82
מאמר יעקב אשר פדה את אברהם 83
מאמר חנניה מישאל ועזריה 84
מאמר שלש משמרות הוי הלילה 84

מאמר כי יקרא קן צפור 85
מאמר חצות לילה 86
מאמר למה מתים לפני זמנם 86
מאמר שמות מ'ב וע'ב ונש'ב שבק'ש ורמ'ח
תיבין 86
מאמר ג' סעודות שבשבת 87
מאמר פנים כלפי מטה ואחורים כלפי
מעלה 88
מאמר ב' ג' סעודות שבשבת 88
מאמר אשרי משכיל אל דל 91
מאמר בזכות בנו ניצל מדין גיהנם 91
מאמר י'ח אלף עולמות 92
מדרש הנעלם פרשת כי תצא 94
מאמר מת בלא בנים בא פעם ב'
לעולם 94
מדרש הנעלם פרשת כי תצא מאמר
היבום 95
מאמר החליצה 95
מדרש הנעלם שיר השירים 96
מאמר ד' רוחות שבנשיקות 96
מדרש הנעלם מדרש איכה 102
מדרש הנעלם מדרש איכה 102
מאמר כי יום מהומה ומבוסה 103
מאמר ואיבה אשית 103
מאמר ויגרש את האדם 104
מאמר ויניחהו בגן עדן 104
מאמר ותרא האשה 105
מאמר קול ברמה נשמע 105
מאמר שאג ישאג על נוהו 107
מאמר וזכור את בוראך בימי
בחורותיך 109
מאמר ב' עשרה הרוגי מלכות 111

פרשת בראשית

מאמר בריאת העולם

תנן בעשרה מאמרות נברא העולם רבי חייא ורבי נתן אומרים במאמר אחד נברא ואיזהו דכתיב בדבר ה' שמים נעשו ורבי אבא אמר דכתיב כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד אמירה אחת בלבד ר' אלעזר אמר לא זה ולא זה אלא באות אחת נברא העולם בלא אמירה דתניא רבי אלעזר אמר אות אחת מטל הקב"ה משמו ובאותו האות נברא והיינו דא"ר אלעזר מאי דכתיב מי כמכה באלים ה' שיוכל לברא את העולם אלא משמע בה"א נברא העולם באות אחת ממש ובמאי נוקים כי הוא אמר ויהי וגו' בדבר ה' שמים נעשו אלא א"ר אלעזר לאחזאה לעלמא דהא אתברי הוה ולא הוה מתגליא ואצטריך כל חד וחד לאתגלאה לאפקא כל חד וחד עובדוי וחילוי דאיתחזי ליה א"ר אלעזר כל העולם כלו וכל תולדותיהם ברגע אחד נבראו בשעה אחת נבראו וביום אחד נבראו דכתיב אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים באותו היום ממש באותה שעה ממש ואותו רגע ממש ותניא א"ר אבא א"ר יוחנן קודם שברא הקב"ה את העולם היה הוא ושמו אחד והיה בדעתו לברוא את העולם וברא קודם אלף עולמות שנאמר האלף לך שלמה ואחר כך ברא עולמות אחרים להודיע שהכל נגדו כאין והיינו דא"ר חייא למה אלף ראשונה באותיות מפני שבתחלה ברא אלף עולמות שקדמו לשאר עולמות ואחריו בי"ת שהוא בנישמים וארץ רב הונא אמר בתחלה כסא הכבוד שכתוב בו אלף אלפין ישמשונה ואחרין שאר המלאכים והארץ שהם בית העולם ואחריו גימ"ל ג"ע שהוא גמול הצדיקים ואחריו דל"ת שהוא האדם שנרכב בד' רוחות א"ר יצחק א"ר זריקא קלטיפין דירוקין הוה מסחר על תהומא ותהומא הוה סליק ונחית ואת אחד הוה פשיט בתלת זיווייתיה על תהומא ותהומא שכיך הה"ד ורוח אלקים מרחפת אר"א לאו מהכא משמע אלא מהכא דכתיב ראוך מים אלקים ראוך מים יחילו אף ירגזו תהומות והיינו דתנן אלף עלמין הוו עד דלא אתברי עלמא וזיו יקריה הוה מתפשט וברא עלמין וסתיר לון עד דסליק ברעותא קמיה למברי האי עלמא וההוא שעתא אתפשטו תרין אתוון משמיה וקיים לון ותרין אחרן אתגליפו לעילא ותתא חד גו חד גליף חד ואתחזר תלת וגליף חד אחרא ואתחזר תרין עד דסלקו עשרה אתפליגו אינון עשרה ואתחזרו לתלתין ותרין ואינון תלתין ותרין שבילי דחכמתא אלין אתפליגו בגילופייהו לעשרה ואתחזרו למ"ב מכאן ולהלאה מאן דישגח ישגח בביעתותא דלבא יסתים ולית דפתחין ליה ועל האי כתיב אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים וכתיב לא תעשה לך פסל וכל תמונה

מאמר התהום

מאמר התהום א"ר אלעזר התהום היה נשקע בארבע אבנים והוטבעו למטה על אבן אחת שהוא העמוד ועל זה העולם עומד הה"ד על מה אדניה הטבעו או מי ירה אבן פנתה א"ר זירא זו היא אבן שממנה הושתת העולם ועליה העולם עומד והוא קדש הקדשים והיא טיבורו של עולם וממנה יצאו אבנים המשוקעות בתהום ומהם יוצאים מים א"ר אחא בא יעקב בשלשה אותיות נשקע התהום ונחלק בשלשה חלקים והם עמודי הארץ ואחד לשלש מאות שנה מתרופפים ממקומם שנאמר המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון

מאמר חצבה עמודיה שבעה

מאמר חצבה עמודיה שבעה תאני ר' שמעון על שבעה עמודים הארץ עומדת שנאמר חצבה עמודיה שבעה והם תלויים על המים וכנגדם אמר דהמע"ה שבעה קולות דכתיב קול ה' על המים הכל תלוי על שבעה:

עמודי שמים הם ז' והרקיעים ז' והכוכבים שבעה מעלות ז' גוים למעלה שבעה גוים למטה שבעה ארצות שבעה ימים שבעה נהרות ימי בראשית שבעה והשביעי שבת לה' יום שכולו שבת תנן התם ר' יהודה בר אלעאי אומר שבעה גלוסמוי פריסין אתגליפו בתלתין ותרין אלפין פליגאן והוה פריס בהו חד שיעורא דעלמא עד דמתח ליה לארבע זיווין ואסמך על סמכיה הה"ד אנכי ה' כו' נוטה שמים לבדי רוקע הארץ מי אתי

מאמר יעמדו יחדיו

מאמר יעמדו יחדיו א"ר שמעון מאי דכתיב קורא אני אליהם יעמדו יחדו אלא א"ר שמעון כשעלה במחשבתו לברוא העולמות באותה שעה נבראו עליונים ותחתונים וכל מה שבהם שנאמר קורא אני אליהם יעמדו יחדו אל תקרי אליהם אלא אלקים מלמד שבה"א בראם והיינו דכתיב מי כמכה באלים ה' כמו אסקופא דמלייא מכל צרכי ביתא וכדין ידעין דתמן כלא מה דאצטריך לון א"ר יהודה בג' דברים ברא הקב"ה את עולמו בספר וספר וספור כנגדם בחכמה בתבונה ובדעת בחכמה דכתיב ה' בחכמה וגו' בדעת דכתיב בדעתו תהומות נבקעו רבי נחוניא אמר בחכמה בלבד נבראו כל העולמות כלם הה"ד בראשית ברא אלקים וראשית היא החכמה ואתיא כמאן דאמר בר"א בראם ושלשתן נכללים בו

מאמר ג"ע ועץ החיים ועצה"ד

מאמר ג"ע ועץ החיים ועצה"ד מתניתין פתחי אתפתחו תקעי הוו נטירין דעייל לא נפיק ודנפיק לא עייל קמי פתחא הוו שגראן סלקין בגויה רברבין תקיפין סמך חד קאים בגויה ההוא סמך הוה נעיץ ותלת גוונין הוו ביה גוון חשוך גוון חוורא גוון ירוקא ביה סלקין

ביה נחתין כלא תאיבין למיעל בגויה ולית רשותא לכולא הוא קדמא לברייתא דעלמא עליה קאים חד שלטן דאגניז באלף עלמין מניה אתבקעו כל גילופי עלמא זכאה הוא דישרי בגויה בתריה אשתכחו תרין אחין אחידאן דא בדא חדא קביל אושפיזין והוא חיזו דחיין מאן דאכיל בפתוריה קאים תדירא וחד הוא קביל אושפיזין ולא קביל הוא חיזו דחיין חיזו דמותא מאן דאכיל בפתוריה נפיל ומית לית ליה שיזבא לית דאחיד בידיה בתריה אשתכחו רחימין תאיבין למחמי תאיבין למקרב לון כלא משבחן לון חד עויר הוה אזיל קריב לגבון לאבעא חולקהון קריב להההוא חיזו דחיין וחיזו דמותא אתקיף תיה אחיד בגופיה חברא דיליה הוה קרי ושמת סכין בלועיך אם בעל נפש אתה לא אצית ולא ארכין אודניה עד דנפיל ומית בתר אלין נפק חד מתקא ואתפליג לארבע ומכל חד חכמתא נפיק מההוא רבא ויקירא שבעאן וכל אינון רחמין ותאיבין למחמי ואינון תרין אחידן דאחידן דא בדא בתרוהי תרין רביין עולמין ינוקין ושיננא דסייפא דמלהטא אשא בידהון נטרין אורחין ושבילין דלא ייעול חד ולא יפוק חד בר ההוא אכיל ולא שתי שנאמר וישכן מקדם דאתבריאו קמי עלמא דין מכאן ולהלאה אשתכללו כל סטרוי דעלמא שוריא אחרא סטרוי דשמאלא סטר דנפלין שרידין אתר דנורא הוה דליק יממין ולילין למרמא קמה לרמי רוחא דאזלין לשמאלא ביה אתטרדון עד עדן עדנין אלין אינון ימינא ושמאלא אקדימו לברייתא דעלמא ולבתר זוייתהון דארעא

מאמר בחב'ד נברא העולם

מאמר בחב"ד נברא העולם פיסקא א"ר יהודה אמר רב כתיס ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו בשלשה דברים הללו נברא העולם ועל שנים מהן הוא עומד על התבונה ועל הדעת והא תנינן תלת א"ר יצחק החכמה נטלה הקב"ה למעלה והוא שמו להודיע לעבדיו הצדיקים והשנים עמדו בעולם והם קיומו א"ר אבא כלהו תלתא אתרמיזו בחיזו זעירא ואינון תלת תנועות פומא:

עליון אמצעי והתחתון בנהוגי דפומא אתנהיג בהו א"ר אבא והם חכמה ותבונה ודעת מאי משמע דהאי תרין אתנהיג בהו עלמא והם תבונה ודעת דתנינן אלין מנהגי עלמא השמים שנבראו בתבונה והתהום בדעת והחכמה הוא שמו של מקום והוא נקרא חכמה ותנינן הוא והחכמה הכל דבר אחד דא"ר יהושע מאי דכתיב אני ה' הוא שמי מלמד שהוא ושמו אחד הוא א"ר אבהו הכל נתן אבל שמו הגדול לא נתן ולא אוזיף לאחרן דכתיב אני ה' לבדי מלמד דשם זה לא נתן לשום נברא וא"ר אבהו בא וראה כמה חשש הקב"ה על כבוד שמו יתברך תדע לך בזמן שביה"מ היה קיים כל המקריב קרבן וזובחו לשם זה הנקרא אלקים חייב מיתה שנאמר זובח לאלקים יחרם בלתי לה' לבדו מלמד

שצריך להזכיר שמו המיוחד בלבד וע"כ כדי שלא יטעה אדם צוה בקרבנות ואמר אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וכי תזבחו זבח תודה לה' וכי תזבחו זבח שלמים לה' ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' הכל לה' ולא נאמר לאלקים מ"ט א"ר אבהו שם זה הוא משותף שהמלאכים נקראו אלקים בני אדם נקראו אלקים הדיינים נקראו אלקים ואין אנו יודעים למי מהם זובח לכך צריך להזכיר השם המיוחד לבדו א"ר חייא ת"ח מאן דמקלל את השם דכתיב איש איש כי יקלל אלקיו ונשא חטאו דהא אם קלל שם זהסתם אינו חייב מיתה ואין מנדין אותו דיכול לטעון לחד מן דיינא או לגדול הדור קאמר א"ר אבהו מיתה אין מחייבין אותו אבל נידוי מחייבין אותו משום לאו דאורייתא דכתיב אלקים לא תקלל סתם אבל אם קלל שם המיוחד חייב מיתה דכתיב ונוקב שם ה' מות יומת מלמד שאינו חייב עד שיזכיר שמו המיוחד ההוא גברא דאקדיש בריה ואמר האי ברא דאתייליד יהא מקודש לאלקים שמע ר' חייא ושמתיה א"ל ומה על דאקדישת ברי לקב"ה להוי ההוא גברא בשמתא א"ל לאו על כך עבדית אלא על דאקדישתיה לשם הנקרא אלקים והתורה אמרה זובח לאלקים יחרם אמר והיאך הוה לי למימר אמר ליה האי ברא דאתייליד ליהוי מקודש לה' ולא לשם אחר ומנ"ל מחנה דכתיב ונתתיו לה' ולא אמרה לאלקים א"ר שלום והא אוקימנא דבשם אלקים נברא העולם א"ה יכיל למטען האי גברא כהאי גוונא דמלאכים הוו או גדלוי הדור הוו או דייני הוו א"ר אבהו הא עלמא אתברי עד דלא ייתון בני נשא ועד דלא ייתון דייני דרא ורברבי דרא ולא אית למשגא כמא דא"ר אלעזר חביבא יקירא דכתיב מי כמכה באלים ה' שיוכל לברוא את העולם משמע דאלים אינו יכול לברוא העולם עד שנטל הקב"ה אות אחת משמו והיא אות ה"א ובו נברא העולם ונעשה מן אלים אלקים ונבנה שמו אלקים ועל האי תנן בה"א בראם א"ר יוסי הא חזינן דלית כתרא ומלכותא אלא בשמיה קדישא דלא אוזפיה לאחרא והוא השם יו"ד ה"א וא"ו ה"א דא"ר יוסי בו נכללים עליונים ותחתונים שמים וארץ וכל צבאם כסא הכבוד וחיות הקדש וכלם לנגדו כאין וכלא חשיבין והוא היה והוא הוה והוא יהיה בריך הוא בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמין אמן

מאמר למה נבראו השמים בתבונה והארץ בחכמה

מאמר למה נבראו השמים בתבונה והארץ בחכמה א"ר יהודה יתברך ויתעלה שמו של מלך מה"מ הקב"ה שהוא ראשון והוא אחרון ומבלעדיו אין אלקים וברא את העולם בסוד שלשה עניינים גדולים וטובים והם דעת חכמה ובינה שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו ולמה ברא הקב"ה הארץ שהוא עולם השפל בסוד החכמה והשמים שהוא עולם גדול ממנו בתבונה שהוא דבר קטן מן החכמה וכבר שנינו

אימתי נקרא אדם חכם בחכמה כששואלים אותו בכל דבר ועונה ומשיב כענין וידו בכל אז נקרא חכם בחכמה שהוא גדול על התבונה ועל הדעת ע"כ היה לו יתברך לעשות השמים בחכמה והארץ שהיא שפלה מהם בתבונה תדע כי החכמה גדולה מכולם ועל כן נקרא אדם חכם מפני שהוא חכם בכל החכמות והתבונה קטנה מן החכמה וע"כ נקרא אדם מבין כלומר מבין דבר מתוך דבר הוא מעצמו ומלבו מבין דבר מתוך דבר אחר כלומר בראותו יסוד בונה בנין עליו וכן הוא המבין בראותו דבר אחד או קצתו משלים הענין עליו והקב"ה יתברך שמו ברא השמים בסוד התבונה שהוא ענין תבונה מתוך היסוד ובראשית כל הנבראים בראצורת המלאכים הקדושים שהם תחלת כל הנבראים הנאצלים מזיו אור הדרו ועשרה שמות נקראו בסודם ובתוך שמותם נקראו אלקים וע"כ בא להורות בראשית ברא אלקים כלומר ברא יתברך שמו צורת המלאכים הנקראים אלקים והם היסוד מכל הנבראים האחרים ומתוך זה היסוד נבראו השמים דבר מתוך דבר שהם מסוד אור צורת המלאכים כלומר הם בנין מתוך היסוד וע"כ כונן שמים בתבונה אבל הארץ נהיה מתוך יסוד אחר אלא שהיא תלויה על המים והקב"ה יבד לה לסוד עשוי בחכמה ועל כן נאמר ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה דבר מתוך דבר וא"ר אבהו בא וראה כמה חשש הקב"ה על כבוד שמו הגדול שהוא ידוד כי זהו שמו ממש אבל שם אלקים משותף הוא אעל יתר הנבראים המלאכים נקראים אלקים בני אדם נקראו אלקים הדיינים נקראו אלקים וע"כ חשש המקום על כבוד שמו תדע לך כל המקריב קרבנו וזבחו לשם זה הנקרא אלקים חייב מיתה שנאמר זובח לאלקים יחרם בלתי לה' לבדו בשביל שהוא שם משותף ואין אנו יודעים אם הוא זובח למלאכים או לבני אדם או להקב"ה ועל כן אמרה התורה זובח לאלקים יחרם בלתי לה' לבדו כלומר שצריך שיזכיר שם ידוד לבדו ולפיכך נאמר בקרבנות וכי תזבחו זבח תודה לה' וכן בשלמים וכן בעולה ולא נאמר לאלקים אלא לה' ממש ושמים נבראו מאותו האור הנשפע באלקים עשה אותם דבר מתוך דבר ובג' דברים הללו נעשה המשכן שנאמר ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת ושלשתן הם במתנת עליון לכל אשר יחפוץ יתנם שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה בראשית ברא אלקים רבי אבא פתח ואמר ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר בחמשה ענינים נאמר הברית הא' הוא ברית מילה שנאמר והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם הב' ברית הקשת שנאמר והיתה לאות ברית הג' ברית המלח שנאמר ברית מלח עולם הד' ברית היסורין שנאמר אלה דברי הברית הה' ברית הכהונה שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וקודם שנתנו הה' בריתות לא היתה הברית אלא באש שנאמר והנה תנור עשן ולפיד אש

וגו' וכתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר והאש היתה ברית בתחלה וזהו בראשית הוצא משם אש ונשאר ברית כלומר ברי"ת א"ש ר' יוחנן אמר ברית כרותה כרת הקב"ה עם העולם ועל מנת שיעמוד אברהם ויתקיים העולם בזכותו שנאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם באברהם ואותה שעה שכרת עמו הברית באש עמד העולם בקיומו וזהו בראשית ברית אש ברא אלקים את השמים ואת הארץ כדי שיעמוד אותו הברית אש והחכמה אומרת למה הביא הקב"ה מבול מים לעולם בתחלת דינו ולא דבר אחר אלא ראה הקב"ה שהעולם נברא בברית אש ווראה שאם ידין העולם בדין אחר אפשר שיוכלו הרשעים לעמוד בעולם מפני אותו ברית אש כאשר נברא העולם אלא מה עשה דן את העולם במים בדבר הראוי לכבות את האש כדי להעביר את הרשעים מן העולם שנמשלו לאש שנאמר מהאש יצאו והאש תאכלם ר"ל מהאש יצאו בתחלת העולם כשנברא לכן בתחלה אמר אמחה את האדם אשר בראתי במים שנאמר והרשעים כים נגרש לאחר כן נאמר מהאש יצאו והאש תאכלם אמר הקב"ה ע"כ היו נמוקים במים מכאן ואילך מהאש יצאו והאש תאכלם וכשחטאו אחר כן דן אותם באש שנאמר וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש ואימתי נתבסם העולם כשעמדו על הר סיני ונתמלא כלו אש שנאמר וההר בוער באש עד לב השמים ר' יצחק אמר והתורה נהיתה ברית בין השם והעולם שנמשלה באש שנאמר הלא כה דברי כאש וזהו ברית אש בראשית

מאמר בחכמה יבנה בית

מאמר בחכמה יבנה בית ר' יוחנן פתח בחכמה יבנה בית שלשה דברים צריך אדם לעשות בדרכי העולם ואלו הן לבנות בית מושבו וליטע כרם להתפרנס בו ואח"כ לקחת לו אשה ולהוליד בנים לפרנסם בהם ולא כדרך השוטים הלוקחים אשה בתחלה ואחר כך נוטעים כרם ואח"כ בונים בית כי הא דא"ר סימון כל הלוקח לו אשה ואין לו בתחלה במה שיוכל לפרנסה הרי זה חפשי מן המצות כמתים הנקראים חפשים שנאמר במתים חפשי ולמה נקרא חפשי לפי שהוא חפשי מן המצות מפני שלא יוכל להשתדל בעבודת בוראו אלא בעבודת אשתו ר' יהודה אומר כאלו לוקח ע"ז לעצמו דא"ר יהודה בתחלה היו החכמים והחסידים לוקחין אשה ולא היה להם די פרנסתם וממיתים עצמם ברעב ובצמא ומניחים כל חיי העה"ז ועוסקים בתורה ובמצות ובעבודת בוראם אבל בזמן הזה שהעולם טרוד אחר הפרנסה צריך לכונן בית בתחלה ולזמן מזונותיו ואח"כ לקחת אשה ויכול לעבוד בוראו ולעסוק בתורה כי הא דאמרו רז"ל אם אין קמח אין תורה וא"ר יהודה מאחר שהאדם נושא אשה אז נקרא עבד ה' מפני שלבו פנוי מלהסתכל בעבירה ובנשים

ומלתור אחר לבבו ועיניו כד"א ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו' לפיכך צריך אדם להשתדל לכונן בית בראש ולעשות ישוב בבית וממי אתה למד מהקב"ה קודם בנה בית וכוננו וזימן כל הפרנסה והמזונות קודם שיבא אדם לעולם האיך ברא את העולם בראש שהוא הבית וזימן כל הפרנסה האיך ברא את הבהמות ואת החיות ואת העופות והדגים הצמחים והאילנות שהם זימון כל הפרנסה לאחר שהכין הכין והפרנסה הביא את האדם וברא אותו ואת אשתו והולידו בנים ועשו ישוב בבית ועל כן נאמר בראשית בית ראש כאשר תבין באותיות תמצא בי"ת ראש וכן התחילה התורה בראשית כלומר בית ראשית והכל ענין אחד ועכ"ז צריך האדם להשתדל בדרך ארץ ולעשות עתים לתורה ולהיות עמלו בשני הדרכים האלו מפני שיגיעת שניהם משכחת עון ושמא יאמר אדם הריני בן אבות העולם ממשפחה גדולה איני ראוי לעשות מלאכה ולא להתבזות אמור לו שוטה כבר קדמך יוצרך שנאמר בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ והוא עשה מלאכה קודם שבאת לעולם ומנ"ל שנאמר מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות קרא אותה מלאכה וכן וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה וכי הא דאמר ר' יוחנן בא וראה למה ברא הקב"ה את האדם אחרון לכל הנבראים אלא ללמדך שעשה בכל יום ויום מלאכתו וברא העולם וכל צבאם וביום הששי שהוא אחרון למלאכתו ברא בו את האדם א"ל לאדם עד כאן הייתי אני משתדל במלאכה מכאן ואילך אתה תשתדל בה וזהו בראשית ברא אלקים קודם שיבא אדם לעולם וא"ר יוחנן למה נברא אדם בצלם אלקים שנאמר ויברא אלקים את האדם בצלמו משל למלך שהיה מושל ע להמדינה והיה בונה בירניות ותיקונין לעיר וכל בני העיר משתעבדין תחתיו יום א' קרא לכל בני העיר ומינה עליהם שר אחד שלו אמר עד כאן הייתי טורח בכל צרכי העיר ולעשות מגדלים ובירניות מכאן ואילך הרי זה כמוני כענין זה נאמר באדם ויברא אלקים את האדם בצלמו וא"ל ראה בניתי כל העיר וכל אשר בה וכאשר הייתי מושל עליה ובונה אותה ככל חפצי כך אתה תבנה ותעשה מלאכת העולם מכאן ואילך יהיה הכל מסור בידך וכולם יהיו משועבדים תחתיך ויראים ממך כאשר היו יראים ממני שנאמר ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כן בצלם אלקים עשה אותו ויברא אלקים את האדם בצלמו לעשות כל צרכי העולם ותיקוניו כאשר הוא עשה בתחלה

מאמר ה' קנני ראשית דרכו

מאמר ה' קנני ראשית דרכו בראשית כתיב ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאש הפסוק הזה חוזר על כל התורה שהיא היתה ראשית דרכי אל שהתורה נבראת אלפים

שנה קודם שנברא העולם דא"ר אלעזר שבעה דברים נבראו עד שלא נברא העולם ואלו הם:
התורה וג"ע וגהינם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח והתשובה ובתורה ברא את העולם שנאמר ה' קנני וגו' וזהו בראשית ברא אלקים ר"ל עם ראשית שהיא התורה ברא אלקים את השמים ואת הארץ א"ר יהודה בא וראה כמה הפרש יש בין התורה והעולם שהעולם נברא בששת ימים והתורה בארבעים יום וארבעים לילה

מאמר התורה שנברא במ' יום

מאמר התורה שנברא במ' יום רבי יוחנן הוי אזסיל מקסרי ללוד והיה מטייל עמיה ר' חייא בר אבא כד מטו חד בי חקל א"ר יוחנן האי הוי דידי וזבינתיה כדי למזכי באורייתא בכה ר' חייא בר אבא א"ל ולמה את בכי א"ל דלא שבקת לסיבותיך כלום א"ל חייא בני קלה הוא בעינך מה דעבדית דשבקית דבר שנברא בששה ימים בעבור דבר שנברא בארבעים יום שנאמר ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה וקניתי דברים גדולים וטובים שאינם בעולם והם עצה ותושיה וחכמה וגבורה שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה ר' יוחנן כד הוה לעי באורייתא הוו אנפוי זהירין כזוהרא דשמשא יומא חד פגע ביה ר' יוסי אמר ליה חמא אנפך זהירין כזהרא דשמשא א"ל לאו הוא אלא שמעתא דנהרא לי קרא עליה ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ר' יצחק אמר התורה נקראת תושיה בתחלה ואח"כ גבורה שנאמר לי עצה ותושיה וגו' תדע לך כי בתחלה נקראת תושיה שמתשת כחו של אדם מפני שיש לו להלחם עם יצה"ר ולכתת כל גופו בבית המדרש עד שירגיל אותו בתורה כיון שהוא רגיל לעסוק בתורה אז יש לו שמחה וגבורה שנאמר אני בינה לי גבורה ר"ל כשאדם רגיל בתורה ובחכמה אז יש לו תפארת ואיזו היא גבורה להלחם מלחמות ה' שנאמר על כן יאמר בספר מלחמות ה' שם תהא המלחמה והגבורה ובתורה ברא הקב"ה את העולם שנאמר ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אומן וזהו בראשית ברא אלקים עם ראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ וזו היא התורה ר' יהודה אומר לא נברא אלא בשביל היראה שנקראת ראשית שנאמר יראת ה' ראשית דעת מנ"ל שהעולם נברא ע"פ היראה שנאמר והאלקים עשה שייראו מלפניו עשה את העולם כדי השייאו מלפניו וע"פ היראה שהיא ראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ

מאמר שלש משמרות הוי הלילה

מאמר שלש משמרות הוי הלילה בראשית רבי אלעזר פתח שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויעננני שירים תאבים ברא הקב"ה בבריאת שמים וארץ כדי להללו ולשבחו שהוא יוצר הכל השמים אומרים שירהלפניו שנאמר השמים מספרים כבוד אל והארץ

אומרת שירה שנאמר שירו לה' כל הארץ ועוד שכל העולם תאבים ושמחים לפאר ליוצרם בחזותם נפלאותיו בשמים ובארץ וזהו בראשית עיין באותיות ותראה שי"ר תא"ב כלומר תא"ב לאמר שי"ר על נפלאותיו בשמים ובארץ איזה הו אותם המעלות שהיה דוד המלך ע"ה אומר אלו הם אותם השירים של אותם המעלות שהם השמים שנאמר הבונה בשמים מעלותיו ודוד תאב להם והיה אומרם וזהו שיר תאב ואמר ר"א כתיב ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלקין מאן אינון בני האלקים אלו הם המלאכים שהם אומרים שירה לפני יוצר בראשית בכל לילה כנגד שלש משמרות דהוי הלילה ובכל משמרה ומשמרה כל כת וכת אומרת שירה ובמשמרה האחרונה שהיא בסופה והיא לעת הבקר כל הכוכבים והמזלות והמלאכים הנקראים בני האלקים הם אומרים שירה שנאמר ברן יחד כוכבי בקר וגו' וכל אחד כפי מעלתו להורות כי גבוה מעל גבוה שומר כי מעלות יש להם אלה למעלה מאלה על כן נאמר שיר המעלות ממעלות המלאכים שהם אומרים שירה וזהו קראשית שי"ר תא"ב ברא אלקים את השמים ואת הארץ רבי חזקיה הוה אזיל באורחא והוה עמיה ר' יוסי בר חלפתא קמו למיזל בתר פלגות ליליא עד דהוו אזלי א"ר יוסי לרבי חזקיה מאי עבידנא דהא תנינן לעולם יצא אדם בכי טוב א"ל רבי חזקיה יוסי ברי תא שמע הדר נעימות קל גלגלי חיותא דאינון משבחן שירתא קדם אלהנא עד דארכין אודניה שמע קל תושבחא נעימותא דהוו אמרי וה' לעולם ישב וגו' א"ל רבי חזקיה ברי שמעת כלום אמר ליה קל נעימותא ומן נעימותא ותושבחתא מהאי פסוקא דשמעית כען ידענא פירושו דכתיב וה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו דבכל שעתא ושעתא דדיני דינא שכינתא דקב"ה דהוא כורסא יקריה מתתקן תמן משמע שנאמר כונן למשפט כסאו א"ל ידעת איזו היא משמרה ממלאכי השרת אמרי דא א"ל לאו א"ל משמרת אותם המלכים הנקראים אלקים היא דתניא עשרה משמרות של מלאכי השרת איכא ברקיעא ואינון אתחלקין בשלשה משמרות דהוי הלילה ותדע לך האיך כד ישראל מסיימים צלותהון בליליא נסבין שירתא בתריהון אינון דנקראים אישים ואמרי שירתא ומאי שירתא אמרין מה אנוש כי תזכרנו וגו' ותחסרהו מעט מאלקים וכבוד והדר תעטרהו וגו' ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ במשמרה שניה נסבין שירתא אינון דנקראים מלאכים וחשמלים וארואלים ומאי אמרי הבו לה' בני אלים בפלגות ליליא ממש עד דסיים משמרה שניה דההיא שעתא היא דקב"ה מסתכל בעדן ממש דגניז לצדיקים לעתיד לבוא פתחי חיות הקדש ובתריהון שרפים ואופנים וכרבים ואמרי מה בר טובך אשר צפנת ליראיך סולו לרוכב בערבות ביה שמו בתחלת משמרה תליתאה נסבין שירתא אינון דנקראים אלקים ואמרי וה' לעולם ישב וגו' כד אתי צפרא פתחי שמיא ואמרי השמים מספרים כבוד א-ל

וגו' כוכבי בקר אמרי מונה מספר לכוכבים וגו' גדול אדונינו ורב כח אותם המלאכים הנקראים בני אלקים פתחי ואמרי הבו לה' בני אלים הבו לה' כבוד ועוז עד דהוו אזלי חמו דקדרא שחרא והדר נהורא א"ר חזקיה לרבי יוסי תא ואחזי לך היא גאולתן של ישראל בעידנא דינהר להון שמשא דגאולתא יתי להון עקא בתר עקא וקדרותא בתר קדרותא עד דאינון בה ינהר עליהון נהורא דקב"ה שנאמר כשחר נכון מוצאו וכתיב וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ובזמנא ההיא מלחמות יתעוררו בעולם גוי בגוי ועיר בעיר וצרות רבות יתחדשו על שונאיהם של ישראל עד שיקדרו פניהם כשולי קדרה ואח"כ יתגלה עליהן גאולתן מתוך שאגת לחצם ודחקם וזהו שאמר דוד המלך ע"ה למנצח על אילת השחר אילת השחר אילת הבוקר הוה למימר אלא על אילת וחוזק דשחרותא דישראל כד"א כגבר אין איל בההיא שעתא יזעקון בני ישראל וימרון א-לי א-לי למה עזבתני מגו עקתהון לבתר מה כתיב פתחת שקי ותאזרני שמחה

מאמר נפש השכלית ונפש המדברת

מאמר נפש השכלית ונפש המדברת רבי אומר השיתין משׁשׁת ימי בראשית נבראו והקב"ה ברא שית וזהו בראשית כלומר ברא שית אילו של יצחק קושטא הוא דנברא משׁשׁת ימי בראשית והקב"ה ברא שי"ת תי"ש בהפוך אותיות בראשית יתברך שמו של ממ"ה הקב"ה שברא כל העולם והכינו בחכמה ובתבונה ובדעת וכנגדן ברא ג' עולמות עולם העליון ועולם התחתון ועולם התיכון ונתן בעולם התחתון הקטן צורת שלשתן צורת המדברת וצורת הצומחת וצורת השכלית ותדע לך כי העולם התחתון מתקיים באויר כאשר תראה כי הגוף מתקיים בנפש והנפש מתקיימת באויר והאויר בבורא יתברך תדע לך שהבורא יתברך ברא האדם וברא אותו בצלם ובצורה והכינו מארבעה דברים מובדלים זה מזה מאש מרוח ממים מעפר שנאמר והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלקים אלו הם הד' דברים הנזכרים כמד"א מקום יש בכרכי הים שקורין לאש תוהו וזהו היסוד הראשון ובהו וחשך הם המים והעפר ומנ"ל דחשך הוא העפר שנאמר ובחשך שמו יכוסה ואמרו שזהו גוש העפר והרוח הוא רוח ממש ואמנם כי הא-ל יתברך ברא את האדם שהוא נקרא עולם התחתון כנגד עולם העליון הגדול ונתן בו קיום הנפש המניע לגוף כלו ועל כו הבדילו מכל הנבראים אשר למטה עמו ובמה האדם מובדל מיתר הנבראים מפני זאת הנפש ואיזהו היא נפש המדברת שאל ר' יהודה לר' דוסתאי הנפש אשר באדם הנקראת שכלית איזהו נפש היא ואיזהו מקומה א"ל הלא ידעת כי האדם ברא אותו המקום יתברך בשמו וכאשר הוא גדל ורואה עניני העולם ומביט בלבו הוא מעצמו מריח הנפש הזאת כי הואיל והא מביט ורואה נפלאות הבורא

וחידוש העולם וזרוח המאורות ערב ובקר וכי כל העולם כלו תלוי בכחו יתברך הוא משתדל בעצמו לחקור ולהשיג השגה קדושה וברה ואז יש לו נפש השכלית מפני שהוא משכיל לדעת לחקור בחכמה רבי עזריה אומר הנפש מקומה בלב והיא מניעה לכל הגוף והיא מונהת באמצע הגוף ומאירה לכל הגוף כאשר נתן השמש בחצי השמים והגוף מתקיים בנפש והנפש באויר והאויר בבורא והבורא ית' סובל כל העולמות בכחו שנאמר אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול רבי יהודה אומר למה הזכיר הקב"ה בריאת שמים וארץ תחלה והלא כסא הכבוד והמלאכים נבראו תחלה אלא כדי שלא יהרהר אדם דברים הסתומים מהעין ואשר לא גלה בראש רבי אומר כדי להראות לאדם שאינו בעל חכמה ואינו ראוי לגלות לו סתרי תורה דא"ר יצחק אין מגלין סתרי תורה אלא לאדם חכם וקורא ושונה ותלמודו מתקיים בידו והוא ירא שמים ובקי בכל דבר ואדם שאינו בענין זה וישאל על הסתרים והנעלמים שלמעלה אמור לו מה אתה שואל שא נא עיניך וראה כי בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ תדע לך שלא גילתה התורה יותר וא"ת שאין סתרים בתורה תדע לך כי על כל דבר ודבר יש תלי תלים של סודות והלכות ופירושים שנאמר קווצותיו תלתלים על כל קוץ וקוץ תלי תלים כי הא דרבן יוחנן בן זכאי הוה אמר על האי פסוקא ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב שלש מאות הלכות פסוקות ולא רצה לגלות אותם אלא לר' אלעזר בן ערך ולר' אלעזר בן הורקנוס תלמידיו דהוי עסקי במעשה מרכבה עמו א"ר בא וראה מה כתיב בשלמה וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף על כל דבר ודבר הוה אומר בו אלף וחמשה טעמים ומה שלמה שהיה עבד של הקב"ה היה אומר על כל דבר ודבר ג' אלפים משל ואלף וחמשה טעמיים הקב"ה שהוא מגלה עמיקתא מסתתרא והוא הנותן החכמה והבינה שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה על אחת כמה וכמה ר' לוי אמר כתיב מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך מה גדלו מעשיך ה' זה מעשה בראשית שהם מעשיו של הקב"ה מאד עמקו מחשבותיך אלו סתרי תורה ר' אליעזר הגדול אומר כתיב וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו מלמד שעמד על דקדוקי תורה אבל על עמקיה לא עמד וכשתקש לעמוד עליה אמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני

מאמר עולת תמיד העשויה בהר סיני

מאמר עולת תמיד העשויה בהר סיני שאל ר' דוסתאי לר' אליעזר הגדול א"ל רבי העמידני על סוד זה הפסוק עולת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחוח אשה לה' א"ל בני חייך דבר אמרת לי שעדיין אינך ראוי לעמוד עליו ולא שאלני אדם על זה זולתי עקיבא תלמידי ועדיין השרשים בידי שמע רבי עקיבא אמר כיון שהנצו הפרחים אכלתי השרשים א"ל

עקיבא עקיבא מוכן תהיה לריח ניחוח לה' ועדיין בליעת המתוק נשאר יומא חד הוו עזלי באורחא א"ל אי כדין אכלת שרשים דאמרת א"ל רבי משאצרת לי הסוד עמדתי על תכונתו וסח לו העיך א"ל עמדת ואכלת ועדיין הבליעה מהמתוק נשאר ואותה שעה גלה לו ארבעים סודות בתורה עד דהוו אזלי חמי חד מעיינא דמיא יתבו תמן א"ל ר' אליעזר עקיבא תא ואחזי לך נביעא דמיא דקא פתחי מיא וצלילין ונזלין כהא דכתיב באר מים חיים ונוזלים מן לבנון ועל הדא פסוקא גילה לו שיחת מלאכי השרת שיחת כוכבים ומזלות וידיעת חלוני חמה בעתותיו וזמניו שיחת דקלים ועופות שיחת הרוחות ידיעת התקופות והעיבורים באות השעה בכה רבי עקיבא א"ל על מה קא בכית אמר לו או לדור שיהיו יתומים ממך אמר לו אל תאמר כך אלא ווי לדור שיהיו יתומים בלי אב בלי חכם מורה ולא תלמיד הוגה וימים יבואו שכל הדור יהיו חצופים ועזי פנים ותשתכח תורה ואין דורש ואין מבקש והמתעורר לבו בתורה יהיה נבזה וחדל אישים ווי לדרא ההוא כד ייתי ההוא דרא א"ל לית ההוא דרא מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן כד אינון רכיכין בלבד וכד אינון קשישין אורייתא משתכחת מנהון כי הא דא"ר יהודה מאי דכתיב אל הנער הזה התפללתי הוה ליה למימר אל הבן הזה התפללתי אלא אמרה חנה יהי רצון שבשעה שיגדל ישתדל בעבודת המקום כמו עכשיו שהוא נער וכל אדם שיזכה להיות בזקנותו כמו בנערותו יזכה למעלת שמואל הנביא דכתיב ומעיל קטן תעשה לו אמו והעלתה לו מימים ימימה וכי תעלה על דעתך כך אלא צדקתו וזכותו היה גדל עמו תמיד כתפלת אמו ולדעתיה דר' יהודה מעיל ממש הוא ואמר רבי מאי דכתיב מפני שיבה תקום והדרת פני זקן אמר רביף בו הוא מוסר ליניקא כלומר מפני שיבה תקום קודם שתעלה לשיבה ולזקנה תקום להיות טוב וכאשר תשתדל להיות טוב בבחריתיך לאחר כן והדרת פני זקן וסיפא דהאי פסוקא מוכיח עליו שעל זה נאמר משמע דכתיב ויראת מאלקיך רבי יצחק אמר תחלת כל העולם ובניינו לא נברא אלא על היראה להיות אדם בעל יראה לשמים ובעל יראה לבריות מדכתיב בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ את השמים להיות ירא לשמים ואת הארץ להיות ירא לבריות כמו כן מלמד שכל העולם לא נברא אלא על היראה שנקראת ראשית שנאמר ראשית חכמה יראת ה' וזהו דכתיב בראשית

מאמר ב' יהי אור

מאמר ב' יהי אור ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור רבי חייא פתח אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה הקב"ה ראה וצפה שהעולם אינו יכול לעמוד בלתי היסוד ואיזהו היסוד שהעולם עומד עליו הוא הצדיק שנאמר וצדיק יסוד עולם וזהו יסוד הראשון שברא

הקב"ה בעולמו והוא נקרא כי טוב נאמר כאן כי טוב ונאמר להלן אמרו צדיק כי טוב רבי אומר זה האור אור המלאכים הוא שנבראו תחלה קודם כל העולם ואי תימא והרי אנו רואים שהשמים והארץ נבראו תחלה לא קשיא דהא שנאמר למעלה עד כאן ספור הוא דאמר אלא זה ויהי הוא הראשון ומכאן התחילו כל הנבראים ר' יהודה אומר זהו אור הכסא ממש ומזה האור נבראו שאר כל הנבראים ממנו נבראו השמים וכסא נברא בתחלה שנאמר כסא כבוד מרום מראשון רבי אליעזר הגדול אומר אור המלאכים נברא בתחלה דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החושך כלומר הבדלה נתן הקב"ה יתברך בין זה האור ובין החוושך שהוא העולם הזה והשמים הם המבדילים בין העולם הזה ובין אור המלאכים והם המבדילים בינתים בין האור ובין החשך רבן יוחנן בן זכאי אומר נתן הקב"ה ממשלה למלאכים על השמים והשמים על הארץ וכלם נתלים בכסאו יתברך שמו להורות כי גבוה מעל גבוה שומר יהי אור רבי אלכסנדראי אומר הרואה הכוכבים במסלותם חייב לברך מאי מברך ברוך המסדר את הכוכבים ברקיע ראה כוכב אחד אינו מברך שנים מברך ואימתי כד הוי ליליא מברכין ברוך המעריב ערבים רבי אומר אלין כופרני אדקיקייא דאורחתהון מסתלקין על ההוא יממא מדחילו דחיותא מברכין שומר עמו לעד ולפיכך תקנו על דרך זה כל תפלת הערבית ר' אלעזר בר"ש אזל למחמי לר' יוסי בר' שמעון בן לקונייא חמר סמוך לקרייתא רמש ליליא אמר לר' יוסי דהוה אזיל עמיה חמית אלין כוכביא דנהירין אמר חמי אנא דא כוכבא דשרביטא עידנא סגיאה הוא דאנא משגחנא ביה ומן יומאי לא אמרו לי על דא כלום א"ל תרי ענייני שמענא חדא היא דכל מאי דעבד קב"ה בין שמיא וכוכביא ומזליא אית בהו ידיעא וסוכלתנו וכלהון עבדי שליחותא דקב"ה והאי כוכבא דאת אמרת לא תימא ולא תיסק על דעתך דחד הוא אלא סגיאין אינון דחד תחמי בהאי גיסא וחד בהאי גיסא וזמנין דכלהון בחד שעתא ואנא שמענא מאבא דשבע אינון ובזמנא דמטא עידנא דכל חד מנהון למימר שירתא מסגיאות חדוותא דאית בהון שלחין זיוותרון ואזלין למימר שירתא וענינא אחרינא דאלין שבע כוכביא לא אזלין ולא נטלין מאתריהון בר בעידנא דקרי לחד מנהון רבון עלמא למנהר באתר דהוא צבי דכתיב לכלם בשם יקרא וכד נטלין שלחין זיותהון עמהון למיזל כד מטו לבי חמוי לא הוה תמן כד אתא אמר את הכא ואנא אתי למחמי חד כוכבא דהוה אזיל למשלם רעותיה דמאריה א"ל מאי הוא א"ל כוכבא דשביט וחד מנהון חמית דהוה אזיל לפיקודיא דמאריה יתבו תמן תלתין יומין לבתר כן אשכימו למיזל כד הוה אתי נהורא ואזיל עמיה חמוי כפלגות מיל ברכיה חמוי אמר דא היא אתי נהורא ואזיל עמיה חמוי כפלגות מיל ברכיה חמוי אמר דא היא שעתא

דמתקיים ברכתא דצדיקיא מנ"ל דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב כתיב הכא כי טוב וכתיב התם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל א"ל אפילו ברכתא דכל אדם מתקיימא בהאי שעתא דשמיא וכוכביא ומלאכיא אמרי שירתא ועוד שמענא מאבא דברכתא יתירא הוספת ליה ודא היא חדוותא משום דהאי שעתה אמרי שמיא והוא כחתן יוצא מחופתו מה החתן כשיוצא ישיש כך היוצא לדרך ישי"ש בהא"י שעת"א ויאמר אלקים יהי אור תמן תנינן א"ר יוסי מ"ד משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מליל וגו' אזלא הא מלתא כי הא דא"ר יוחנן כל הגליות שגלו ישראל מארצם כלהו היה גלוי לכל וגלותא רביעאה לא נגלה לעולם ואיזהו גלות הרביעי זהו שהוא משעיר שהוא עשו דכתיב וישב עשו בהר שעיר אמר רבי למה נקרא שמו שעיר על שם תוקף וחוזק העול הכבד שמונעין מהם התורה והעבודה וזהו עול על נשמתם שנותנין על ישראל שעי"ר הוא תק"ף בגימ' וזהו הגלות שישראל יושבים בה היא משא דומה כלומר בחשאי דבר שלא נגלה מהלב לפה רבי יצחק פתח ויקבור אותו בגי בארץ מואב מול בית פעור וכתיב ולגא ידע איש את קבורתו עד היום הזה אמר הקב"ה שוטים הם המחשבים קצי משיחא דבר שלא גליתי לעולם שנאמר כי יום נקם בלבי לבא לפומא לא גליא ואינון משתדלי למחשב קצי בהאי נחזי תלתא סימני כתבית ואחזית לדרי עלמא בקבורתיה דמשה עבדי ואלין אינון בגיא בארץ מואב מול בית פעור אחזית ויהבית סימנים לכלהון דעלמא ולא ידעי קבורתיה דכתיב ולא ידע איש את קבורתו דבר שלא גליתי ולא הראיתי היאך אמרי שטותא ושקרותא קמי קב"ה בהך הה"ד משא דומה אלי קורא משעיר אלו ישראל שקוראין להקב"ה מעול כבד של בני שעיר ומאי אמרי שומר מה מלילה וגו' ר"ל רבש"ע אתה הוא שומר ישראל ה' עד מתי אנו בזה הגלות שדומה ללילה אמור לנו מה מלילה מה תהא מזו הלילה אימתי תוציאנו ממנה בא וראה מאי דכתיב בתריה אמר שומר אתא בוקר וגם לילה אמר הקב"ה שומר ישראל אתא בקר הבאתי והוצאתי אתכם מן הגלות ולא זכיתם להיות בבקר וגם לילה הבאתי לכם הלילה והאפלתי אתכם בבור הגלות הזה שהוא כלילה אם תבעיון בעיו אם אתם מבקשים לדעת קץ גאולתכם אימתי תהיה ואימתי תבואו לארצכם שובו אתיו כי הא דא"ר יהודה אין קץ הגלות נתלה אלא בתשובה שנאמר היום אם בקולו תשמעו וכיון שנברא העולם נרמז הרמז הגדול הזה ברזי הסתרים שנאמר ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור יהי רז ורז ואור דבר אחד הוא וירא אלקים לזה הרז כי טוב להיות ברז וסוד כדי שלא יתגלה לשום אדם שאלמלי יתגלה כמה פריצים מבני עמנו ילכו לאבדון ועל שהיה ברזא וסוד הבדיל אלקים בין האור ובין החשך בין אומתו שהוא האור ובין האומות שהם החשך שנאמר ורשעים בחשך ידמו

ועוד כתיב בחשכה יתהלכו ויקרא אלקים לאור יום א"ר זה יום קץ הגאולה שנאמר הנה יום בא לה' זה יום הקץ ר' יוסי בן חלפתא הוה יתיב קמיה דר' יצחק א"ל מידי שמיע ליה למר על מה אתארך יומא דמשיחא מן גלותא דא א"ל לא אתארך אלא על ביטול אורייתא דהכי שמענא מרב המנונא סבא תלתא גליות גלו ישראל וחזרו בזכותהון דתלתא אבות וגלותא רביעאה בזכותא דמשה יתחזרון תא ואחזי לך לא איתגלו ישראל אלא על ביטול תורה שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורתי אמר הקב"ה בגליות הראשונות חזרו בזכות אברהם יצחק ויעקב עכשיו הם חטאו בתורה שנתתי למשה ונקראת על שמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי כד יתובין ויתעסקון בתורתו בזכות משה אני גואלם על כן נאמר בתורה תורה צוה לנו משה כדי לשמרה ולעסוק בה ונם לאו מורשה קהלת יעקב מורשה: דא מסכנותא הוא כמד"א ה' מוריש ומעשיר מלמד דלא אתיא מסכנותא לברתיה דיעקב אלא על דלא אתעסקו בפיקודין דאורייתא רבי חזקיה אמר אנא הוית באתריהון דערביא וחמית גוברין דהוו מתטמרין ביני טוריא במערתא ואתו מערב שבת לערב שבת לבתיהון אמרית להון מה דין דאתון עבדין אמרו לי פרישי עלמא אנן ומתעסקן באורייתא כל יומא ויומא וזמנין לית אנן אכלין בר מעשבי ברא אמרית להון ושאה זמנין במה אתון מתפרנסין אמרו לי אנן אשכחן במדברא אעייא דמצמיחים באלוד ואנן אכלין יתהון כד נהירא לן שמעתא מסגיאות חדוותא משתמטי חד מינן ומבשלין להון ואכלינן ויומא ההוא חשיב לן דהוא כי טוב ובזמנא דלא צמחי אינון אעייא אנן אכלין עשבין דמשכחנא ומבשלי להון ואכלינן אמרית להון תהי חלקי עמכון לעלמא דאתי אשריכם בעולם הזה וטוב לכם לעולם הבא כען ידענא דלא תהוון בכיסופא כד ייתי משה למתבע עולבנא דאורייתא אמרית להון בני חייכון יומא דא מה חידוש אתחדש לכון אמרו לי האי פסוקא ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור ותאני רבי כרוספדאי גדול התוספת מהאור שהיה אור שלא היה כמוהו זה הוא אור השכל הגדול שנתהוה מאור זוה הודו וזהו העומד מאחורי הפרגוד דתנינן מאי דכתיב עוטה אור כשלמה מלמד שעשה הקב"ה שאר המלאכים באותו האור הראשון מאותו האור ממש ס"ד כמוהו אלא מה הוא דבר מובדל ומושכל כך שאר המלאכים דברים מובדלים ומושכלים אבל אין השגתם כהשגתו דתאני ר' כרוספדאי השגת המלאכים היא השגה גדולה מה שאין כן למטה מהם השגה שניה היא השגת השמים שמשיגים השגה מה שלמטה מהם אין משיגים כמותם השגה שלישית היא השגת המדרגה התחתונה אשר מעפר יסודה והיא השגת בני אדם מה שאין משיגין שאר הנבראים וכנגד שלש מעלות הללו יש באדם שלש צורות נפשיות צורה הראשונה היא הנפש השכלית השניה היא הנפש המדברת השלישית היא הנפש הבהמית

המתאות תאות והיא הנפש אשר תמעול מעל ואיתימא הכי הנפש הראשונה היא נפש הבהמית כנגד המדרגה התחתונה שאמרנו נפש המדברת כנגד השמים שהיא מעלה יתירה על הראשונה נפש השכלית כנגד מדרגת המלאכים שהיא המעלה העליונה על כל אלה

מאמר יהי רקיע

מאמר יהי רקיע ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים ר' אלעזר פתח אלקים א-לי אתה אשחרך ת"ח שאין מקום בעולם פנוי בלא מים מפני שהארץ תלויה על המים שנאמר כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה וכי תעלה על דעתך שהמים הם מתחת לארץ והארץ שהיא כבדה מכל היסודות עומדות על המים אלא שהמים על הארץ ולמעלה לשמים א"ל רב חסדא והא כתיב המים אשר מעל לרקיע א"ל לאו האי אלא כתרגומו במציעות מיא שהרקיע מבדיל ביניהם כי המים אחדים היו אבל מפני שנכנס הרקיע באמצע נחשבו כשנים והרקיע כדור ובא במימי אוקיינוס כמבדיל בין המים נמצאו מים ממעל ומים מתחת א"ר יהודה רקיעים הם הסובבים לפעמים ממזרח למערב ולפעמים ממערב למזרח ובאים באמצע הים ומבדילים בינתים וזהו ויבדל בין המים ומפני מה מי הים מלוחים מפני חמימות הרקיע ורתיחתו בא וראה קדירה העומדת על האור וכל מה שמתעכתבת על האור יותר התבשיל נמלח מרוב חמימות האש וא"ר יהודה אלמלא הרקיע היה קיים בין המים כל המים היו נקפאים כמלח אלא הולך וסובב ואינו מתקיים בין המים אר"י בא וראה למה לא נאמר כי טוב בשני מפני שענין זה חוזר על יחודו להורות כי אין שני לנגדו ואין טוב בשני ע"כ נאמר ביום הראשון יום אחד דתני ר"י למה לא נאמר ראשון במקום אחד להורות דאלו נאמר ראשון עכ"פ היה ראוי להיות שני כי ראשון מחרת לשני אבל אחד אינו מחרת לשני רבי יהודה אומר והרי נאמר אני ה' ראשון א"ל מלתיה מסייע לקמייתא מדכתיב ואת אחרונים אני הוא אע"פ שיש אחרונים לראשון אני הוא וכי אחרונים יש לראשון אין שמו המיוחד שהוא ראש ומיוחד אחרים הם:

אל"ף דל"ת יו"ד אלקי"ם שד"י א"ל צבאו"ת והם מתכנים ביחודו והוא הוא יתברך ממש דכתיב ואת אחרונים אני הוא ר' יוסי בר חלפתא ור' יהודה בן פזי ור' יצחק הוו אכלי בסעודתא בהילולא דרבי אלעזר ברבי שמעון ר' חייא רבה הוה ינוקא והוה יתיב תמן א"ר יוסי לר"ש למה לא נאמר כי טוב בשני א"ל מפני שלא נגמרה המלאכה בשני וכשנגמרה בשלישי אמר כי טוב תרי זמני אמרו נשאל להאי ינוקא דמשחרב ביהמ"ק נמצאת הנבואה בפי התינוקות אולי נמצא דבר בפיו א"ל חייא ברי אימא לן למה לא

נאמר כי טוב בשני אמר להם מפני שאין טוב אלא באחד אתא רבי שמעון ונשקיה קרי עליה הנה נתתי דברי בפיך אמרו שעתא קיימא ליה נשאל ביה אמרו ליה מאי ואוהביו כצאת השמש בגבורתו מה שבח הוא זה לצדיקים א"ל מה השמש כשיוצא בגבורתו אית דבדחי ביה ואית דלא בדחי ביה כך הצדיקים צדיקים כמותם ישישו והרשעים לא ישישו אית למאן דעביד רפואה ואית למאן דלא עביד כך הצדיקים יהיו רפואה לטובים ומכה לרשעים אמרו ליה חייא ברי למה לא נזכר שם המיוחד במעשה בראשית אמר לון אין נאה למלך הכבוד להזכיר שמו על המתים ועל דבר הנאבד כדי שלא יאמרו כשם שכל הבריות שבראם הם כלים ונאבדים כך שמו ח"ו ולא הזכיר שמו המיוחד עד שנבראו כל הבריות שהם כלים ונאבדים ולאחר כן הזכיר שמו על דבר שהוא קיים לעולם ולעולמי עולמים שנאמר ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים ומשאר כל הבריות שברא לא הזכיר בכאן אלא דבר הקיים ולא נאמר ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים אדם וחיות ובהמות ועופות שהם דברים כלים אלא דבר העומד לעולם והם ארץ ושמים אמרו ליה מאי דכתיב ויעש אלקים את הרקיע ויבדל בין המים וגו' מה צורך היה לו להקב"ה לעשות רקיע להבדיל בין המים אמר להו כבר כתיב כל פעל ה' למענהו לא ברא הקב"ה דבר שלא לצורך וברא הרקיע וכשהוא חוזר אינו חוזר אלא לעתים ידועים וסילון אחד של מים יוצא מתהומות וסילון של מים יוצא מגיהנם ויורד בצינור לסילון התהום הה"ד תהום אל תהום קורא לקול צנוריך והרקיע נכנס באמצע משניהם ואלמלא שנכנס בנתים היו הורגים לשותיהם הה"ד ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע א"ר יוסי האי ינוקא ברוח הקדש אמרו דהכי הויא ממש דכתיב יהי רקיע בתוך המים בתוך ממש באמצעית מייא בהכנס הרקיע באמצע מחזיר המים הרעים היוצאים מגיהנם למקומן ולא נפיק לעלמא מאינון מיא אלא כמלא לוגא בימי אלישע ונאמר בהם והמים רעים והארץ משכלת כלומר בשביל שהמים רעים הארץ משכלת מבני אדם שכלים בשבילם א"ר יהודה כולא האי קרא מסהיד עליה דא"ר יהודה כל מה שעשה הקב"ה לא עשה דבר לבטלה ומפני שהיה גלוי לפניו שאותם המים היוצאים מגיהנם ויתערבו במים האחרים וינזיקו בריותיו עשה את הרקיע להכנס באמצע שניהם להבד ל בינתים הה"ד ויהי מבדיל בין מים למים בין מים הרעים למים הטובים ובאותה שעה ממה שהמים יוצאים להתערב במים הטובים אז הרקיע חוזר ונכנס בינתים ומחזירם לאחור תא שמע א"ר אלעזר הני מייא דאינון לחייא עלמא ולתקוניהון דברייתא היאך יתקרון א"ר ברכיה המים אשר מעל השמים דאינון מייא טבין ר' חייא בר אבא הוה אזיל באורחא ולאה מתקיפותא דשמשא והוה צחי למשתי מיא פגע בהאי מדברא ואשכח חד

אילנא יתיב תחותיה עד דזקיף עינוהי חמא חד מעיינא דמיא דקיק חדי למשתי מנהון שתי מן מיא והוו מרירן אמר לשמשיה היינו טעמא דר' אלעזר דא"ר אלעזר לית לך בעלמא דלית תמן תמציתא מההוא סילונא דגיהנם בר ארעא דישראל ואלמלא דשתן כל עלמא מההוא תמציתא דארעא דישראל לא יכיל למשתי מנייהו א"ר הונא האי רקיע דכתיב ויעש אלקים את הרקיע הוא הרקיע הידוע למעלה שעל ראשי החיות דכתיב ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא א"ר יצחק האי חיות חיה כתיב חדא למה נאמר ראשי א"ר הונא אית חיה חד רבא ושליטא על כל שאר חיותא קדישא וזיוהי רברבין סגיאין ליה רישין דזיווא סגיאין וכדין כתיב ראשי החיה ודא היא החיה דחמא יחזקאל בחיזו נבואתא ואי סלקא דעתך דהוא החיות ת"ש כתיב וארא החיות וגו' חמא האי וחמא החיות האי רקיע למאי אתא א"ר חזקיה לאפרשא בין מלאכין קדישין דמתחות ההוא רקיעא ובין מלאכין קדישין דזכו דאינון לעילא הה"ד ויעש אלקים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע בין המים אשר מתחת לרקיע מלאכיא דאינון תחות ההוא רקיעא ובין המים אשר מעל לרקיע מלאכיא דאינון מלעילא א"ר יצחק ש"מ דהוא פרגוד דמפסיק בינתים רבי אליעזר שלא לרבן יוחנן בן זכאי א"ל האי רקיע דאתברי בשני מאי הוא א"ל רזא עילאה הוא דברא קב"ה ממונה תחות ידיה ובחר ביה ושלטיה על כל חילי שמיא ובגין ההוא ענינא לא נאמר כי טוב בשני אע"פ דשולטנא יתירא איתי ליה דכולא תחות ידיה לאחזאה לכל עלמא דלית טיבו ויקרא ופרקונא וגאותא אלא בקב"ה בלחודוהי ועוד אריב"ז מאי דכתיב אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל זהו מה שראה יחזקאל באותו הרקיע שנברא בשני שבראו הקב"ה וסתמו מכל רבבות קודש שלו ואותן העולמות דכסיף בהו קב"ה סתמם ממנו ויקר הדרו סתים מאותן עולמות ולמעלה סתים והטמין מכולם וכולם שואלים ואומרים איה מקום כבוד מלכותו ברוך כבוד ה' ממקומו ת"ח מאי קאמר אל גנת אגוז ירדתי בגנת אגוז לא כתיב אלא אל גנת אגוז כמאן דנחית ומקריב לגנתא ולא עייל בה כ"ש דלא קריב לאגוז אלא לגינה וכ"ש דלא חזא מה שבתוך האגוז וכ"ש דאמר לראות ולא אמר ראיתי כלומר לגינה שהוא חוצה קרבתי וירדתי לראות ולא אמר שראה אפילו הגינה שהיא חוצה ועוד אריב"ז כמה נצטער ההו אגברא דכתיב ביה לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא למחזי חד שמשא דמשמשא קמיה ולא איתיהיבת ליה רשותא דכתיב הראני נא את כבודך אריב"ז הוא דכתיב ביה כבוד א-ל סבר דכדאי הוא למישאל דא ומה אתיב ליה לא תוכל לראות את פני הוא מאריה דאפייא ולא יהיב ליה רשותא עד דנפק נשמתיה לקיים מה שנאמר כי לא יראני האדם וחי וכל נשמתא דצדיקיא אתיהיב

ליה רשותא למנדע ולאדבקא מה דלא יכיל בעלמא דין ת"ר כל יומא ויומא קב"ה עביד מלאכין קדישין ואילין אינון נשמתהון דצדיקיא הה"ד עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט עשה לא נאמר אלא עושה משמע שהוא עושה בכל יום א"ר אבהו לא תקשי לדהאי דהא אית מלאכים שנבראו מכסא הכבוד והם שלוחים ממונים בשליחותו של הקב"ה אי שאר מלאכיא דהוו מכסא הכבוד כך נשמתהון דצדיקיא דהוו מתמן וקיימי אורייתא עאכ"ו דעיד להון קב"ה מלאכין עילאין קדישין א"ר פנחס כלל הקב"ה באדם ארבעה דברים א"ש רו"ח מי"ם עפ"ר א"ר יהודה והא מהופכין אינון באורייתא א"ל רבי פנחס ובאורייתא איכא אינון א"ל הן ואלו הן רו"ח א"ש מי"ם עפ"ר תרין אינון דאתגזרו משמשיא מלעילא ותרין אינון דאתגזרו מלרע מנ"ל דכתיב עושה מלאכיו רוחות הא רוח משרתיו אש לוהט הא אש יסד ארץ על מכוניה כמשמעו תהום כלבוש כסיתו על הרים יעמדו מים הא מים כלהו מתחברן דא עם דא רוח אש עפר מים א"ר פנחס אע"ג דמתהפכי לית לן בה ושפיר קאמר רבי יהודה וא"ר יהודה כלהו כללם הקב"ה באדם א"ל הקב"ה אני בראתי אותך עליון והמלכתיך על כל בריותי נתתי בך כח מן המלאכים וכח מן המשרתים שהם למעלה וכח התהום וכח הארץ ונתתי בך שכל טהור הגזור מכסאי ואת חטי קדמי א"ר יצחק רצה הקב"ה לעשות לאדם עליון על כל בריותיו למהוי יחיד בהאי עלמא כמה דאיהו יחידאי לעילא כיון שחטא אמר הקב"ה הן האדם היה כאחד ממנו היה בדעתי לעשותו כאחד עכשיו ועתה פן ישלח ידו א"ר יהודה רקיע אחד עשה הקב"ה וממנו נתהוו השמים שנאמר ויקרא אלקים לרקיע שמים א"ר יהודה ולא זו בלבד אלא כל מה שעשה הקב"ה במעשה בראשית לא עשה אלא דבר א' מהכל ואותו דבר הוציא כל פעולותיו למינו הגון השמים עשה ממנו אחד אותו המשובח מכלם וארץ עשה אחד ת"ש א"ר יהודה מהכל עשה אחד אותו המשובח מכולם וזהו הרקיע כעין הקרח הנורא שממנו נתהוו השמים הה"ד ויקרא אלקים לרקיע שמים וארץ אותה המשובחת מכולן וזו ארץ ישראל וממנה נתהוו שאר הארצות הה"ד עד לא עשה ארץ וחוצות ארץ זו ארץ ישראל וחוצות שאר הארצות שבחוצה לארץ האדם אחד וממנו נתהוו כל השאר דכתיב וראש עפרות תבל וכן כל כיוצא בזה א"ר יצחק מנ"ל מהאי קרא דאמר דוד הללו את ה' מן השמים מאותו שנעשו השמים ממנו ת"ר זמנא חדא הוה אזיל רבי יוחנן למחמי לרבי שמעון והוי רבי יוסי אזיל עמיה א"ל רבי יוסי לאן את אזיל א"ל למחמי לרבי שמעון אמר למארי פלוגתא דילך את אזיל למחמי אמר ש"מ דרבי שמעון לשם שמים קא מפליג והואיל וכך הוא חביבותא דליבאי אשתכחת ביה אסכימו למיזל והו ליליא אמרו ניתיב הכא עד דייתי נהורא ונתעסק באורייתא יתבו א"ר יוחנן האי רקיע שנברא

בשני הוא הרקיע העליון ותנא הוא הפרגוד המפסיק ינתים דכתיב ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא ומזה הרקיע נעשו לכל שאר הרקיעים הסובבים ושאינם סובבים וכולם אדוקים בזה הרקיע וקרא לו רקיע וקרא לו שמים דכתיב ויקרא אלקים לרקיע שמים על שנתהוו ממנו עד דהוו יתבי קריב בריה דר' יוסי לאבוהי א"ל האי דאמר שלמה ואתה תשמע השמים מכון שבתך הול"ל מן השמים שמע רבי יוחנן א"ל אימא ברי אימא דמלה דפומך מלה קדישא היא א"ר יוסי האי פסוקא שאיל ואתה תשמע השמים מכון שבתך מן השמים הול"ל א"ל רבי יוחנן מקרא חסר הוא כמו שועת עניים הוה ליה למימר מן עניים וכן צעקת ענוים וכן הרבה קריב לאבוהי וא"ל מלה שמענא ביה א"ל רבי יוחנן אימא ברי אימא אמר שמענא די בעידנא די בעון ישראל צלותהון ובעותהון בבתי צלותהון מטטרו"ן מארי דאפיא נטיל כל צלותהון דישראל וסליק להו בהאי רקיע וכד בעי קב"ה לאשגחא בזכותהון דישראל מעיין בההוא רקיעא דאתקרי שמים דתמן בעותהון דישראל ומרחם עלייהו דכתיב ואתה תשמע השמים ממש כן אמר דוד הללו את ה' מן השמים דתמן הו אתושבחתא דישראל אתא ר' יוחנן ונשקיה על רישיה וברכיה אמר מרגלא הדא הוות תחות ידיך מרגלא תהא בדרך א"ר יצחק ת"ח עביד קב"ה הרקיע הזה ועביד מניה שמים די ממנן תחותוהי רקיעא לעילא ושמייא לתתא ועבד תחות אלין שמייא אחרנין דאתקרון רקיע השמים דממנם ביה כל בוצינייא דנהרין ת"ח בין רקיעא דא דאתקרי רקיע השמים עד הרקיע הנטוי על החיות אית תלת מאה ותשעין רקיעין אחרנין ושבע אלפין וארבע מאה וחמשין חולקין סמכין אתרין דבוצינייא אוחרנין ומאלין בוצינייא נטל קב"ה ואנח בהאי רקיעא דשמיא ואנהרא על ארעא

מאמר תוצא הארץ נפש חיה

מאמר תוצא הארץ נפש חיה ויאמר אלקים תוצא הארץ נפש חיה למינה רבי בא פתח בהאי קרא לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא ת"ח כשברא הקב"ה את העולם צפה וראה שעתידין ישראל לעמוד ולקבל תורתו וגזר מכסאו כל אותם הנשמות העתידות להנתן בהם ועשה למעלה אוצר א' אשר כל הנשמות הגזורות מכסאו עומדות שם וקרא לו גופי הנשמות ולמה נקרא גוף הנשמות א"ר בא מפני שכל הנשמות כשיוצאות מן העולם הזה עושה להם הקב"ה דוקנא של גופות כמו שהוי בזה העולם מניחם בזה האוצר וזה האוצר באיזה מקום הוא א"ר יוחנן א"ר יצחק במקום שגנזי גשמים שם וגנזי חיים טובים ונקרא ערבות ובערבות יש גנזים הרבה וגנזי הנשמות שם והא א"ר בא שאוצר אחד הוא והכא תנינן גנזים א"ר יוחנן לא תקשי לך שנים אוצרות הם:

אוצר הנשמות שעתידין להנתן בבני אדם דהא תנינן בההוא צורה ובההיא דיוקנא ממש שעתיד לעמוד בזה העולם בההוא דיוקנא הוא שם ונקרא גוף הנשמות מפני שעושה להם גוף כמו שעתידין להיות ואוצר אחד כנגדו לאותן הנשמות שהיו בעולם הזה וקיימו התורה ונקרא גנזי חייהעולם והיינו בהוה א"ר שמעון בגנזי חיי עלמא תהא פלניא דנפיק מעלמא דין ת"ר כל יומא ויומא כרוזא קרי אתערו בני קדישא עילאה ועבידו פולחנא דמאריכון דאפריש לכון מן שאר עמין ויהב בכון נשמתא קדישא דאתגזרת מכורסי יקריה א"ר יודא אם כן שאר עמין נשמתהון מאן אתר אזדמן ליה רבי אלעזר אמר ת"ח דכתיב ויפח באפיו נשמת חיים דא היא נשמתא קדישא דאתגזרת מכורסי יקרא דמלכא עילאה מאי כתיב ביה ויהי האדם לנפש חיה א"ר אלעזר זו היא הכח שניתן לבהמות ולחיות ולדגים שנבראת מן האדמה דכתיב תוצא הארץ נפש חיה למינה א"ר יצחק אורייתא אתקבלת על אדם ואמרת קב"ה ברא לב"נ ויהב ביה נשמתא קדישא למהוי ליה חיין לעלמא דאתי והיא אתחזר בחוביה להההוא נפשא חייתא דאתגזרת מן ארעא לבעירתא ולחייתא א"ר יהודה ממשמע דכתיב ויהי האדם לנפש חיה ויעשהו לא נאמר אלא ויהי האדם לנפש חיה מלמד שהוא בעצמו גרם לחזור לאותה נפש הגזורה מהאדמה א"ר יוחנן אמר הקב"ה אדם אני בראתי אותך עליון על כל בריותי ונפחתי בך נשמת חיים הנותנת חיים לבעליה הגזורה מכסאי ואתה חזרת לאותה נפש חיה שבראתי מן האדמה לבהמות חייך מכאת ואילך כל העוסק בתורתי וישמור אותה אתן לו אותה הנשמה הגזורה מכסאי שהיא נותנת חיים לבעליה וכל אותם שלא יעסקו בתורתי יהיה חלקם באותה נפש חיה שבחרו למען יכלו עמה א"ר יצחק ת"ח מאי דכתיב מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ רוח בני האדם העולה היא למעלה דא היא נשמתא קדישא דצדיקייא ורוח הבהמה דא היא נפשא חייתא דאתגזרת מן ארעא לבעירא דתשתצי ותחות לאשתצאה מן עלמא א"ר חייא א"כ אין להם נשמה לגוים אלא אותה הנפש החיה א"ר יוחנן כן הוא א"ר אלעזר ולישראל מאן יהבא תוה רבי חייא א"ר אלעזר ת"ח דתנן בא ליטהר מסייעין אותו מאי סיוע יהבין ליה אלא ההוא נשמתא קדישא למהוי ליה סמך דיהבין ליה לסייעא ליה בעלמא דין ובעלמא דאתי א"ר אלעזר עד תליסר שנין אשתדלותיה דב"נ בההוא נפש חייתא מתליסר שנין ולעילא אי בעי למהוי זכאה יהבין ליה ההיא נשמתא קדישא עלאה דאתגזרת מכורסי יקרא דמלכא א"ר יהודה היינו טעמא דתנינן בתלת עשר מכילן דרחמי במתניתא דרבי אלעזר רבי שמעון בן יוחאי זמין למארי מתניתא למיכל בסעודתא רבה דעבד להו וחפא כל ביתא במאני דיקר וגאותיב לרבנן בהאי גיסא והא בהאי גיסא והוה קא בדח טובא

אמרו ליה מאי בדיחותא דמר בהאי יומא דין משאר יומין אמר להו דיומא דין נחתא נשמתא קדישא עילאה בארבע גופין דחיותא לרבי אלעזר ברי ובהילולא דא יהא לי בדיחותא שלימתא אותביה לר' אלעזר בריה לגביה אמר תיב ברי תיב דיומא דין את קדישא ובעדבא דקדישין א"ר שמעון מלה חד ואסחר אשא בביתא נפקי רבנן חמו קיטורא דהוה סליק מביתא כל ההוא יומא אתא רבי יוסי ב"ר שמעון בן לקיניא אשכח לרבנן דהוו תווהו וקיימי בשוקא אמר להו מאי הוא אמרו ליה חמי האי קיטורא מאשא דלעילא האי הוא דקא מכתירין יומא דין בכתר"א קדישא לרבי אלעזר וחמו רבנן ארבע גדפין דנשרא דנחתו באשא דאסחר ליה ולרבי שמעון אבוהי יתיב תמן רבי יוסי עד דאזל אשא עאל קדמוהי א"ל אכתרא וסיתרא גבהותא על כלא האי הילולא להוי שלימתא אמר ר"ש מאי דעתיך א"ר יוסי הא ברתי לרבי אלעזר ברך אמר רדאי יהא כך קראו לרבנן ויהב ליה ברתיה יתבי תמן תלת יומין ולעו באורייתא קמיה ולא שבקו סתרא דמתניתין דלא אוליף להו רבי שמעון אמרו עליו על ר' שמעון שלא נתראה קשת בימיו דהא הוא סימנא בעלמא הוה א"ר יצחק נשמתא היא קיימא בקיומא לעלמין מה הקב"ה קיים אף היא קיימת אבל על ההיא נפשתא חייתא אמר קרא הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה א"ר יוסי מאי חזא אונקלוס דאמר ויהי האדם לנפש חיה ותרגם לרוח ממללא אי נפשא דבעירתא היא למה לא ממללן א"ר יצחק על דאתגבלון מעובייא רבה דעפרא יתיר מבני נשא ולא זקפין רישא ולא מסתכלין ברקיעא כבני נשא דאלו אתגבלו מקלילא דעפרא כבני נשא וזקפין רישא ואסתכלו ברקיעא הוו ממללן א"ר יוסי גבלותא וזקפן רישא תינח אבל אסתכלותא ברקיעא למאי א"ל ההוא סיועא רבה דבני נשא ת"ח נבוכדנצר כד הוה טריד והוה בעירא בטורייא לא הוה ליה סיועא עד דאסתכל ברקיעא הה"ד אנא נבוכדנצר עיני לשמיא נטלת ומנדעי עלי יתיב דעד לא יסתכל ברקיעאף חא הוה מנדעיה עילויה א"ר כרוספדאי הגוים ועמא דארעא דלא מהמני בהקב"ה ולא עסקי באורייתא לית להו בר ההיא נפשא חייתא דאתנפקא מארעא ועל כך לית להו מהימנותא אבל ישראל די מהימני בהקב"ה ועסקי באורייתא ונטרי פקודוהי אמר הקב"ה לא כאלה חלק יעקב וגו' לא יהי להון נפשא חיתא אבל מה יהא להון כי יוצר הכל הוא הכל:

הוא שכינתה ואתגזרה נשמתא קדישא מינה למהוי חולקא דיעקב מאי הוא כלומר הכל הוא נשמתא הואיל ואתגזרת מינה א"ר יהודה אי לעכו"ם לית מהימנותא הא חזינן דאזלי לטעוותהון חגרין וסומין ומליין מחין ומרעין ואיתסאן א"ל לאובדא להו לעלמא דאתי הה"ד משגיא לגוים ויאבדם ועוד הא תנינן וחליים רעים ונאמנים מאי נאמנים דעבדי מהימנותא כד מטא זמנא נפקי מההוא גברא וזמנין דאישתכח לאינון טעוון דאינון אזלין

במרעיהון לטעוותהון ואתסאן א"ל ואמרי דההוא טעוותא הוא דעביד וא"ר יוחנן זמנא חדא סח לי יהודאי חד דהוו ליה מרעין סגיאין ולא איתסי חמא לאינון טעיין דהוו אזלי במרעיהון לטעוותהון ואתסאן אמר איזיל התם ואע"ג דאיהו אסור אבל למחמי מאי הוא ואזל התם ועאל בגווייהו ובת תמן ביני אינשי דהוו מחיין ומרעין כלהו אדמכו ואיהו לא אדמיך עד דחמא חד שטנא דהוה אזיל בינייהו ומאני דאסוותא בידיה והי שוי על כל חד וחד ואתסי_ אעבר עליה ולא שוי עליה א"ל מארי הא אנא מבני מרעין שוי עלי א"ל לא כאלה חלק יעקב דאלין אתפקדו לי לאובדא להון לעלמא דאתי אבל בנוי דיעקב לאו כאלין אתפקדו לי לאובדא להון לעלמא דאתי אבל בנוי דיעקב לאו כאלין ומן קדם מה על כי יוצר הכל הוא מה היוצר סתר ובני אף הקב"ה מחי ומסי וסתר ובני נפק ההוא גברא וסח לי עובדא אמרית בריך רחמנא דשדרך התם למחמי דא ולמשמע כדין מפומיה וכדין סח לי יוסי חרשא א"ר יצחק אמר רב אחא מאי דכתיב ונשמת שדי תבינם אלא הנשמה היא מביאה לאדם להכיר את קונו ולהכניסו בתורה ובמעשים טובים ואשריהם אותם שנכנסין בדרך התורה בדרך הנשמה שבשבילה יזכו לחיי העה"ב ולמעלת הקדושים א"ר יצחק א"ר אחא כל העוסק בתורה הוא קונה הנשמה מעצמו היינו דתנינן בא ליטהר מסייעין אותו אוי להם לרשעים שהם נדבקים בכח האדמה שהיא נקראת נפש חיה הנבראת מן האדמה שבשבילה יכלו לעולם ולעולמי עולמים שאל רבי דוסתאי לרבי אליעזר א"ל אותה נפש חיה מאי הוי מינה לעלמא דאתי א"ל לא תימא הכי אלא אימא מאי הוי מינה תדיר ת"ש א"ר בא מאי דכתיב הכרת תכרת הנפש ההיא אלא כהבל דנפיק מפחומיה דב"נ דלא יכיל לסלקא לעילא אפילו כמלא עיניו ומיד תכלה כך היא אותה הנפש החיה כאותה הבל שנכרת מן הפה מהרה ותכלה ואינו נראה בעולם והיה כלא היה א"ר יוסי והא תנן נפשותם של רשעים הן הם המזיקין שבעולם א"ל ר"י שפיר קאמרת שהן המזיקות לבעליהן ומונעות כח הנשמה מעבודת בוראן שאין מזיק לאדם אלא אותה הנפש על שנכרתה עם הגוף וא"ר אחא לא תנן הכי אלא נפשותם של רשעים כשיוצאות מן הגוף הן הם המזיקים שבעולם אר"י וכך וכך שפיר כשיוצאות מן הגוף אז נמצא הנזק והיאך מזיק אותו נפש לגוף והכל תמהים היאך הם אותם הנפשות מזיקין שבעולם על שדבקים בבני אדם ת"ר א"ר יהודה בר יעקב תמה אני על אנשי הדור אם רובם נעשים בכשרות ת"ח מה כתיב והתקדשתם והייתם קדושים מלמד שצריך אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש מאי קידושא שייך הכא א"ר יהודה בר יעקב שלא יעשו פריצותא וחציפותא ולא לשום זנות כבהמות שהבהמות אינן עושות אלא לכך דהא תנן כל הבועל לשום זנות או לשום מה דאמרן ולא ישמור את עצמו

מאותן הדברים הצריכין דתנינן במתניתא ההוא עובדא דאתייליד ליהוי פריץ חצוף זונה רשע ואינו בכלל זרע אמת וכל הבועל לשם מצוה ומקדש עצמו ומכוין לבו לשם שמים הוו ליה בנין דמעלי צדיקים וחסידים יראי שמים קדישין הה"ד והתקדשתם והייתם קדושים א"ר יהודה הרשעים על שאינן מולידים אלא לשם זנות ובחציפות אין להם אלא אותה הנפש החיה הנתונה לבהמות שעניינם אינם אלא כבהמה אבל צדיקים היודעים לקדש עצמם כתיב בהו ואנכי נטעתיך שורק כולו זרע אמת מאי אמת א"ר אחא אמת בכל שאינו מהרהר באשה אחרת ויש לו אמת עם אשתו רב הונא אמר לכיון ולקדש עצמו לשם שמים שנאמר אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו כלומר אם אין הכונה לשם שמים לבנות הבית ולהוליד בנים שוא עמלו בוניו בו שמכניס באותו הולד עמל של שוא ואיזהו עמל של שוא זו נפש חיה שתכלה ותכרת כהבל היוצא מן הפה שהוא שוא והואיל והוא מכניסו באותו הולד הרי עמלו של שוא א"ר יצחק אמת הוא נוטריקון א' אמת מ"ם מאר"ץ תי"ו תצמ"ח כלומר אמת מארץ תצמח מאי משמע א"ר יצחק בשעת החיבור שצריך להיות שם האמת והיושר בשעה שנתהוה מארץ ונתייסד ולא בשעה שנתגבל והיינו דאמר רב הונא כל בנין שאין בו יסוד אינו כלום ואיזהו יסוד שצריך האדם בשעת החיבור כדקאמרן רבי זירא אמר זמנא חדא הוה אזלינא במדברא ואשכחנא חד ערבאי דהוה מטיל אכתפיה מטול י' סאין והוה סבא ואמרנא ליה חילא דא בעי למלעי באורייתא אמר לא עבדו לי אבא ואימא בגין כך אלא לעובדא דא דאנא שמעית לאבוי דבשעתא דעביד לי דכסופיה לבר הוה דיהא ליה חילא לאייתי עיבורא מן חקלא ובהאי עיטא אימלך בההיא שעתא והא אנא סבא מאי איעבד א"ר יהודה אשרי מי שאבותיו הרהרו בדבר טוב מנ"ל מן בת שבע אם שלמה דקרא מסהיד עליה שהיא אם שלמה ממש משום דאתייסיד ממנה מעיינה ומהרהורה ומהשתדלותה שנאמר מה ברי ומה בר בטני וגו' אימיה תינח אבוהי מנ"ל דכתיב שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו וכי שלמה אמר זה המזמור אמר ר"י ח"ו אלא דוד אמרו ברוח הקודש על שלמה בשעה שאמר הנביא לדוד הנה בן נולד לך כו' כי שלמה יהיה שמו אמר דוד בן אחד היה לי מבת שבע ומת עכשיו אחר יולד לי מן שמיא הוא בא ואמר שיר זה ונתכוון בו לשום שמים הה"ד שיר המעלות לשלמה בשביל שלמה אמר אם ה' לא יבנה בית אם סיעתו לא יסייע בכוונה השלימה שלי שוא עמלו בוניו בו לשוא נעמול כמו שהיה בראשונה שעמלנו לשוא ובגין ההוא חובה מת ואנא אית לי לאתטרדא מן ירושלים ובעוד שאני אצא אם ה' לא ישמר עיר מכל אדם שוא שקד שומר א"ר יצחק שהניח עשר נשים פילגשים לשמור הבית והוה מה דהוה ועכ"פ שוא שקד

שומר א"ר יהודה בשביל שלמה נאמר שיר זה שנתכוון דוד עליו לשום שמים ואמו ג"כ נתכוונה לשום שמים ויצא מהם שלמה דכתיב ביה וישב שלמה על כסא ה' למלך א"ר יצחק לפיכך נקרא למואל מאי למואל כמו למו פי מלמד ששניהם נתכונו למו אל ומכאן למדנו כל המתכוין לשם שמים באותה שעה נפיק מיניה בר דמעלי ומנא לן משמואל שנתכוונה אמו עליו תמיד לשום שמים דכתיב ונתתיו לה' וכן אל הנער הזה התפללתי וכן אמר דוד אם יהיה לי הבן הזה מכאן יהיה זמין למוא"ל כלומר נתון הוא לאל ת"ר א"ר יוסי בן פזי זמנא חדא הוינא אזיל באורחא וערענא בההוא טורא דכפר קרדו והוו גוברי בדיחי בחולקהון ובאית תמן ליליא דשבתא ואפוקי שבתא וחמיתי לאושפיזאי דהוה בעי למשכב עם דביתהו קאים האי מהך גיסא וצלי וקמת היא מהאיך גיסא וצלת אמרינא להון מאי צלותכון בשעתא דא אמרו לי עידנא דידן לזווגא משבת לשבת ומצלינן צלותנא קמי קב"ה דיהא לנא בר דיפלח פולחניה בר דחיל חטאה בר דמעביד פיקודוהי ולא יסטי מאורייתא לימינא ולשמאלא אמרינא להו יהא רעוא דיהא לכון בעותכון דהא לשים שמים קא עבדתין א"ר יוסי אחזי אנפי שכינתא דלבתר יומין ערעית תמן וחזית ההוא ברא דאתייליד להו והוה בר שבע שנין חמי לי בביתא ולא בעא למללא עמי א"ל אבוה זיל לקמיה דגברא רבא הוא אמר מסתפינא לאשתעויי בהדיה ולאתקרבא עמיה דהא לא ידענא אי אית ליה נשמתא קדישא אי לאו דהכי אוליף לי מורי יומא דין דכל מאן דלית ליה נשמתא קדישא אסור לאשתעויי בהדיה ולאתקרבא עמיה א"ל ח"ו דגברא רבא וחכימא דדרא הוא קריב גבאי ולא ספיק למללא עמי אמר לי אנא חמי בך דנשמתא חדתא אית בך מיומין זעירין ולא אזדריקת בך בשעתא דנפקת לעלמא תווהית אמרית כך הוא דרווק הוינא כד לעינא באורייתא ואתייהבת בי נשמתא אמר לי ידעת נפש חיה דאמר קרא דהוות מן ארעא והא משמע נפש חיה למה אמרית אימא ברי אמר הכי אמר לי מורי דהיא נפשא דאפיקת ארעא ומן ארעא אתגזרת אבל היא חייתא לאתנענעא לכאן ולכאן כמה דעבדין בעירא ורחשא וכלא אבל לית בה סוכלתנותא וחכמתא בפולחנא דהקב"ה דלא אתבריאת אלא לבעירא ולחייתא לאתנענעא בה בלא סוכלתנו ולאשתצאה כד תפוק כהאי הבל דפומא אמרית ליה ברי מאן הוא רבך אמר לי רבי אלכסנדראי אמרית ליה ומה לעית יומא דין אמר לי האי קרא דכתיב ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם כך א"ר אלכסנדראי מה הוא חכמה הוא שמו של הקב"ה והוא חכמה ומעולם לא גילה לשום אדם ולא עתיד להגלות אלא קצת הימנה למשה לבד ולא עמד על כל ידיעתה אלא עמד על מה שלא עמד אדם על האי ראשית שהיא חכמה דכתיב ביה במשה וירא ראשית לו וזהו חכמה וא"ת הא כתיב וה' נתן חכמה לשלמה ת"ח לא כתיב

נתן החכמה אלא חכמה שעמד על קצת אמיתתה המשיח עתיד לדעת קצתו דכתיב ביה ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה כו' והחכמה היא ראשית הכל וקודם הכל אבל יראת ה' שכל טוב כלומר היראה נשארה בשכל ובינה לדעת ולחקור יראת ה' לכל עושיהם לעושה המצות ביראה בתחלה עד שירגיל עצמו לעשות מאהבה אמרתי לו מה שמך אמר לי אהבה אמרתי לו מר אהבה וקריתי עליו ואהבת עולם אהבתיך ואנא זכינא למחמי לרב אדא בריה וסחינא ליה האי א"ר יעקב בר אידי חכם היה אדם הראשון שהיה מכיר ויודע לכל מי שהיה בו נפש חיה ומי שהיה בו נשמה כשבאו אצלו הכיר את כלם הדא הוא דכתיב וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה למי שאינו יודע ומכיר בעבודת בוראו ונשמה למי שהיה יודע ומכיר בעבודת בוראו וכך הוא עד היום מי שאינו יודע ומכיר בעבודת בוראו ואינו עוסק בתורה הוא יש לו נפש חיה ולא נשמה א"ר יהודה אע"ג דהאי נפש חיה אית בבהמות ובחיות ובמיניהם והתירם לבני אדם חס הקב"ה עליהם במיתתם שלא יצערום לאותם בעלי נפש החיה דלית לך כל אינש דלית ביה נפש חיה כדי שישוב לעבוד בוראו להבדיל עצמו משאר כל אדם כדי להתעסק בתורה ובמצות שמרויח בזה הנשמה הקדושה לפיכך האי טבחא דנפקא נבילה או טריפה מתחות ידוהי זמנא חדא משמתינן ליה שנית מעברינן ליה שלישיצ מכריזין עליה בשוקי דכל מה דשחיט הו אטריפה ולעולם לא נוקים ליה לטבחא א"ר יצחק וכי על זמנא חדא לא ליענישׁ בר מהאי והא תנינן האי טבחא דלא סר סכינא קמי חכם משמתינן ומעברינין ליה ומכרזינן אבשריה דטרפה היא ומה על סכינא דלא נמצאת יפה הוא כך על מי שיצאה נבלה או טרפה מתחת ידו אינו דין דמשמתין ליה ומעבירינן ליה ומכרזינן אבשריה דטרפה א"ר יוסי אנא חמית לרבי יהודה דזמין לרבי יוסי ורבי חגי והוה טבחא ורבי אבא קרין ליה ונכיס ההוא תרנגולתא ונתכוין לתרי סימני ובדקו ואשכחו דנכיס חד סימנא וחד לא נכיס א"ל רבי יהודה על מה אתכוונת אמר על תרין סימנין אמר והא אנא אשכחנא חד נכיס אלא בשרא הוא דכשרה ואת לא תהא טבחא מכאן ולהלאה ואע"ג דלא בעינא כוונה בשחיטה א"ל ר' יוסי הכוונה לאו להאי איתמר אלא כוונה דקב"ה דנכיס לשמים ולא לשום פתגם אחרן אבל נתכוון לתרי סימני ושחיט חד מותר הוא בדיעבד דתנן השוחט אחד בעוף דיעבד אין לכתחלה לא א"ר יעקב ת"ח כל מה שנברא מזו הנפש החיה התירו הקב"ה לבני אדם מפני שאין להם נשמה לדעת ולהכיר בעבודת בוראם דאלמלי הוא להו נשמה לא הותרו שאל רבי אבא לרבי חייא אמריתון דנשמתא לא עייל בבר נש עד דיסתכל בפלוחנא דהקב"ה וכדין להוי ליה נשמתא ואמריתון דנשמתא היא קדישא מעליא על כולא א"כ מאי האי דאמר קרא כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל

אשר בחרבה מתו למה מתו הואיל והוה להו נשמתא הוה להו לאשתזבא לא הוה בידיה אתו ושיילוה לרבי אלעזר בר' שמעון א"ל כך הוא ודאי וקרא מסייע לן דהכי אמר אבוי דכד אתי טופנא לא הוה בר נש דיעביד הקב"ה בגיניה בר מנח ובנוהי וזכותהון לא הוה אלא לאגין עליהון ועל בתיהון ולא הוה סגי זכותהון כל כך לאגנא על כל דרא ואינון דהוו זכאין בקדמיתא כגון חנוך וירד דהוה להון נשמתא וחזיין למיעבד הקב"ה בגיניהון מיתו מקדמת דנא והיינו דאמר קרא כל אשר נשמת רוח חיים באפיו דעל אינון דנשמתא קדישא הוה בהו דלא תימא דעל אלין דהוו בטופנא אמר קרא אלא אתא קרא ואמר מכל אשר בחרבה מתו שלא היו בימי דור המבול ולא באותו זמן אלא בחרבה מתו כלומר כבר נסתלקו מן העולם ולא נשתייר בעולם צדיק להגין על דורו ואז נעשה דין ברשעים א"ל ר' חייא לרבי אבא לא אמרית לך דהאי גולגלתא דדהבא דהו אממאריהון דמתניתין לימא זכאין אתון מאריהון דמתניתין סגי חולקהון על כולא לעלמא דאתי עוד א"ר אלעזר מאי דכתיב הללוהו בתקע שופר הללוה"ו בנב"ל וכנו"ר הללוה"ו בתו"ף ומחול הללוה"ו במני"ם ועוגב וכי צריך הקב"ה להאי אלא אמר דוד כל מה שתשבחו לקמי קב"ה בהני מיני זמר אינו כלום כאדם האומר לחברו עכשיו עשה זה וזה וכל מה שתעשה אינו כלום עד שתעשה דבר פלוני כך אמר דוד הללוהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה כלומר אינו הללו אלא מהו הללו כל הנשמה תהלל קה הללוי-ה והאחר אינו כלום אלא הלול הנשמה הה"ד כל הנשמה תהלל י-ה הללוי-ה

מאמר יקוו המים

מאמר יקוו המים ויאמר אלקים יקוו המים וגו' רבנו סתחי בהאי קרא לכו חזו מפעלות אלקים אשר שם שמות בארץ א"ר אבא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו מעשיו מבלין אותו אבל הקב"ה מבלה את מעשיו והיינו דאמרה חנה אין קדוש כה' כי אין בלתך מאי כי אין בלתך אל תקרי בלתך אלא בלותך כך הוא כתיב לכו חזו מפעלות אלקים וגו' א"ר אבא עובדוי דהקב"ה דעביד להו בעלמא דין דוד מלכא הוה בהתבהלא ואמר לכו חזו בואו מבעי ליה אלא אמר דוד כל דיירי ארעא די בעלמא דין זילו זילו מרישא דעלמא עד סופיה ותשכחין עובדוי דהקב"ה כעובדוי ברישא דעלמא כך עובדוי בסייפי דעלמא מייתי דיורין בעלמא אי זכו מותיב להו ולבנייהו ולבני בנייהו עד סופא דעלמא לא זכו מחריב להו מנהון וההוא אתרא וההוא קרתא לא אתבני לעלמין לאחזאה לבני נשא דאתר חייביא הוה ההוא אתר והקב"ה עבד ביה דינא הה"ד אשר שם שמות בארץ דבר אחר לכו חזו מפעלות אלקים א"ר פנחס מה ראה דוד דאמר מפעלות אלקים ולא אמר מפעלות ה' אלא בשמא דאלקים אשתכלל עובדא דבראשית וכד ברא

ק"בה עלמא הוו מיא אזלין ונחתין וכד רמא ארעא לתתא רמא לה בין מיא והות טמירתא ואתקרשא בין מיא ועבד הקב"ה את בגו את אורחיה וטבעיה דעלמא דמיא קלילן וארעא יקירא ומאן דאיהו יקירא נחית לתתא וקלילא סליק לעילא אבל הקב"ה לאחזאה אתוהי ועובדוי לבני נשא ארכין ואנחית מיא דקלילן לתתא וארעא דאיהי יקירא סליק לעילא על קלילשא הה"ד לרוקע הארץ על המים כלומר מיא דאינון קלילין לתתא וארעא דאיהי יקירא לעילא ועוד דמבין מיא אחזי ואפיק יבשתא דלית אוח ארעא לאסקא מגו מיא יבשתא אלא לחותא וכד אסיק יבשתא מבין מיא קרא שמה ארץ הה"ד ויקרא אלקים ליבשה ארץ ותנא ז' שמות קרא לה:

ארץ אדמה גיא נשיה ציה ארקא תבל גדול שבכולם תבל דכתיה והוא ישפוט תבל בצדק הה"ק אשר שם שמות בארץ אר"י ז' קריעים ברא הקב"ה כנגדם ברא ז' ארצות ותאנא ארץ אחת ממש הוציאו המים וממנה נתהוו ז' ארצות כדאמרן א"ר יוסי מיא הוו יסודא דכולא בגין דאשכחן דעיקרא דכל עובדוהי דבראשית הוו מן מיא ותאנא בתחלה היו המים מפוזרין תחת השמים עד שגער הקב"ה בהם והכניסם ואספם אל מקום אחד הה"ד יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה ולאח"כ נתפזרו כמתחלה ורקע הארץ על המים הה"ד לרוקע הארץ על המים כל"ח אמר עולא וכי למאי צריך חסד הכא דכתיב לרוקע הארץ על המים כל"ח א"ר יוסי חסד גדול עשה הקב"ה בעולמו שהעמיד הארץ על המים שאלמלא לא היתה הארץ מלמעלה היה העולם מטושטש בבת אחת א"ר חגדא אלמלא כך לא היו בני אדם נוטעין וחורשין וזורעין עכשיו שהארץ למעלה נוטעין וזורעין והארץ עומדת בכחה ובקיומה מפני לחות המים אשר מתחת לארץ ומלמטה יוצאין כמה נהרות כמה מעיינות כמה מקוואות לדשן כל העולם ולהצמיח הכל וזהו החסד שעשה הקב"ה עם בריותיו ועם כל העולם ת"ר יומא חד הוה יתיב רבי שמעון אבבא דתרעא דלוד והוו תמן רבי יוסי ורבי חגי ורבי אלעזר בריה אתא רבי פנחס א"ל הא בוצינא דמתניתא אתי קם רבי שמעון אותביה גביה א"ל מאי יומא דין משאר יומין דאת שתיק ולית פומך מנטף מתקא דדובשא דחכמתא א"ל מסתכל הוית בלבאי האי דאמר יחזקאל ואשמע קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי שקל ליה למים רבים ושקל ליה לקול שדי וש"מ כקול מים רבים כקול שדי הוא א"ל על דא תווהנא עלך דלא הוו שפוותיך מרחשין ברזין עלאין א"ל הא רזא דרתיכא קדישא הוא ת"ח דתנן במתניתין דידן ארבע מלאכין קדישין נטלין במטלנוהי דכורסא יקרא דמלכא קדישא ומאן אינון מלאכין אינון דאתקרון חיותא קדישא ואילין ארבע אינון יקירין ועילאין על כל שאר מלאכין בר מחד ואית דאמרי דחד הוא מאילין ארבע ולא כך הוא דהכי

אשכחן בספרא דחכמתא דשלמה מלכא ואלין ארבע כד מתכנפי בכינופייא במטלניהון משתמע בכל רקיעא קל מטלניהון כקל מלאכין סגיאין עילאין דאתקרון אלף אלפין ורבו רבבן ובההוא קלא דההוא שמשא חד דמשמש קמיה דמלכא עילאה וההוא כינופייא דאינון מתכנפי בעידנא דאתי לאשפעה עליהון טיבו ויקר מלכהון בכה רבי פנחס ואמר בקלידא דקלדיטין גליפין דאמיד נתוזריטא בכד מסתלקין הויתא במטו מינך אשלים פסוקא אמר קול המולה כקול מחנה מאי קול המולה הכי תנינן דכד משבחן לקב"ה כל מלה דאינון משבחין קמיה כמלה דתושבחתא דמשרייתא דישראל כד משבחן ליה לתתא בעמדם תרפינה כנפיהן האי בעמדם כמו עמדו ולא ענו עוד דכד האי משריתא דישראל לא משתחן להקב"ה לתתא מיד תרפינה כנפיהן מתרפן חיליהון דהאי כנופייא קדישא ולית להו חילא לשבחא תושבחתא שלימתא קמיה ועוד קרא אחר דמסייע להאי דכתיב ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם וגו' ויהי קול זה קולו של יעקב כשמרבין בתפלה להיכן סלקא מעל לרקיע אשר על ראשם של חיות ששם מונחת תפלתן של צדיקים וכשפוסקים להשמיע קולם ולהתפלל ולקרות בתורה מה כתיב בעמדם כלומר בשתיקותם מהתורה ומן התפלה תרפינה כנפיהן של החיות כדקאמרן א"ל מטול כן אתית למשמע מפומך רוח חכמתא שורייא ושלמא דלעילא דיהב בך א"ר יהודה יקוו המים כקו זה שמניחים האומנים לבנות הבנין שלא יצא חוץ ממנו לכאת ולכאן כך עשה הקב"ה קו למים שלא יצאו משפתם לכאן ולכאן הה"ד ואומר עד פה תבא ולא תוסיף ותאנא גבול הגביל הקב"ה לים ואי זהו גבול רבי אבא אומר זה החול דכתיב אשר שמתי חול גבול לים וכשרואים זה החול חוזרים א"ר יצחק בא וראה כמה הוא עיקרא דעלמא מיא דהא שמים נטלו שמא מנהון מי"ם שמי"ם ולמה א"ר יצחק שהוסיף הקב"ה על המים אש וברא ממנו השמים כלומר אש ומים א"ר יודאי לאו הכי דהא מחביבותא דקמי קב"ה איתברון שמים א"ר אלעזר ושפיר קאמר רבי יצחק ולא קשיא במאי דא"ר יודאי וכד תנדע מהו מים תנדע עיקרא דמילתא וכד אתא רבי בא עאל לקמיה ר' יהודה ור' חייא אמרו ליה לימא לן מר עיקרא דחד מלה מאינון רזין עילאין אמר אימא חד מלה וטב לאמן דיהוי ליה לבא למנדע אמרין מארי דרזא דמתניתא דהאי מאן דבעי למנדע ולאסתכלא בלביה מחכמתא דמלכא עלאה ינדע בקדמיתא מהו מים ומאן דבעי למנדע מהו קרישותא דכורסיה יסתכל בקיומא דמלתא דכתיב ברית מלח עולם היא ומתרין אלין יסתכל בחכמתא קדישא דלעילא א"ר אבא מאן דבעי למנדע עניינא דקיומא דעלמא דין לינדע עניינא דמלחא דאתנהיג משמשא דאתמני תחותיה דמאריה וינדע מהו והיך יתמחי במיא ויסתכל בחכמתא א"ר יצחק אמר רב הני קלודטי דזקפין בלודטיהון מיא

ומלחא ענייגא דנהוריתא בוצינתא הוות לאסתכלא בחכמתא ד"א ויאמר אלקים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד רבי פתח מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה' מקולות מים רבים כשאמר הקב"ה למים שיתכנסו במקום אחד היו משוטטים לכאן ולכאן ונתגאו למעלה א"ר יצחק בהאי שעתא נטלו מיא לארעא דהוות כניס בהו והוו מחפיין לה אמר להם הקב"ה לא כך אלא הכנסו כלכם אל מקום אחד ותראה היבשה משמע דיבשתא הוות ארעא קודם בלא ליחותא בין מיא יבשה לא כתיב אלא היבשה והוו מיא אזלין גבהין ונחתין ומשמעין קליהון לסייפי שמיא עד שגער בהם הקב"ה והכניסם לתהום ותמן היא כנישותא דמיא ועד כען קליהון לא שכיך וקרא להו ימים וכד אינון גבהין תמן באתרא ההוא אתבר תוקפיהון ונחתין ולא נפקין לבר מדחילו דתקיפותא דמאריהון הה"ד אדירים משברי ים אדיר במרום ה' א"ר יוסי וא"כ מאי כתיב אחריו עדותיך נאמנו מאד לביתך נאוה קודש מאי בעי פסוקא דא לפסוקא דלעילא א"ר יצחק אמר דוד רבש"ע עדות שעשית במעשה בראשית הם אמת להעיד עליהם בכל יום דהא תנינן כל המעיד במעשה בראשית בכל יום מובטח לו שהוא בן עה"ב ואמר דוד אתה הוא שעשית את כל העולם ועשית א המים והמים היו מכסין את העולם מהרבוי שבהם ועשית להם שיתכנסו בצמצום כלם אל מקום אחד כך יהי רצון מלפניך ששכינתך שהיא למאה כל העולם כלו שתצמצם אותה בביתך שיותר ראוי הוא להיות שם הה"ד לביתך נאוה קודש ולא לזמן מועט אלא לאורך ימים ד"א ויאמר אלקים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה ר' תנחום פתח בהאי קרא הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק תמן תנינן כשהקב"ה מסתכל בעולם ורואה שאין בני אדם זכאין ורשעים הרבה פורחים בעולם אזי עושה דין בעולם א"ר תנחום כעובדא דגופא עם נשמתא עביד הקב"ה עם דרא א"ר יצחק האיך א"ל כי האי גוונא צדיקיא אינון נשמתא וחייביא אינון גופא כד מסתכל הקב"ה דעלמא נטיל נשמתא ואשתאר גופא לסרחנא דבשרא ואי נטיל נטיל לנשמתא דאינון צדיקיא וישתארון גופא דאינון חייביא א"ר תנחום הה"ד ויאמר אלקים יקוו המים אלו הצדיקים הנאספים לבית עולמם שהיא מקום אחד מיוחד להם למעלתם וכד יתכנשון לעלמא דאתי מאי כתיב ותראה היבשה שהם הרשעים בלי מעשה שאין מי שיגין עליהם ויכסה עליהם כד"א ויראו כל העדה כי גוע אהרן אל תקרי ויראו אלא וייראו דהא תנינן א"ר יצחק אמר רב ואמרי לה א"ר יהודה אמר רב כל זמן שהצדיקים בדור אין מה"ד יכולה לשלוט בהם הה"ד ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית וכשהקב"ה רוצה לעשות דין ברשעים מסלק הצדיקים

מביניהם ואז עושה דין ברשעים משל למה"ד למלך שהיה לו פרדס יומא חד עאל לגיניה וחמא דהוו תמן בכוליה דרדרין סגיאין אמר אנא בעי לבערא לון מהכא זקף עינוהי וחזא ורדין טבין ייאין אמר בגיני אינון ורדין אשבוק כל הדרדרין וכד יהבו ריחא אינון וורדין נטל להון ועקר להון מן גנא כיון דעקר להון אמר הא עידן לאעקרא דרדרין דגנא ולבערא להו מהכא כך הקב"ה כל זמן שהצדיקים בדור אין נעשה דין ברשעים נסתלקו הצדיקים מביניהם אז נעשה דין ברשעים שאל רבי יצחק לרבי אלעזר כד הוי אזלי במדברא אמר אנא בעי למשאל חד שאילתא אי לאו הוה חטאה א"ל יאות אנת למשאל באורייתא מה דאת בעי שאל אמר האי דאמר קרא וירא אלקים כי טוב אי קודם הפעולה הוה יאות הוא ושפיר אלא מה דאמר לאחר הפעולה משמע דלא הוה ידע קודם לכן עיקר הפעולה ותיקונה ויופיה וכשהיתה הפעולה נגמרת משמע דהוה מעיין בה כמות שהיא עומדת ואזי הוא אומר כי טוב דכתיב וירא ואח"כ אמר כי טוב א"ל לאו חטאה הוא ואת צריך למשאל דא ודא היא אזהרה לב"נ דא"ר יהודה כשילמוד אדם במעשה בראשית פעולתו של כל יום ויום אין לו לשאול על מה שאינו מצווה ולומר פעולה זו למה נעשית כך בדמות זו וזו נעשית כך בדמות זו ואמור לו תדע למה וירא אלקים כי טוב לעשותו וע"כ אל תשאל יותר ועוד כדי להזהיר לבני אדם ולהורות להם הדרך הנכון כי גלוי וידוע לפניו הפעולה קודם שיעשה ולא רצה לומר טוב הוא זה עד גמר המלאכה וכך אין ראוי לאדם לשבח הדבר עד סיומו שמא ימצא בו גרעון ויתבדה ויאחז בדבריו א"ר ברכיה כן ראינו בכמה מקומות שנתן הקב"ה אזהרה לאדם להזהר ממנו אע"פ שלא היה צריך לו והכל גלוי לפניו אבל כדי לתת אזהרה לאדם הוצרך לעשות כן ת"ח דכתיב ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה וכי לא היה גלוי לפניו שהוא צריך לדעת ולחקור אלא א"ר ברכיה מכאן אזהרה לב"ד שאין להם להסמך על דעתם אל יש להם לדעת ולחקור ולדרוש הענין יפה הה"ד ודרשת וחקרת ושאלת היטב ואין לך רשות להסמך על דעתך עד דהו יתבי חמו לרבי אבא דהוה אתי אמרי ממאריהון דמתניתין אתי קריבו גביה שאילו האי שאילתא אמר כך פסקו מארי דמתניתין דכל מה דעבד קב"ה עבד ליה בפיקודוי על ידא דאמצעי אמר לארעא עבידי כך עבדת כמא דאתפקדת ולא שנייא מיניה אמר למיא עבידו כך ועבדו מיא עבדתהון דאתפקדו ולא שנו מיניה וכן לרקיעא כך כי האי גוונא וכד הוה עביד שום חד מנהון עבידתיה כמא דאתפקד הוה חזי ליה קב"ה דעבד כההוא גוונא דפקיד ליה והוא משבח ליה ההוא עובדא הה"ד וירא אלקים כי טוב כלומר וירא באותו המעשה שעשאוהו כמו שצוה והיה אומר כי טוב כלומר כי טוב עשה כמה שנצטוה וזהו וירא אלקים כי טוב א"ר יצחק כלהו שפיר אמרו והאי מלה

שפיר מכולהון א"ר ברכיה לרבי יצחק א"כ קשיא מילתא דא מכל מה דאיתמר דא"ה הול"ל האי קרא וירא אלקים את כל אשר עשו והנה טוב מאד מאי את כל אשר עשה א"ר יצחק שפיר קאמרת אזלו בתריה דר' אבא אמרי ליה האי מלה אמר להו שפירא היא וקרא דא מסייעא לן דכתיב את כל אשר עשה בכלל ולא נאמר את כל אשר עשו דמשמע על אלין אמצעיים דעבד דאפיקו כל מה דאתפקדו והא טב ובגיניה כתיב את כל אשר עשה א"ר חייא וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב להיותם עומדים תמיד באותו קיום ובאותו הדרך שעשהו ושלא ישתנו מדרך זו לעולם אמר רב הונא אמר רב לשלשה קרא קב"ה שמותם במעשה בראשית ואלו הן:

השמים והארץ והמים השמים מנ"ל דכתיב ויקרא אלקים לרקיע שמים הארץ מנ"ל דכתיב ויקרא אלקים ליבשה ארץ המים מנ"ל דכתיב ולמקוה המים קרא ימים ולמה לעשות בהם כל מלאכתו ומה שיצא מהם הניחו לאדם לקרוא להם שמות א"ר ברכיה כל מה שהוציאו השמים והארץ אדה"ר קרא להם שמות שנאמר ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה

מאמר ב' תדשא הארץ דשא

מאמר ב' תדשא הארץ דשא ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי למינו רבי יצחק פתח עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו רבי אבהו אמר כמה יש לאדם להרהר במעשיו ולפקוד אותם בכל יום הואיל ונתן בו הקב"ה נשמה טהורה לדעת ולהכיר לבוראו ולהסתכל בנפלאותיו שהיא עושה בכל יום ויום ותאנא א"ר יצחק ארבע רוחות מנשבות בכל יום מארבע רוחות העולם רוח מזרח מנשבת מהבקר ועד חצי היום ונפקי עמיה מההוא אוצר החמדה דתנן אוצר יש למעלה בשערי משרח וחמדה שמו ויש בו שלשת אלפים ושבעים וחמש רוחין דאסוותא לעלמא והיינו דתנן במתניתא דרבי אליעזר מאי דכתיב בקר לא עבות כלומר כשהוא בקר מאן דאית ליה מרעין וחליים אינו נלכד בעבות אריב"ז יש מלאך ממונה מהבקר ועד חצי היום בההוא רוחא דאתי ממזרח ומיכאל שמו שהו אממונה לצד מזרח ואריב"ז הוא מיכאל דכתיב ביה הנה מלאכי ילך לפניך באשגחותא תשכח מיכאל מלאכי ודא הוא דאמר הקב"ה למשה הנה מלאכי ילך לפניך כלומר הנה מיכאל ילך לפניך ותאנא כשרוח מזרח מתעוררלצאת לעולם מאן דאזיל באורחא ויכוין רוחיה להאי ענינא כל ברכתא דברכין ליב מתקיימת בההיא שעתא ויהא חדי כל ההוא יומא רוח מערב מנשבת מחצי היום עד הלילה ונפקי עמיה מאוצר מעין ד' מאה ושתין וחמש רוחין לאפרחא עשבים ואילנים ויבולים ותאנא מלאך ממונה מחצי

היום עד הלילה ורשאל שמיה והוא ממונה לצד מערב א"ר יוסי בן פזי א"כ קושיא איכא הכא דהא תנינן מלאך הממונה על הרפואה רפאל שמו ואמרת דאסוותא אתי ממזרח ומיכאל ממונה עליו ת"ש אריב"ז כל עובדוהי דקב"ה גבי בני נשא מטול דישתמודעין ליה דהוא מחי והוא מסי ולא ישוין בני נשא לבייהו למלאכא ולא לרברבנא ובגין כך מחליף עידנין וזמנין דלא יימרון מלאכא פלוני עבד ליה האי אלא כולא בידיה ולפיכך מחליף רוחין עד דיצלו קמיה ויתובון וכדין יפקוד לאסוותא למשרי עלוהי וההוא מלאכא דאתפקד על אסוותא עביד מה דאתפקד מרעותיה דמריה ות"ח רחמנותא דהקב"ה דלא מחי לב"נ עד דסלקי עובדוהי במתקלא בבי דינא דלעילא וההוא דאתמני על דינא הוא מיכאל ורחמנותא דהקב"ה דאע"ג דבגיניה מטא ליה דינא בידיה בדינא ממטי ליה רוחא דאבוותא בכל יומא עד דיכשר אינש עובדוהי ויתוב מנייהו קמי מאריה וכדין משדר ליה אסוותא על ידוהי דההוא שליחא דממנא עלוהי רוח דרום מנשבת מרישא דליליא עד פלגות ליליא ונפקו עמיה מההוא אוצר החמדה מאתן ושבעין וחמש רוחין לדשנא ארעא ולחממא קרירותא ומלאך ממונה עליו ואוריאל שמיה והוא ממונה לצד דרום בההוא רוחא וההוא רוחא כבדא על בני מרעין ודחקין ביה והוא טב לעלמא ותאנא בההוא זמנא דיינין לחייביא בנורא דגיהנם וכל עלמא שכבין והוזים בשינתא ולית מאן דמצלי עליהן רוח צפון מנשבת מחצי הלילה עד הבקר ותאנא תלת מאה אלפין רוחין ועלעולין אתיין עמיה והא קשה מכלהון לכולא וטב לבני מרעין מסגיאות קרירותא לחמימותא סגיא די בהון ותאנא ארשב"י ביה שעתא נפק קב"ה מאינון עלמין סגיאין דכסיף בהו ואתי לאשתעשע עם צדיקיא בגנתא דעדן וקל כרוזא כריז קדמוהי ואמר עורי צפון ובואי תימן כלומר עורי רוח צפון ואיתער למיתי לעלמא ולאפחא בבוסמיא דעדן הה"ד הפיחי גני יזלו בשמיו דתאנא בזמן שרוח צפון מנשבת בחצי הלילה והקב"ה נכנס בגן עדן כל הבשמים וכל האילנות שבגן עדן עולים ריחם ומזמרים לפניו דכתיב אז ירננו עצי היער מלפני ה' א"ר שמעון האי יער כד"א אכלתי יערי עם דבשי וכל הצדיקים כלם נהנין מזיו אספקלריא של מעלה וניזונין ממנו ומזמרין לפני יוצרם בג"ע הה"ד יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו א"ר מנחם מאי יאכל סלקא דעתין דקב"ה יאכל לאו הכי אלא כמאן דאמר ייתי שולטנא דביתא ויאכל אושפיזא כל כתיב יבא דודי לגנו כלומר כשיבא דודי לגנו יאכל הממתין לו ואיזהו פרי מגדיו הם הצדיקים בג"ע וזהו בחצות הלילה אמר רב יהודה אמר רב האי מאן דנשמתא קדישא אית ביה ושמע קל תרנגולא קרי בפלגות ליליא דאמר רב יהודה אמר רב בפלגות ליליא כד עייל קב"ה בגנתא דעדן זיקא דאשא נפיק מבין גלגלי חיותא ואזיל בכל עלמא ונוגע תחות גדפוהי דתרנגולא ובההיא שעתא

בדחילו מקיש גדפוי דא עם דא וקארי ודא הוא בפלגות ליליא ומאן דאית ליה סוכלתנו בלבוי ויתער ויקום לאתעסקא באורייתא אזיל קליה ואשתמע בגנתא דעדן ואצית קב"ה וצדיקיא אמרין ליה מארי עלמא מאן הוא דא והוא אתיב ואמר פלניא ונשמתא קדישא דאית ביה לעי באורייתא אציתו כולכו דהאי ניחא קדמאי מכל שירתא ותושבחתא דאמרין לעילא הה"ד היושבת בגנים כלומר נשמתא קדישא דאת בה בההוא עלמא בין גנותא וטנופא ואת עסקת באורייתא בשעתא דא חברים מקשיבים לקולך שהוא ערב והואיל וכן השמיעי והרימי קולך בתורתי ואתן לך שכר חסד בעולם הבא א"ר זירא מנ"ל דרוח צפונית מנשבת בכנור א"ר יצחק מהכא כתיב הכא עורה כבודי וכתיב התם עורי צפון מה להלן צפון אף כאן צפון והוו צייתין ליה בכל ליליא קב"ה וכל צדיקיא די בגנתא דעדן וזה הוא בחצי הלילה ת"ר עשה הקב"ה ג"ע למטה בארץ והוא מכוון כנגד כסא הכבוד ופרוכת הקרח הנורא ותאנא מקום ידוע יש עליו אשר לא שלטא בו עין נביא לראות לא במחזה ולא במראה ועדן שמו דכתיב עין לא ראתה אלקים זולתך וא"ר שמעון מאותו עדן שלמעלה ממנו ניזון אותו הגן שלמטה הימנו ומתדשנים משם כל האילנות וכל היבולים וכל הצמחים שבגן ואר"ש שלשה פעמים בכל יום מנטף אותו עדן שלמעלה מעל הגן מכל ריחין טבין וזהרין עלאין והנאות וכיסופין ומההוא ריחא וכסופא והנאתא דנחית עלוהי מתזן כל עלמא מיניה ותאנא אר"כשאמר הקב"ה תדשא הארץ דשא מיד הצמיחה הארץ כל יבולין וכל דשאים וכל אילנות שבג"ע בתחלה ואח"כ הצמיחה לכל העולם וא"ר יהודה הארץ הצמיחה לכל העולם והקב"ה הצמיח לג"ע הה"ד ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם אר"ש הארץ הצמיחה הכל והקב"ה בירר כל דמעלי מנייהו ושתלן בג"ע וממה דנחית מעדן כלם נזונים הה"ד ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע אשר שם צפרים יקננו מאן אינון צפרים אלין אינון צדיקיא דקב"ה עביד להו גדפין כצפרין לאתעופפא לעילא במנדע וסוכלתנו ולסלקא להו להההוא אתר דגניז להון דכתיב ביה עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו א"ר יהודה הולידה הארץ דשאים המגדלים לאח"כ וצומחים לעשות צורך העולם וכל העשבים של רפואה לרפאות בהם הבריות כלם הולידה והצמיחה הארץ בבת אחת א"ר יהודה בר שלום בו ביום שנבראו שמים וארץ בו ביום עשו כלם תולדותם ולא חסר מהם כלום משמע דכתיב אלה תולדות השמים והארץ ואימתי נעשו תולדות אלו ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים דייקא בו ביום נעשה כל צרכי העולם ולאחר כן גילה אותם בכל יום ויום ונתן טעם לכל דבר ודבר באותו היום שנתגלה וכן א"ר יוחנן בו ביום שנבראת הארץ בו ביום הולידה והצמיחה כל תולדותיה והיו כלם גנוזות תכתיה עד שאמר לה הקב"ה תוצא הארץ תברא הארץ

לא נאמר אלא תוצא הארץ דבר שהיה גנוז בה והוציאה כל דבר ודבר באותה הטבע הראוי לה להוליד ולהזריע מהם כדומה להם הה"ד למינה א"ר יהודה כך עשה הקב"ה לארץ כנקבה זו המעוברת ואח"כ מוציאה עוברה ממנה כך היתה הארץ בשעה שנבראת נתעברה מהיסודות כלם שנכנסו בה והם הוציאו כל תולדות שלה אר"י כוורדין של שליא דאשה דמלייאן מן זרעא דב"נ דאית ביה היסודות כלם כך הארץ בו ביום שנבראת בו ביום נתעברה מכל מה שהולידה דכתיב בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ ומיד והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח הרי בכאן ארבעה יסודות שהם:

אש מים רוח חשך ואלו הולידו כל תולדותיה ומאלו נתייסדו כולם וכל התולדות נתהוו מכחות אלו א"ר אבא בצוציתא דארעא מלייאן זרעא שנקבה מאינון מיא דלעילא ומתעברת מנייהו כנוקבא דמתעברא מן דכורא שאל רבי חגי לרבי דוסתאי א"ל הא כתיב ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי למינו ארעא אפיקת אילנין ופירין מה כתיב לאח"כ וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח ומשמע טרם כתרגומו א"ל כך הוא אבל כחות להוליד באותו הזמן לא היה להם ומפני מה מפני שלא המטיר ה' אלקים על הארץ ואד לא היה שיעלה מן הארץ שאלמלא היה כך כל כחותם היו להוליד ולהצמיח אבל מפני זה לא היה בארץ הכח המוליד רבי יצחק אזל לגבי רבי זירא עאל לביתיה אשכח דהוה מטייל בההוא גינא פתח ואמר ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים מה חזו בני יתרו לסלקא מתמן דאמר רב יהודה אמר רב שקולה היתה יריחו כנגד כל א"י מרוב התענוגים שהיו בה דאמר רב יהודה אמר רב למה נקראת שמה יריחו על שם הריח אמרו בני יתרו אנן צריכין לאתעסקא באורייתא ואורייתא אינה צריכה תענוגים ניקום מכאן לטורא ונתעסק באורייתא א"ר זירא ידענא על מה אתכוונת אלא בני יתרו עד כען לא הוו ידעי אורייתא וצריכי לטורא אבל אנא ידענא באורייתא וצריכנא צחותא לשמעתא א"ל מאי דכתיב ותוצא הארץ דשא א"ל הוציאה הארץ כל התולדות שהיו בה ושהיו גנוזים בה לחוץ ולא היו בהם כוחותם עד שהמטיר הקב"ה על הארץ ועמדו כל התולדות בכחם השלימה וכתיב וירא אלקים כי טוב

מאמר יהי מאורות

מאמר יהי מאורות ויאמר אלקים יהי מאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ תמן תנינן א"ר יצחק בר יעקב מאי דכתיב כלך יפה רעיתי ומום אין בך ת"ח כשברא הקב"ה את עולמו עשאו מאותו האור הנאצל מלמעלה וברא השמים מאותו הרקיע הראשון שהכינו הקב"ה ובראו בתחלה ואותו הרקיע הוליד כל שאר הרקיעים שנתהוו ממנו ואמר רב יהודה אמר רב אותו הרקיע הוליד כל המאורות מאותו האור שמקבל מלמעלה וכשברא

הקב"ה אותו רקיע נטל את המאורות והניחם באותו רקיע הנקרא רקיע השמים שאותו הרקיע נתהוה מן השמים א"ר יהודה אמר רב הרקיע העליון הוליד השמים אשר תחתיו והשמים הולידו האי רקיע ונקרא רקיע השמים ונטל הקב"ה הני מאורות ונתנם בו הה"ד ויתן אותם אלקים ברקיע השמים א"ר יצחק עשה הקב"ה הני מאורות והניחם בזה הרקיע להיות ממשלה על הארץ ולהשתמש בהם הבריות וכשבראם נתנו אורם שניהם בשוה אמרה הלבנה רבש"ע אין לך להתנהג בשני כתרים בשוה מה עשה הקב"ה המעיט אותה והיינו הכפרה של שעיר ר"ח שנאמר בו לה' א"ר יעקב בכמה דוכתי תנינן דא ולא אתיישבא בלבאי ענייגא כד אתא רב נחמן אתו שיילוה אמר כמשמעו א"ר יהודה לרבי יעקב אתה רוצה לעבור על דברי חבריך אשתיק ר' יוסי ב"ר שמעון בן לקוניא אתא למחמי לרבי אלעזר ב"ר שמעון חתניה נפקא ברתיה ושקלא ידוהי לנשקא אמר לה לכי ומעטי את עצמך מקמי בעליך דאיהו קדישא שמע ר' אלעזר אמר כען אנא אדכרנא מלה חד דאיהו מרגלא יקירא דאיתמר על סיהרא כדתנינן דקב"ה אמר לסיהרא לכי ומעטי את עצמך דחשבת סיהרא דלה אתייהיב שולטנא א"ל חמוי אנא כך שמענא וכך הוא מתסדר בלבאי בגין דלא אעבר על דעתוי דחברייא פתח רבי אלעזר פומיה ואמר אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך וכי גאותן של ישראל חרב הוא לא דהא החרב לעשו אתייהיבת דכתיב ועל חרבך תחיה אבל ישראל לא אלא הכי שמענא מאבא דאלין אינון ת"ח דכד שמעין מלה ולא אתיישב בלבהון דאינון מגיחין דא עם דא כאינון דמגיחי קרבא בחרבא ובעיין לקטלא דא לדא ומלה דא דאמר חברנא כך הוא וכן גזרנא ברזא דמתניתא דילן דכד ברא קב"ה לשמשא ולסיהרא גזר על שמשא דאתחזר למהוי שולטנא דעשר וגזר על סיהרא למהוי בעלמא דין שולטנא דיעקב ומני עליהון רברבין תקיפין עד דייתון תרין אומייא אלין וההוא רברבנא דאתמני על סיהרא בגין אומה דיעקב בעא מן קב"ה דיתייהב שולטנא לסיהרא בעלמא דין כלומר לאומה דיעקב אמר קב"ה וכי מה בעייא אומה דיעקב אלא לעלמא דאתי ולשלטאה להו על כל עכו"ם אבל בעלמא דין לכי ומעטי את עצמך ואשתעבידי בגלותא למזכי לעלמא דאתי כד אתי אומה דיעקב אתרעמו קמיה דקודשא בריך הוא על דאתנטול מנהון שולטנא ואתיהיבת לעשר אמר להון קב"ה וכי מה אתון בעאן שולטנא דעלמא דין דהא אנא ערבאה לשלטאה לכו לעלמא דאתי על כל האומות ובג"כ עלי כפרה כלומר על אותה הבטחה שאני ערב בו הקריבו כפרה ואתעסקו באורייתא ועלי לתת לכם שכר טוב ועלי להשליט אתכם על כל האומות שעל כך מיעטתי את הירח בעוה"ז אתא ר' יוסי חמוי ונשקיה ברישיה קרא לברתיה ואמר לה קוטפיזא דנהירותא ובוצינא דאיתפרשא בטבוון אית גבך זכאת

אנת זכאה חולקך זכאה הוא חולקי בעלמא דין דזכינא למחמי כך רבי יוחנן אמר זכו ישראל נהיר להון קב"ה ולית אינון צריכין לבוצינא אחרא דכתיב והיה לך ה' לאור עולם א"ר אבהו ישראל כיון שנתחלף להו שולטנא מונין חושבנא לסיהרא דבה מנהגין ישראל חושבנהון הה"ד הנך יפה רעיתי מנהיגתי ומום אין בך דלא אשתכח בך גרעונא מן מועדין וזמנין דבר אחר הנך יפה רעיתי ומים אין בך ת"ר בארבעה פרקים בשנה העולם נידון א"ר אלכסנדראי וכי לא נידון האדם אלא לפרקים אלו והא כתיב ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו וא"ר יצחק אין לך כל רגע ורגע שאין הקב"ה משגיח באדם בכל מה שהוא עושה ותני הכא דבארבעה פרקין בשנה הוא א"ר אלכסנדראי הדרי בי מלה דאורייתא בעניינא דא ולא בעניינא דההוא מלה דרבנן דפסוקא אמר פקידה ובחינה ורבנן אמרי דינא ומשמע דקב"ה משגח בכל יומא ויומא בעלמא אבל מידין דינא עד ארבעה זמנין אלין למידן כל עלמא וכלהו דינין אלו בגיניהון דבני נשא עביד קב"ה דינא בעלמא בפסח על התבואה מאי קא משמע לן א"ר יצחק על תבואה ממש דא"ר יצחק בשנה שעברה נתן להם הקב"ה תבואה סיפוקא דעלמא לא מעשרין ליה בני נשא ולא יהבי למיכל מניה למסכני וליתמי ולארמלתי כד אתי שתא דא דאין לכל עלמא על ההוא תבואה דהוה בשתא דעברה בעצרת דן את העולם על איזה עון על פירות האילן שלא המתינו שנות ערלתם ושלא הניחום בשביעית לעני ולגר בראש השנה דן כל העולם כלו גופות בני אדם והנשמות ופוקד אותם ודן אותם על כל מה שעשו כל השנה כלה ותאנא אפילו צעדיו של אדם נמנין ובאין בדין באותו היום הה"ד וכל צעדי יספור תאני רבי יוסי שלש כתות נכנסין ליום הדין כת צדיקים גמורים כת רשעים גמורים כת בינונים וכנגדן שלש כחות באדם כח הנשמה הקדושה וכח המתאוה וכח המניעה מאי כח המניעה א"ר יהודה כח המגדלת והמניע את הגוף בכל צרכיו רבי יוסי בן פזי אומר בא וראה רחמנותו של הקב"ה אע"פ שב"ד של מעלה באין לעמוד בדין ולדון את הבריות ולהורות לפני הקב"ה זכות וחובה של בני אדם דתאני ר' ויסי בן פזי שלש כתות של מלאכי השרת עומדין על הדין ביום ר"ה יש מהם שהם מורים זכות לטובה ויש מהם חובה לרעה ות"ח רחמנותו של הקב"ה שנתן עצה להנצל מן הדין דתניא מ"ד זכרון תרועה לא אשכחנא זכירה לתרועה אלא האי דא"ר יוסי כתיב וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר וגו' והרעותם וגו' וזכר לתרועה זו אמר הקב"ה הריעו לפני בתרועה זו שהיא זכרון אותה התרועה מיד ונושעתם מאויביכם מאן אינון אלו הם המורים חובתם של בני אדם דתניא א"ר ויחנן מלאכים יש המורים חובתן של בני אדם ומלאכים יש המורים זכותן ואפילו אחד מני אלף מורה זכותו שבקין לו הה"ד אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני

אלף וכתיב בתריה ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת וגו' וכי יש מלאך משטין זכותו של אדם א"ר שמעון ח"ו שמלאך משטין זכות אלא יש מלאכים ממונים לעיין ולהורות בחובתו של אדם שבכל שעה שיעבור והם מורים אותו דבר שנצטוו כיוצא בדבר וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו מאי עליו עליו של אחאב שהיו מעיינים בדינו מימינו ומשמאלו וכי יש ימין וכו' אלו מימינים לזכות ואלו משמאילים לכף חובה אמר רב יהודה אמר רב מפני מה בר"ה דין הגוף והנשמה מפני שבו נולד אדם הראשון ובו ביום נעשה גוף ונזרקה בו נשמה ובו ביום נידון ונקבע הדין לדורות ובחג נדונין על שהם מבזים בנטילת ידים ועל שהם מזלזלים במקואות ובטהרות שהם מים ועל כך נדונין על המים על ענין המים א"ר אחא בד' פרקים כמו כן האדם נדון בו ביום שמהרהר העבירה ובזמן שעושהו וביום ראש השנה ובעולם הבא רבי אבהו אמר בזמן שעושה העבירות ובזמן שיחלה דא"ר אבהו כיון שיחלה האדם סלקין ליה לדינא ובזמן שמת כשיוצאה נשמתו ממנו ובעולם הבא א"ר יהודה בטחון הצדיקים ושמחתם כשיוצאין מן העוה"ז בכשרון מעשים וכשבאין לעיין בנשמה אין מוחין בידה ומה אומרין לה כלך יפה רעיתי א"ר אבהו הצדיק אומר זה על הנשמה שבו כלך יפה רעיתי מנהיגתי דלא אבאישת לך בעובדין בישין דכתיב ומום אין בך ד"א ויאמר אלקים יהי מארת למה חסר ו' אריב"ל תפלת הצדיקים שיצאו מהעוה"ז כדי שלא יתעכב שכרם לעוה"ב דאריב"ל מאי דכתיב דמות כמראה אדם עליו מלמעלה זו מעלתן של צדיקים שהם למעלה על כל המעלות מאי עליו א"ר יצחק הוא יעקב שמעלתו למעלה הה"ד כמראה אדם מאי משמע כתיב הכא עליו וכתיב התם ויעל מעליו אלקים א"ר חייא בר יעקב אין לך בכל לילה ולילה שאין הכרוז יוצא ואומר עלו חסידים באו וברכו ליוצרכם הה"ד וחסידיך יברכוכה כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו ולמה להודיע לבני האדם גבורותיו וגו' ת"ר זימנא חדא הוה אזיל ר"י באורחא פגע ביה ר' ירמיה ואזלו כחדא פגעו בההוא טורא והוה טורא דחיל עליהן א"ר יוסי לרבי ירמיה נימא מילי דאורייתא וניזיל א"ר חייא בודאי דאמרי חכימי מתניתא שמשא דהוה ליעקב עד כמה להוי דא א"ר יוסי אימא לך מלה דהוה אמר אבא דההוא שמשא ונהורא סגיאה דהוה ליעקב גניז הוא לצדיקים לעתיד לבא ולא דא הוא שמשא דמשתמשין בה בנוהי דעשו ואתגזר דישתעבדון בנוהי דיעקב תחותוהי ביה שעתא הוה עציב יעקב אמר מארי עלמא הא נהירותא דילי אתייהיבתא לעשו יצאה ב"ק ואמרה ואתה אל תירא עבדי יעקב וגו' ונהירותא דילך לך אתגניז ולבניך אמר אורינא לי ביה שעתא אפיק קב"ה ההוא שמשא דחמי ליה יעקב ולא בר נש אחרא הה"ד ויזרח ל"ו השמש אותו השמש שהיה גנוז כאשר עבר את פנואל א"ר יוסי כשנצח שרו של

עשו לו משמע ולא לאחר וא"ע דיעקב אתהני למחזייא דנצח לרברבא דעשו מה כתיב ביה והוא צולע על ירכו א"ר אחא נהורא נהיר אבל לביה הוה חשוך על נפקי ירכיה דישתעבדון תחותוהי דעשו עד דהוו אזלי שמעו קל ינוקא בטורא דהוה אזיל ובכי א"ר יוסי ניזיל גביה דהא לא מסתפינא דהא תנן לחד מתחזי ומזיק לתרי מתחזי ולא מזיק אזלו לגביה וינוקא הוה בכי כד מטו גביה א"ר יוסי בנוי דמארי עלמא אנן דההוא דאקרי שמיה חד על תרי באתוותא תלת רשימין ברזא דארבע גליפין על חד תרין ואתקרי על חיוותא קדישא מאי טעמא א"ר יוסי הכי דחיישינן שמא שד הוא ואינון מסתפו משמיה דמארי עלמא סגי ההוא ינוקא כד שמע מלה דא אתיב ואמר יודאי אנא ובר בריה דרבי חייא רבה אנא והוה אבוי מליף לי פסוקי דשיר השירים ופרשתא דבראשית ומית אבוהי וגנבו לי גנבי וכען אשתזיבנא מנהון וערקנא בהאי טורא בכה רבי יוסי ואמר ווי דבר בריה דרבי חייא רבה אזיל כדין נטליה בידוי ואזלו א"ל רבי יוסי אימא ברי מה הוית לעי עם אבוך אמר בפרשת יהי מאורות ברקיע השמים הוינא לעי א"ל מה הוה אמר אבוך בפרשתא פתח ההוא ינוקא פומיה ואמר באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחוקק במשענותם תאנא שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל על ידי שלשה רועים אחים משה אהרן ומרים בזכות משה היה המן יורד לישראל בזכות אהרן היו ענני כבוד הולכים עם ישראל בזכות מרים היתה הבאר הולכת עמהם מתה מרים פסקה הבאר מת אהרן ניטלו ענני כבוד הה"ד ויראו כל העדה אל תקרי ויראו אלא וייראו מתה מרים פסקה הבאר מנ"ל דכתיב וישב העם בקדש ותמת שם מרים וכתיב בתריה ולא היה מים לעדה ובזכות משה חזרו שלשתן והוה אמר אבוי תלתיהון גליפין ברקיעא דיוקנהון לאנהרא זכותהון על ישראל ההה"ד ויתן אותם אלקים ברקיע השמים להאיר על הארץ ומנ"ל דתלתיהון גליפין ברקיעא דהא תנן בכלהו כתיב על פי ה' ובמרים לא כתיב על פי ה' דלאו אורח ארעא אלא אמר אבוי בכלהו כתיב שם ותמת שם מרים וימת שם אהרן וימת שם משה כתיב הכא שם וכתיב התם שם ויהי שם עם ה' מה להלן עם ה' אף כאן עם ה' דתנן למה מת משה בחוצה לארץ להורות דבזכותיה יתקיימון מתי מדבר ואמר אבוי אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע אכנס לארץ לקיימא פקודיך דהא כתיב כי תבאו אל הארץ והיה כי תבואו אל הארץ ותמן הוא קיומא דפיקודיך א"ל מה דאזהרת שלים לך ומה דיעבדון ישראל בארעא קדישא יהי חולקך עמהון הה"ד לכן אחלק לו ברבים אלו זכאין דישראל ואת עצומים יחלק שלל אלין אבהתא ולמה תחת אשר הערה למות נפשו דא"ר חייא סבא לא אשכחנא רעיא דמסר נפשיה על עאניה כמשה דאמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מאי מחני נא מן עלמא

דין ומן עלמא דאתי לקיימא תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה שנקבר עם מתי מדבר דהוו חייבין קמי קב"ה והוא חטא רבים נשא שלא זז משם עד שמחל להם הקב"ה ולפושעים יפגיע שהרבה תפלתו עליהם ועל כדין תלתיהון גליפין לעילא אתא ר' יוסי ונשקיה וארכביה על כתפיה תלת מילין וקרא עליה וכל בניך למודי ה' תאני רבי שמעון בא וראה השמש לא עשאו הקב"ה אלא לשמוש בני אדם ת"ח בתלת מאה ותשעין אתרי דישובא דארעא אזיל שמשא וסליק ונחית ומדרגות ומעלות ידועות יש לו והיינו דכתיב הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז א"ר יוסי היך היא סליק א"ר כבר תנינא ממאריהון דמתיבתא דעלמא סגלגל הוא ככדורא דא וכד נפיק ממזרח אזיל בסגלגלותא עד דמטא לתתא וכדין אתעביד רמשא ובההוא שעתא אזיל ונחית בגלגלין דמדריגן ידיען ונחית וסבב כל ארעא וישובא וכד נחית ומתכסיא מינן רמש לן ונהיר לאינון דדיירין תחות לן לפום יישובא וסגלגלתא דארעא וכדין אזיל ונחית ומפריש בין מיא דתחותוהי דמיא דאוקיינוס ובין מיא דאזלין לעילא ומפריש במציעתא דמיא לעכבא סילונא דמיא דנפיק מגיהנם דלא יעבר לנזקא בני נשא ועל דא לא תקרי שמשא אלא לשמשא לבני נשא דעל כך מתקרי שמשא שמשא דמשמש לכולא א"ר אלעזר אלמלא דסחי שמשא בימא דאוקיינוס הוה שריף ואוקיד לכולי עלמא סליק מתחות ארעא ומגיע להההוא דרגא דאתקרי קרבוסא בלשון יון ומההוא דרגא שרי למיסק לעילא וקל גלגלוהי אשתמע לכולהו רקיעיא במטלנוהי למיזל עם שירתיה דהוא אמר ולא הוה ב"נ דשמע ליה בר ממשה דהוה מיהמן מלכא ויהושע דמשמש ליה וכד איצטריך ליה יהושע לאגחא קרבא והוה שמע קל נעימותא ונהימותא דשמשא לא יכיל ליה למיסבל מה כתיב ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום מאי דום דום מלומר שירה דום מקל נעימותא ונהימותא דילך דהא הוה שמע קול מטלנוהי במטלנותיה אמר רבי בא שית מאה וארבעין מטלנין עביד שמשא בחושבן שמש בין יממא וליליא ואסחר לכולא עלמא בסחרנותא ולמאי אצטריך לרככא ולחממא ארעא ולדשנא עשבין ויבולין ולאצמחא פירין ואילנין א"ר יהודה ת"ח כההוא גוונא דלעילא עביד קב"ה לתתא מה לעילא הוו שמיא אוף לתתא הוו שמיא ולמה אתקרו שמים א"ר יהודה אש ומים א"ר יצחק מכא עושה שלום במרומיו במלאכיו לא כתיב אלא במרומיו על דאינון אש ומים ועושה שלום בינהם כהאי גוונא לתתא אש ומים וחוזר הרקיע מתחת ומחמם האדמה מחממיות האש והשמש ומוריד הקב"ה המים על הארץ ומקרר האדמה וסייע לחמימותא דמתתא והאי והאי מולידין ומצמחין לארעא וכלהו ברא קב"ה לתועלתא דבני נשא רבי אבהו ור' חייא ור' נתן הוו אזלי באורחא א"ר נתן לא תהיתון על אלין

מאריהון דמתניתא דגזירת פומהון כגזרת מלאכין קדישין ואנא דכירנא מה דאמרו דהא שמשא אתאצל נהירותיה מזיוא דאספקלריא דלעילא והאי נהיורתא לאו דיליה הוא משמע דכתיב יהי מאורות הול"ל יהי אורות מאי מאורות א"ר זירא מן אורות מ' תוספת לשמשא כלומר מן אורות ותיבותא הוא אורות א"ר חייא אל תתמה עליו דהא תורה אתאצל מחכמתא דלעילא ושמיא אתאצלי מההוא רקיעא עילאה דעל ריש חיותא וכהאי גוונא כד תסתכל כל מה דלעילא ותתא אתאצלו דא מן דא ודא מן דא וקב"ה על כלא ומן כורסי יקריה שרייאן לאתאצל דא מן דא וכוסי יקרא מניה וכלהו כלא חשיבין לקבליה הה"ד וכל דיירי ארעא כלא חשיבין א"ר אבהו לא תקשי לך האי דהא רישא מינן בהבדל שרי בקדמיתא למילעא באורייתא לתורגמנא ותורגמנא לדסמיכי ליה ודסמיכי ליה לדסמיכי ליה אשתכח דכד מסתיים שמעתא דכלהו תליין מן רישא וכהיא גוונא תשכח לעילא ולכלהו עלמין וא"ר אבהו משה אתאצל מזיוא עילאה יהושע איתאצל ממשה זקנים אתאצלו מיהושע נביאים אתאצלו מזקנים נשיאים ורישא דעמא אתאצלו מנביאים וכלהו דא מן דא עד דהוו אזלי פגעו ביה בר' אלעזר אמרו הא חד מאינון מארי דמתיבתא אתא אמרו ליה ודאי דאמריתו דשמשא אתאצל נהירותיה מזיוא דאספקלריא דלעילא אמר כך הוא פתח ואמר מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון קוראה מעין ואח"כ באר ואח"כנוזלים בהדא פסוקא אית לאסתכלא דהאי מעיין אתמשיך מן בירא ובירא מן נוזלים ונוזלים מן לבנון למינדע דכלהו אתאצלי דא מן דא ודא מן דא כך הוא שמשא לאו נהירותא דיליה הוא אלא אתמשך חד חוטא דזיוא דנהיר לשמשא תנן במתניתין דידילן אור שברא הקב"ה בתחלה אדם היה רואה בו וצופה מראש העולם ועד סופו ת"ח נהירותא דשמשא הוא חד משתין אלפין ושבעין וחמש חולקין מההוא נהירותא דאספקלריא דההוא נהורא דאתגניז ואפילו בהאי נהירותא דשמשא לית איניש יכיל לאסתכלא ביה כל שכן בההיא נהורא והא אמרן דאיניש יסתכל ביה מרישיה דעלמא ועד סייפי עלמא אלא הכי גזרנא במתניתא דילן דבההוא ניהרותא יכיל אינש למנדע ולמחזי בנהירו דחכמתא כל מה דהוה וכל מה דיהוי מרישיה דעלמא עד סייפי עלמא וההוא אתגניז לצדיקים לעלמא דאתי מאי לעלמא דאתי כד תיפוק נשמתא קדישא מהאי עלמא ויזיל ביה לעלמא דאתי ת"ח כתיב ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה מאי טעמא משום דאתהני מההוא זיוא ואע"ג דנחית מתמן וההוא נהירותא לא נחית עמיה לא הוו יכלין לאסתכלא באנפוי דמשה ממה דאסתכל בקדמיתא כד הוה תמן ואשתארו אנפוהי נהירין כהאי שמשא סטי רבי אלעזר לאורחיה ואינון אזלו אבתריה לאוזפיה לאורחיה תלת מילין אמרו לרבי אלעזר זכאין אתון מארי

מתניתא דבתר גבוי דמשה הויתון כד אתייהב אורייתא על ידיה אזלו רבי חייא ורבי נתן ורבי אבהו לא בעא לאתפרשא מניה ואזל עמיה לאורחיה פתח רבי אלעזר פומיה ואמר ויאמר אלקים יהי מאורות ת"ח עבד קב"ה תמינסר רקיעין דנטלין למטלינהון וסחרין כל עלמא וכל חד מתעכב ההוא שיעורא דאתייהית ליה מן מאריה וכד אשלים ההוא רקיעא ההוא שיעורא אתחדש בעלמא פתגמין טבין רברבין סגיאין וחשבין בדעתייהו אינון טפשאי דלבא דבסחרנותא דההוא רקיעא אתעביד דא ולא כך הוא דהא כל יומא ויומא מחדש קב"ה מצפרא עד רמשא פתגמין עילאין רברבין ותקיפין וזמנין דאשלים ההוא רקיעא מטלנוהי ויערע בעלמא גזירת מלכא עילאה וחשבין טפשי לבא דבגיניה דההוא רקיעא הוה וטעיין לבהון בטפשותא ועבד קב"ה להההוא רקיעא רביעאה ואנח ביה שמשא ואסחר כל עלמא בעידנין וזמנין לתועלתא דעלמא לבני נשא ותנא במתניתא דידן תלת מאה וארבעין משקופין אזיל שמשא סליק ונחית בעידנין וזמנין ואזיל ושרי ממשקופא דמזרח מההוא משקופא דאתקרי נוגה ואזיל בסגלגלותא עד דמטא למשקופא דאתקרי קרבוסא כדין אזיל לסייפי דצפון שיתא ירחי עד דמטא למשקופא דזהרא ואזיל שיתא ירחי לאשלמא שתא לתועלתא דברייתא למעבד זרועא וחצדא הה"ד עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ובאשלמותיה לצד דרום לפום ישובא דארעא קציר וחום וקיץ ובאשלמותיה לסייפי צפון זרע קור וחורף וכלא לפום יישובא דארעא כדקאמרן ובהאי גוונא ממש כמא דמשתמשין בני נשא להאי נהורא דהאי רקיעא כדין כל חילי שמיא משתמשין לנהורא דרקיעא דעל ריש חיותא א"ר אבהו מארת למה חסר ו"ו א"ל על מה דאמרן בקדמיתא דלאו נהירותיה שלים דלית נהירותיה בר מה דמקבל כחד חוטא בתר כולתא מההוא נהירותא דלעילא ובגיניה לא אתקרי נהירותא שלימתא ולא יאות לאתקרי שלימתא אלא ההוא נהורא דאתקרי ונהורא עמיה שרא וההוא דאתגניז לצדיקים הוא חד מס' אלפין ושבעין וחמש חולקין מנהירותא דשרי עם קב"ה ונהיורתא דשמשא הוא חד משתין אלפין ושבעין וחמש חולקין מנהירותא דגניז לצדיקיא לעלמא דאתי ועל כדיולא אתקרי נהירותא שלימתא האי נהירותא דשמשא ולא יאות לאתקרי ולפיכך אמר קב"ה לא תקשי לכו דכתיב מארת ולא שלים דאנא לא עבדית ליה אלא למה דכתיב להאיר על הארץ לשמשא לבני ארעא ודי לכו לבני ארעא לבוצינא דא לשמשא לכו א"ר אלעזר ומה נהורא זעירא דא לא יכלין בני נשא לאסתכלא ביה נהוריתא דגניז לצדיקיא עאכו"כ א"ר אבהו וכל שכן נהירותא דבוצינא דשרי קמי מלכא עילאה אתא לנשקא ידיה דרבי אלעזר אמר כען ידענא די בקושטא האי מארת חסר ויאות לו למהוי חסר יתיר מהאי אמר ווי לעלמא כד תפוק מניה דעד יומא דא

שאילנא דא ולא אשכחנא עיקרא דמילתא בר כען ההוא אורחא דנפקת ביה יהא סימנא דברכה לי על דערעית לך יתיב עמיה תלתין יומין ואוליף כל ספקא וקושיא דהוה ליה ואוליף ליה שתין טעמי בפרשתא דבראשית אזל ל

מדרש הנעלם פרשת נח

מאמר בארצות החיים

פרשת נח מאמר בארצות החיים רבי פתח בהאי קרא מצאוני השומרים הסובבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את רדידי מעלי שומרי החומות כמה חביבה היא הנשמה הנתונה מתחת כסא הכבוד ממקום הקודש מארצות החיים כד"א אתהלך לפני ה' בארצות החיים ולמה קראו דוד ארצות החיים וכי למעלה יש ארצות א"ר יצחק לא ארצות ממש ולא אדעתא דארצות אמרו דוד אלא לשון ריצוי הוא כד"א ארצה אתכם כלומר אמר דוד אתהלך לפני ה' במקום אשר ירצו תמיד הצדיקים הנקראים חיים אשר רצונם וחפצם ללכת שמה וממקום הקודש באה הנשמה להאיר על הגוף האפל כדי להוליכו בדרך ישרה ולעבוד עבודתו ורצון בוראו לבא למחר וליטול שכרו א"ר יהודה אלמלי לא הוינא בעללמא יאות לן ולא ניהב חושבנא למאריה דפיתקא לבתר אמר הדרי בי ת"ח מה כתיב באדם לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו א"ר זו היא הנשמה שהיא אצלו עזר להוליכו בדרכי קונו והיינו דתנן בא ליטהר מסייעין אותו ת"ר כשהאדם הולך בדרכי קונו הרבה מסייעין אותו נשמתו מסייעת אותו מלאכי השרת מסייעין אותו שכינתו של מקום מסייעת אותו וכלם מכריזין לפניו ואומרים בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תכשל רבי נתן אומר נשמתן של צדיקים מסייעין אותו

מאמר תרין עוזלין דאיילתא

מאמר תרין עוזלין דאיילתא רבי אלעזר ורבי יוסי חמוי הוו אזלו מאושא ללוד א"ר יוסי לר' אלעזר אפשר דשמעת מאביך מאי דכתיב ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים א"ל מאן אינון א"ל לא ידענא א"ל יאות לכון צדיקיא מלה דפומכון ככתרא דמלכותא ברישא דמלכא עד דהוו אזלי מטו למערתא דלוד שמעו ההוא קלא דאמר תרין עוזלין דאיילתא עבדו קדמי רעותא דניחא לי ואינון הוו משרייתא קדישא דערע יעקב קמיה אתרגיש ר"א ואצטער בנפשיה ואמר מאריה דעלמא כך אורחוי טב לן דלא נשמע שמענא ולא ידענא אתרחיש ליה ניסא ושמע ההוא קלא דאמר אברהם ויצחק הוו נפל על אנפוי וחמא דיוקנא דאביו א"ל אנא שאילנא ואיתבונא דאברהם ויצחק הוו דערעו ליעקב כד אשתיזיב מלבן א"ל ברי פוק פיקתך וסב סיבתך דפום ממלל רברבן הוא ולא דא הוא

בלחודוהי אלא לכל צדיקא נשמתהון דצדיקיא מערען קדמוהי לשזבותיה ואינון מלאכיא קדישי עילאי ות"ח יצחק קיים הוה בההוא שעתא אבל נשמתא קדישא אתנסיבת בכורסי יקרא דמאריה כד אתעקד על גבי מדבחא ומכדין אסתימו עינוי מלמחזי והיינו דכתיב ופחד יצחק היה לי א"ל מה אנן תמן א"ל אנא ואת מלאכי עילאה לאשתעשעא במשיחא מלכא דדוד קם עד דהוה קם חמא חמוהי דאנפוי נהירין כשמשא א"ל חמוי מלה חדתא שמעת או בנהירו יקרא זיוא דמשה אסתכלת א"ל לא אלא זכאין אינון צדיקיא דנטרין להון משרייתי קדישי עילאי שנאמר כ"י מלאכי"ו יצו"ה ל"ך לשמרך בכל דרכיך

מאמר על חומותיך וגו' הפקדתי שומרים

מאמר על חומותיך וגו' הפקדתי שומרים א"ר יהודה עשה הקב"ה ירושלים למעלה כנגד ירושלים של מטה ונשבע שלא יבא שם עד שיבואו ישראל בירושלים של מטה שנאמר בקרבך קדוש ולא אבא בעיר ושבע כתות של מלאכי השרת שומרים אותם סביב ועל כל פתח ופתח כתות של מלאכי השרת והם הפתחים הנקראים שערי צדק ואלו הם הפתחים המכוונים להכנס שם נפשות הצדיקים ודהמע"ה נכסף להם שנאמר פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה י-ה זה השער לה' צדיקים יבואו בו ולמעלה מהם שומרים מה"ש בחומות העיר שנאמר על חומותיך ירושלים זו היא ירושלים כל מעלה הפקדתי שומרים אלו מה"ש ותאנא שבע פתחים יש לנפשות הצדיקים להכנס עד מקום מעלתם ועל כל פתח ופתח שומרים הפתח הראשון נכנסת הנשמה במערת המכפלה שהיא סמוכה לג"ע ואדה"ר שומר עליו זכתה הוא מכריז ואומר פנו מקום שלום בואך ויצאה מפתח הראשון אפתח השני בשערי ג"ע ומוצאה את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת זכתה נכנסת בשלום ואם לאו שם תקבל עונשה ותשרף בלהב הכרובים וכנגדם היו הכרובים במקדש בשעה שהכהן נכנס ביום הכפורים זכה נכנס בשלום לא זכה מבין שני הכרובים יוצא להב ונשרף מבפנים ומת והיו מכוונים כנגד אלו אשר בשער ג"ע לצרף הנשמות זכתה הנשמה נותנין לה פינקס סימן ליכנס ונכנסת לג"ע אשר בארץ ועמוד אחד על ענן ונוגה מעורב זה בזה ועשן ונוגה סביביו שנאמר וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה והוא נעוץ מלמטה למעלה לשערי שמים זכתה לעלות למעלה עולה באותו עמוד לא זכתה יותר נשארת שם ומתעדנת מהטוב אשר למעלה דא"ר יוסי ראיתי ג"ע והוא מכוון כנגד פרוכת קרח הנורא אשר למעלה והיא נהנית מזיו השכינה אבל אינה ניזונת ממנה זכתה לעלות עולה באותו עמוד עד שמגעת עד הפתח השלישי והוא נגד הרקיע הנקרא זבול ומגעת עד ירושלים אשר שם ושם השומרים זכתה פותחין לה הפתחים ונכנסת לא זכתה נועלים השערים ודוחים אותה לחוץ ונוטלים פינקסה ממנה

והנשמה אומרת מצאוני השומרים הסובבים בעיר אלו מלאכי השרת השומרים ביהמ"ק וירושלים אשר למעלה נשאו את רדידי מעלי זהו פינקס סימן שלה שומרי החומות כד"א על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים זכתה לעות נכנסת שם באותן השערים ומשבחת להקב"ה בבית המקדש אשר למעלה ומיכאל השר הגדול מקריב אותה לקרבן א"ר יצחק לרבי חייא מה קרבן הוא זה יכול לומר כשאר הקרבן א"ר חייא הקרבה זו היא כאדם המקריב דורון לפני המלך ומיכאל הולך עמה עד הפתח הרביעי והחמישי והששי אומר לפני הקב"ה רבש"ע אשרי בניך בני אוהביך אברהם יצחק ויעקב אשריהם הצדיקים הטובים הזוכים לזה עד שמגיעים לשער השביעי שהוא ערבות וגנזי חיים טובים מצויין שם וכל נשמותיהם של צדיקים כלם שם ונעשים מלאכי השרת ומקלסין לפני הקב"ה ונזונין מזיו השכינה אספקלריא המאירה ושם המנוחה והנחלה ונוח חיי העוה"ב אשר עין לא ראתה אלקים זולתך

מאמר אלה תולדות נח

מאמר אלה תולדות נח וזהו אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים מי ראוי להיות בזו ההנאה והמנוחה והמרגוע מי שהוא איש צדיק תמים אמר רב פפי זאת המנוחה למעלה היא את האלקים התהלך נח למעלה ולא למטה אלה תולדות נח ר' אלכסנדראי פתח לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר לא יהיה בך אל זר זה יצה"ר ולא תשתחוה לאל נכר שלא תבעול ארמית רבי אלעזר אומר לא יהיה בך אל זר שלא תהא נח לכעוס שכל הכועס כאילו עובד ע"א דא"ר עקיבא כך הוא דרכו של יצר הרע היום אומר לך עשה כך ולמחר אומר לך עבוד ע"ז והולך ועובד הוא היה אומר כעס ת"ח גדול מכולן בד"א בדברים שהם כנגד הקב"ה דאמרה תורה אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' אבל בדברים אחרים אסור לו לכעוס והרב אצל תלמיד כדי שיהא מצוי בכבודו ובמוראו מותר ואצל שאר העם למען יהיה מוראו עליהם לשם שמים מותר ושאר אנשים אסור שאין כעסנותם ליראת שמים א"ר שמעון מדת הצדיק קשה לכעוס ונח לרצות וזו המדה גדולה מכולם ובא הכתוב להורות אלה תולדות נח נח בדעתו נח בדיבורו נח במהלכו ומי עושה זה איש צדיק וכשמת אומרים עליו אי עניו אי חסיד תמים היה בדוריותי ולמאי יזכה את האלקים התהלך נח למעלה על כל המעלות ויולד נח שלשה בנים תאני כרוספדאי אלו ג' הנהגות אשר באדם הנהגת הנשמה להיות לו עזר בעבודת בוראו והיא הנקראת שם והנהגת התאוה והיצר הרע המנהיג והמחמם את הגוף בדבר עבירות והיא הנקראת חם והנהגת היצ"ט המנהיג את האדם בכל טוב וליפות מעשיו בתורה וביראת השם והיא הנקראת יפת וההנהגה הזו ינהיג האדם להוליכו בדרך חיים ומי מעכב ומפסידו ותשחת

הארץ לפני האלקים זהו הגולם המפסיד והמשחית את הכל ועליו אמר שלמה בחכמתו משחית נפשו הוא יעשנה מאי הוא יעשנה א"ר כרוספדאי הגולם יעשנה נשחתת ד"א אלה תולדות נח מה כתיב למעלה מהענין וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו רבי אליעזר אומר בא וראה שאין כמדת בשר ודם מדותיו של הקב"ה מדת בשר ודם עושה מה שעושה ולאחר כן מתחרט ומתעצב ממנו יכול אף הקב"ה כן ת"ש דכתיב ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע והזהיר לאדם ואמר ובחרת בחיים למען תחיה אם הוא הולך בדרך רע הוא בעונו ימות שנאמר עונותיו ילכדונו את הרשע כך כתיב וירא ה' כי רבה רעת האדם אמר הקב"ה אני רואה כי כולם מחוייבים ואמם יכלו ברעתם הרי יאבד עולמי כיון שראה לנח ובניו שהיו צדיקים וישאר פליטה בעולם התנחם ושמח וא"ר אליעזר האי וינחם לשון נחמה הוא וכן כל וינחם שבתורה לשון נחמה הוא רואה את הרע ורואה את הטוב ומתנחם עם הטוב א"ל ר' עקיבא לדבריך מאי ויתעצב אל לבו א"ל בא וראה מדת רחמנותו של הקב"ה כי אע"פ שהתנחם לקח עצבון על אבדת הרשעים שאע"פ שהיו רשעים אינו חפץ במיתתן ולא היתה שמחה לפניו א"ר יהודה מאי דכתיב ונח מצא חן בעיני ה' שמו גרים נח בהפוך חן ולמה פתח קרא בתולדותיו תחלה כדי להראות לעולם כמו שהוא היה צדיק אף הם היו צדיקים וראויין להתיישב העולם מהם ומנא לן תא חזי כיון שנכנסו לתיבה ראו בצערו של עולם ונצטערו ומנעו עצמם מפריה ורביה ואעפ"י שיצאו יצאו כמו כן עד שראה הקב"ה מעשיהם ואמר לא תהו בראתי עולמי ואתם פרו ורבו הזדווגו לנשותיכם ועשו פריה ורביה באותה שעה ברכם שנאמר ויברך אלקים את נח ואת בניו וגו' אלה תולדות נח רבי פנחס פתח ויראו בני האלקים את בנות האדם כי טובות הנה מאן אינון בני האלקים בני גדולי הדור מלמד שהיו טובות מראה כתיב הכא כי טובות הנה וכתיב התם טובת מראה מאד היו הולכות ערומות ואנשים הולכים ערומים ואלו ואלו רואים את ערותם ונואפים אלו את אלו ולמה נקראו בני האלקים שהיו גבורים גדולים ענקים אמר ריב"ל זימנא חדא ערעית בטורא דטינרא דעיטם ואשכחית בתרי סטרי טינרא תרין גוברין ודמיין בתרין פומין דא עילאה דדא והוו ממללו דא עם דא תא ונעבריה מן עלמא אזדמן להו ההוא גוברא רברבא דאגרת בת מחלת ושמיה יוסף שידא אמר להון הלא דא הוא רבה סגיאה עילאה דדרא די בגזרת פומיה אעבירנא מן ישובא דארעא ודא הוא דמכרזי עליה ברקיעא עד דהוינא אזלי אשכחנא אמהון דגובריא האינון אמרה לברתא זעירתא אלין אינון חגבייא זעירייא דחילהון בפומהון אייתי להון גבאי ונעביד מנהון טעמא דתבשילא

לאחוך עד דאתת איתרחיש לן ניסא ואיתעביד מקדמהא נהרא דמיא רברבא שמענא דהוות אמרת אימא אימא פרפרא רבאת סברנא עברת וערקנא מנהון ואשתזיבנא

מאמר דור המבול

מאמר דור המבול ואמר ריב"ל בימי דור המבול עשה הקב"ה קנה החטים כקנה ארזי הלבנון ולא היו זורעים וקוצרים אלא הרוח מנשתת ומנשר החטים למטה ואוספים אותן וכן בכל שנה ושנה לאחר שחטאו אמר עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו וא"ר יהושע לא נחתם גזר דינם של דור המבול עד שפשטו ידיהם בגזל שנאמר ותמלא הארץ חמס ובימי דור המבול היו פריה ורביה הרבה ומשעה שהיתה האשה יולדת היו הולכים ושולחים אותם כצאנם שנאמר ישלחו כצאן עוליהם וילדיהם ירקדון ולאחר כל זה מאי כתיב בהו ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו עד שנגזר דינם והעבירם מן העולם ת"ר נח היה מתרה בהם קודם ולא שמעו ממנו שהה בעשיית התיבה למען יראו וישובו והיו מלעיבין בו עד שגבר עליהם התהום שהיו המים יוצאין רותחין כאש והמים מלמעלה ונמחו מן העולם א"ר יצחק מאי דכתיב ה' למבול ישב וכי לדוד היה לומר דבר זה וכל העולם יודעין שהוא ראשון ואחרון ואזי וקודם אלא א"ר יצחק בא וראה בכל מקום את מוצא אלקים מדת הדין ה' מדת הרחמים ואע"פ שמדת הדין היא מדת רחמים היתה בו שאלמלא כך אתחרב עלמא אבל למען אותו מדת רחמים אתיישב עלמא וכן את מוצא רפואה זו בכל דין שהוא עושה וכן וה' המטיר על סדום נשאר ממנו פליטה ויגוף ה' את העם נשאר פליטה וכן כלם א"ר יהודה חכמין הוו דרא דטופנא טפי דהוו ידעי מה דעתיד למהוי אבל נסבו סוכלתנו בלבהון ואמרו אי קב"ה מייתי טרפנא אנחנא גוברין ראמי קומתא ונשוט על אפי מיא ונשתיזיב ואי מן תהומא ייתי מיא רגלנא נשוי על בירא דמיא ולא יפקון מיא ונשתזיב כד אתא טופנא ארתח קב"ה מיא דתהומא והוו משוי רגליהון על עינא דמיא ואתמשך משכיה מניה ונפלו ומיא מלעילא הוו מתגברי עם מיא דתהומא והוו מתגלגלין ונחתין נמוקין ברתיחותא דתהומא לבבל ויבאו לא נח אל התיבה ר' יוחנן פתח אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך בא וראה כמה יש לאדם ליזהר ולבדוק עצמו ומעשיו בכל יום ויום היאך קם בצפרא יימר יהי רצון מלפניך ה' אלקי שיהא לבי נכון ומסור בידי שלא אשכחך אושיט רגלוהי למיזל יעיין בצעדי רגלוהי דלא ישוטון לאבאשא אזל לדבר מצוה ירהט שנאמר אחרי ה' ילכו כאריה ישאג ואפילו בשבת מצוה למירהט עבר כל יומא צריך למבדק גופיה מה דעבד בההוא יומא ואי צריך יעשה מיד תשובה עליו קודם שיישן

מאמר כרם היה לשלמה

מאמר כרם היה לשלמה ת"ר מאי דכתיב כרם היה לשלמה בבעל המון נתן את הכרם לנוטרים איש יביא בפריו אלף כסף א"ר יהודה כרם היה לשלמה למלך שהשלום שלו בבעל המון אלו מלאכי שלום נתן את הכרם לנוטרים אלו שומרי משמרת בארץ איש יביא בפריו אלף כסף אלף הנאות שהנשמה כוספת בהם ד"א כרם היה לשלמה זו היא התורה בבעל המון מן השמים נתן את הכרם לנוטרים אלו ישראל שהם שומרי משמרתה איש יביא בפריו אלף כסף של שכרה רבי יוסי ור' חייא הוו אזלי באורחא א"ר חייא אימא לן ממילי מעלייתא דהוה אמר אבוך מתענוגי הנשמה א"ל ניפוק מכאן דקפוטקיא אלין בצירי מעובדי דכשרן א"ל כך יאות לן למלעי באורייתא ונשתיזיב מנהון אמר באתר דסכנה לא אמרוה רבנן לבתר דנפקו ואזלו באורחא א"ר יוסי אימא לך מילתא והיא טמירתא ביני מטמונייא דאבא בבי גנזוהי ודא היא דכתיב כרם היה לשלמה וכו' האי כרם דא היא נשמתא קדישא דאתנטעת לעילא תחות כורסי יקריה לשלמה מלכא דשלמא כולא דיליה בבעל המון הוא כורסי יקריה דשליטא על כל חילי שמיא וארעא והוא מאריה דכל חילא יהב נשמתא דא למי לנוטרים אלין נטרי פקודוי ואית ליה לקב"ה עלמין סגיאין לעילא על כל חיילי שמיא ואלף ומאתן עלמין אחרנין דעייל בהון לאשתעשעא עם צדיקייא בגנתא דעדן איש יביא בפריו אלף כסף אלף עלמין דכסיף בהון קב"ה א"ר יצחק מסיים אני להאי מילתא דר' יוסי וכך היא ממה דכתיב אחריו כרמי שלי לפני האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריו שכסא הכבוד מכרזת ואומרת רבש"ע זו הנשמה ניטלה ממנו הרי היא לפני האלף לך שלמה שלך הם אותם האלף עולמות ואינם ראוים לאחר ומאתים לנוטרים א פריו זה עדן שיש בו מאתים עומות הנאות וכיסופין לנפשות הצדיקים דתנן אמר רבי בכל לילה ולילה הקב"ה נכנס בכל אותן העולמות ובשעת חצי הלילה נכנס במאתים עולמות של ג"ע להשתעשע עם הצדיקים שנאמר חדשים גם ישנים דודי צפנתילך ודוד המלך ע"ה נכסף לבו כשראה מעלות הצדיקים אמר רבש"ע אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך א"ר אבהו בא וראה כמה יש לו לאדם להזהר הואיל ונשמת א-ל באפיו להטהר מעונותיו ולעיין במעשיו ולא יחטא לפני קונו למען תהיה מעלתו עם שאר הצדיקים ולא ימצא מוחה בידו בעלות לראות את פני ה' וממי אתה למד מן התיבה בא וראה מאי דכתיב ויבאו אל נח אל התיבה בלא רשות דא"ר יצחק כל אותן העופות והחיות והבהמות שלא חטאו הם באים והתיבה קולטתן ואותן שחטאו התיבה דוחה אותן לחוץ ומה התיבה שהוא עץ יבש כך פתחי השמים ושומריהם ושומרי המשמרות וכסא הכבוד שיש בהם הרשות עאכ"ו להיות

קולטין למי שלא חטאו ולהיות דוחים למי שחטאו רבי חייא אמר נח מקטני אמנה היה שלא היה מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתיבה עד שהמים דחקוהו שנאמר ויבא נח מפני מי המבול א"ר יצחק בא וראה שכהוריד הקב"ה המים הורידם תחלה ברחמים כדי להראות לעולם שאם ישובו יקבלם משמע דכתיב בתחלה ויהי הגשם ולהלן הוא אומר ויהי המבול שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה לא חזרו היה מבול

מאמר אם אחפוץ במות המת

מאמר אם אחפוץ במות המת וא"ר יצחק שבועה נשבע הקב"ה שאינו חפץ במיתתן של רשעים שנאמר חי אני נאום ה' אלקים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה וכו' וחיה בשני עולמות העולם הזה והעוה"ב וא"ר יצחק אשרי הבנים שאומרים להם כך והשיבו וחיו שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו ב"י כי הוא אינו חפץ במיתתן של רשעים אלא שיחזרו בתשובה למען יחיו ר' יוחנן פתח ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מנהם ותקותם מפח נפש משל למה הדבר דומה לכת לסטים שהיו שודדים בהרים שמע המלך ושלח עליהם גייסותיו ותופסם והניחום במגדל גבוה והיו בהם פקחים אמרו ידענא בנפשתנא דעבדנא עובדין בישין ולא יכילנא לאשתזבא מה עשו חפרו חפירה אחת במגדל ויצאו וברחו להם טיפש אחד היה ביניהם וראה את החפירה ולא רצה לנוס להמלט למחר בא המלך לראות את המגדל ואת הלסטים ראה את החפירה שעשו ונסו ונמלטו אמר לזה שוטה חבריך ברחו בזו החפירה בעיניך ולא רצית להמלט ינקרו עיניך ואח"כ יתלו אותך על עץ כך הלסטים אלו הרשעים ההולכים במחשכים הרשעים הפקחים מה הם עושים אמרו חטאנו למלך אנה נמלט מדינו אבל נפתח דרך התשובה ונבקש רחמים ונברח ונימלט וכך עשו הטפשים מה הם עושים רואים דרך התשובה פתוח לפניהם שפתחו האחרים ונמלטו מדין שמים והם אינם רוצים להמלט א"ל הקב"ה שוטים אחיכם ברחו ונמלטו באותו דרך של תשובה שפתחו מה אני יכול לעשות עוד להם אבל אתם עיניכם שראו החפירה דרך התשובה פתוח לפניכם ולא רציתם להכנס בתוכו ולנוס ולהמלט מאי כתיב בכו ועיני רשעים תכלינה שראו הדרך פתוח ומנוס אבד מנהם שלא רצו לנוס ולהמלט ותקותם מפח נפש לעולם הבא כך דור המבול ראו לנח עושה התיבה ומתרה בהם בכל יום וראו אותו נכנס לתיבה ולא רצו לשוב אמר הקב"ה ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מנהם שלא רצו לשוב ולנוס מדיני ותקותם מפח נפש שלא יקומו ליום הדין שנאמר הרפאים יחוללו מתחת מים ושוכניהם

מאמר איש האדמה

מאמר איש האדמה ויחל נח איש האדמה א"ר יוסי למה נקרא איש האדמה שנתיישבה ממנו האדמה כלומר אדון האדמה רבנן אמרי איש האדמה לפי שבשבילו עמדה האדמה בכחה וטבעה שנאמר זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה' תדע לך כיון שחטא אדם נתאררה האדמה שנאמר ארורה האדמה בעבורך ועמדה בקללותיה עד שבא נח ובטל הקללה דתניא א"ר חייא רבה בשעה שאמר הקב"ה לנח צא מן התיבה אמר לפניו רבש"ע לאן אצא אצא לאדמה שנתאררה ומפני שנתאררה אבדו שוכניה ונתאררו כולם ונתמעטו אמר הקב"ה לא כך אתם אלא שרצו בארץ ורבו בה האחרים אבדו בה אבל אתם פרו ורבו ושרצו בה ועכ"ז לא נתיישב בלבו והעלה עולות שנאמר ויעל עולות במזבח הוא המזבח שהקריב עליו אדם הראשון אמר לו הקב"ה הרי לך מה ששאלת לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם אז נתיישב בלבו ולפיכך נקרא איש האדמה שנתן נפשו ולבו עליה להוציאה מן הקללה ואית דאמרי שנתעסק בעסקי האדמה ויטע כרם גפן גרושה מצא שנתגרשה מג"ע וביומו נטעה ונשתגשגה שנאמר ביום נטעך תשגשגי רבי אומר גפן היתה שנתגרשה נג"ע וענביה עמה וסחט אותם ושתה מן היין ונתגל

מאמר יין ושכר אל תשת

מאמר יין ושכר אל תשת רבי בון פתח וידבר ה' אל אהרן לאמר יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו חקת עולם לדורותיכם דא"ר אבון אין בכל העולם דבר שמתגאה לבו של אדם אלא ביין וזה היה ענשם של נדב ואביהו שאכלו ושתו וגבה לבם וזהו אש זרה אשר לא צוה אותם וקודם זה היה נגזר עליהם ובאה מדת הדין לשלוח יד בהם שנאמר ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו אעפ"י שנגזר דינם לשלוח יד בהם ולמה היה ענשם משום ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו נכנסו כשאכלו ושתו ונגזר ענשם באותה שעה ולאחר כן ראו שלא שלח יד בהם בפעם ראשונה עשו ג"כ בשניה ומבין שני הכרובים יצא להב ונשרפו כי לכך היו הכרובים מכוונים כנגד אותם הכרובים אשר בג"ע ולאחר שמתו צוה לאהרן ולכהנים הבאים אחריו להמנע עצמם מן היין בבואם אל אהל מועד כדי שלא יכנסו וימצא לבם בגאות ובגסות הרוח אמר רבי תרי ענייני אינון דלא מתיישבי כחדא יינא ופולחן שמיא דתנינן תמן שתוי אל יתפלל וכן שכור אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה ואמר רבי יוסי שכור המתפלל כאלו עובד ע"ז ומנא לן מחנה דכתיב ויחשבה עלי לשכורה והשיבה ואמרה אל תתן את אמתך לפני בת תליעל וא"ר יוסי כתיב הכא בת בליעל וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל מה

להלן ע"ז אף כאן ע"ז א"ר יצחק לית לך גוברין דאתקרון קדישין בר אינון פרישי חמרא דכתיב כל ימי הזירו לה' קדוש יהיה וא"ר יצחק לית לך מחמר דאתקרי חמר טוב כחמרא דארעא דישראל ויתיר על כלהון חמרא דגלילא עילאה דלא יכיל אינש למשתי פלגות לוגא מיניה רבי אלעזר בר ר' שמעון אזל למחמי לר' יוסי ב"ר שמעון בן לקוניא חמוי יהבי ליה למיכל עגלא תליתאה רכיכא פתח ליה חד כובא דחמרא חמוי מזיג והוא שתי מזיג והוא שתי א"ל איפשר דשמעת מאביך כמה הוא שיעורו של כוס א"ל כמות שהוא אחת בחמין ואחת בצונן אבל לא שיערו רבנן בכוסך דהיא זעירא ובחמרך בהוא טבא ובמעוהי דהוא רחבה וא"ר יהודה מבולבל בדעתו היה נח כשיצא מן התיבה בדירתו עם החיות והרמשים והשרצים ומפני ששתה מעט יין נשכר ונתגל וא"ר יהודה בא כנען וסרסו הקיץ מיינו ומצא עצמו מסורס דכתיב וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן אשר ראה לא נאמר אלא אשר עשה לו שסרסו ולפיכך קללו שנאמר ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו

מאמר וירח ה' את ריח הניחוח

מאמר וירח ה' את ריח הניחוח רבי פתח וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כשיצא נח מן התיבה פתח עיניו וראה את כל העולם כלו חרב התחיל בוכה על העולם אמר רבש"ע אם בשביל חטאת האדם או בשביל השואים תאבד עולמך למה בראתם או האי או האי אית לך למעבד או דאל תברי אינש או דלא תיבד עלמא העלה עולות וקם והתפלל לפניו ואותו הריח עלה לפני הקב"ה וערב לו א"ר ג' ריחות עלו לפניו ריח עולתו וריח תפלתו וריח מעשיו ולא היה ריח בעולם דניחא קמיה כאותו הריח ולפיכך צוה ואמר ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו כלומר ריח שהקריב נח לפני תשמרו להקריב לי ריח עולה ותפלה וכשרון מעשים רבי איבו אמר נח חכם היה והיה מבין לחישת וצפצוף כל הנבראים ורמיזתם וכשהיה בתיבה אמר יודע אני שאין פקח בעופות כמו העורב למידע מני סימנא בעלמא מיד וישלח את העורב א"ר חייא והאיך עביד הכי והאמר רבי בו אסור לאסתכלא באלין מנחשי בעופי דשמיא והרי הוא בכלל לא תנחשו ולא תעוננו אפילו כל ניחוש בעלמא אלא א"ר חייא למה שלח את העורב דא"ר חייא מצטער הוה נח טפי על אובדא דעלמא אמר רבש"ע ידעתי כי אתה רחום ואתה לא רחמת על עולמך ונהפך רחמנותך לאכזרות אתה לא רחמת על בניך יצא זה שאינו מרחם על בניו ונהפך להם לאכזרי ולפיכך שלח את העורב רמז הוא דקא רמז א"ר יוסי וכי לא כתיב ביה איש צדיק תמים היה והאיך הטיח דברים כלפי מעלה א"ר חייא מרוב צערו הוא דאמר דהא תנן מנין שאין דנין את האדם לפי

צערו שנאמר איוב לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל אע"פ שהטיח דברים כלפי מעלה אין דינו כמזיד אלא כאדם בלא דעת לפי צערו ולא רצה העורב להלוך בשליחותו מפני שמתוקן הוא לשליחות אחרת לפרנס אליהו שנאמר והעורבים מביאים לו לחם ובשר ולא רצה לעשות שליחותו עד יבשת המים מעל הארץ שהיה ע"י שבועת אליהו כיון שראה נח שלא עשה כהוגן שלח את היונה ואמר רבי בון תרי ענייני רמז בה חדא דכתיב כיונה פותה אין לב כלומר מרוב צערי אין לבי עמי ונפתה אחרינא אמר נח אין בכל העופות דיסבול מיתתה בלא סרבנות כיונה לפיכך נמשלו ישראל כיונה אמר נח כך יאות לנא למסבל כלא בלא סרבנותא ולפיכך וישלח את היונה א"ר יוחנן בן נורי נטל הקב"ה את שם בן נח ונפרישו לכהן עליון ולשרתו והשרה שכינתו עמו וקרא שמו מלכי צדק מלך שלם והיה יפת אחיו לומד תורה ממנו במדרשו עד שבא אברהם ולמד תורה במדרשו של שם ונתעסק הקב"ה באברהם ונשתכחו כל האחרים בא אברהם והתפלל לפני הקב"ה שישרה שכינתו תמיד בביתו של שם והודה לו שנאמר אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק א"ר יוחנן והלא יפת הוא הגדול למה שם נטל הכהונה בשביל שהיה תמיד עוסק בתורה ופירש מדרכי העולם ומאין היה לו תורה אלא אדם הראשון ידע התורה והניחה בקבלה לשת בנו ואח"כ באה ליד חנוך עד שבא לשם והיה מתעסק תמיד בה אמר לו ר' יוסי אם התורה היתה במדרשו של שם למה הוצרך הקב"ה לצוות לבני נח אותן שבע מצות שנצטוו שהרי בתורה נכתבו קודם לכן אלא א"ר יצחק בשעה שהמבול בא לעולם ונכנסו לתיבה מרוב צערם נשתכחה משם עד שבא הקב"ה וחידש להם אותם שבע מצות א"ר יוסי ח"ו לא נשתכחה התורה ממנו אלא אמר הקב"ה אם אומר להם שישמרו כל תורתי יפרקו כל העול מהם כאחרים שאמרו ודעת דרכיך לא חפצנו אלא אתן להם דברים מועטים וישמרו אותם

מאמר נח לא בקש רחמים על העולם

מאמר נח לא בקש רחמים על העולם ת"ר מה השיב הקב"ה לנח כשיצא מן התיבה וראה כל העולם חר והתחיל לבכות עליו ואמר רבש"ע נקראת רחום היה לך לרחם על בריותיך השיבו הקב"ה רעיא שטיא כען אמרת דא ולא בזמנא דאמרית לך בלישנא רכיכא דכתיב עשה לך תבת גופר כו' ואני הנני מביא את המבול כו' ושחת כל בשר כו' ויאמר ה' לנח כו' ואני הנני מביא את המבול כו' לשחת כל בשר כו' ואימר ה' לנח כו' כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה כולי האי אתעכבית עמך ואמרית לך בדיל דתבעי רחמין על עלמא ומכדין דשמעת דתשתיזיב את בתיבותא לא עאל בלבך בישותא דעלמא ועבדת תיבותא ואשתזבתא וכען דאתאביד עלמא פתחית פומך למללא קדמי בעיין ותחנונין

כיון דחזא נח כך הקריב עלוון וקרבנין דכתיב ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור ויעל עולות במזבח א"ר יוחנן בא וראה מה בין הצדיקים שהיו לישראל אח"כ ובין נח נח לא הגין על דורו ולא התפלל עליו כאברהם דכיון דאמר הקב"ה לאברהם זעקת סדום ועמורה כי רבה מיד ויגש אברהם ויאמר והרבה דברים כנגד הקב"ה עד ששאל שאם ימצא שם עשרה צדיקים שיכפר לכל הדור בשבילם וחשב אברהם שהיו י' בעיר עם לוט ואשתו ובניו ובנותיו וחתניו ולכן לא התפלל יותר בא משה והגין על כן הדור כיון שאמר הקב"ה למשה ישראל חטאו סרו מהר מן הדרך מה כתיב ביה ויחל משה מהו ויחל מלמד שהתפלל עד שאחזתו חלחלה רבנן אמרי לא הניח משה להקב"ה עד שנתן נפשו עליהם מן העוה"ז ומן העוה"ב דכתיב ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני מספרך אשר כתבת א"ר יוסי מהכא ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו וכן כל הצדיקים הגינו על דורם ולא הניחו מדת הדין לשלוט בהם ונח התעכב עמו הקב"ה ואמר ליה רבוי דברים שמא יבקש עליהם רחמים ולא השגיח ולא ביקש עליהם רחמים ועשה התיבה ונאבד כל העולם רבי אליעזר ורבי רהושע הוו יתבי בפלכי טבריא א"ר יהושע רבי מה ראה נח שלא בקש רחמים על דורו אמר לו אפילו הוא לא חשב בלבו שימלט משל למוצא אשכול ענבים שאינם מבושלים בין הבוסרים דאלו הוה בין ענבים מבושלים לא הוו כלום משמע דכתיב כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה הול"ל צדיק לפני מהו בדור הזה כלומר לפי הדור ולפיכך לא בקש רחמים אמר בלבו ולואי שאבקש רחמים עלי ואמלט וכ"ש שאתפלל על אחרים לבתר א"ר אליעזר על כל דא הוה ליה למתבע רחמין על עלמא קמי קב"ה דניחא ליה מאן דאמר טבא על בנוהי מנ"ל מגדעון בר יואש דלא הוה זכאי ולא בר זכאי ומשום דאמר טיבותא על ישראל מה כתיב ביה ויאמר לו ה' לך בכחך זה והושעת את ישראל מיד מדין מהו בכחך זה טיבותא דא דאמרת על בני יהא לך חילא סגיאה לשיזבותהון מן ידא דמדין ועוד אר"א אע"פ דהוי צדיקא רבה מכל עלמא ויימר דישא קמי קב"ה אי דלטורין על ישראל עונשיה סגיא מן כלהון ולא אשכחנא צדיקא טבא כאליהו בכל דרא ומשום דאמר דלטורין על ישראל דכתיב כי עזבו בריתך בני ישראל את מזבחותיך הרסו ואת נביאיך הרגו בחרב ביה שעתא אבאיש סגיא קמיה ת"ח מה כתיב ביה ויבט והנה מראשותיו עוגת רצפים מהו רצפים אמר הקב"ה כדין יאות למיכל מאן דאמר דלטורין על בני א"ר אליעזר מאי דכתיב וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר האלקים חרבה וכי בכח אכילת עוגת רצפים אזל כולי האי אלא א"ר אליעזר השליך הקב"ה דורמיטה על אליהו והראהו ענינא דמשה דיתיב קמיה ארבעין יממין וארבעין לילון ומכדין דהוה תמן

עבדו ישראל ית עגלא ובגין דהוה ארבעין יממין וארבעין לילון דלחם לא אכל ומיא לא שתי לא אעדי מתמן עד דמחל להן קב"ה א"ל לאליהו כך הוה לך למעבד ועוד הוה לך למחזי דאינון בני בני רחימאי דקבילו אורייתי בטורא דחורב ודא הוא דכתיב וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה דחזא עניינא דמשה דאישתהי קמיה ארבעין יממין וארבעין לילון ועניינא דישראל דקבילו אורייתא בטורא דחורב ודא הוא דכתיב עד הר האלקים חורבה א"ר יצחק לא זז אליהו משם עד שנשבע לפני הקב"ה להורות זכותן של ישראל תמיד וכל מי שעושה זכות הוא מקדים ואומר לפני הקב"ה כך וכך עשה עכשיו פלוני ואינו זז משם עד שיכתבו זכותו דההוא גברא דכתיב ויכתב ספר זכרון לפניו א"ר יהודה בן פזי מה היה עונשו של נח שיצא חגר ברגליו מן התיבה ושכב ונתבזה והתלוצץ עליו בנו ועשה לו מה שעשה א"ר אלעזר בא וראה כמה יש לאדם ללכת בדרך ישרה בא וראה מפני שנטל יעקב הברכות מעשו ברמאות תדע לך שלא ניתן רשות לשום אומה בעולם להשתעבד בישראל זולתי אומה של עשו רבי פתח בכנסת ישראל כנגד הקב"ה וישלח את העורב דא"ר פנחס כתיב ויאמר דוד כו' קומו ונברחה כי לא תהיה לנו פליטה מפני אבשלום ואע"פ שברח מאי כתיב ביה מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו ואע"פ שהיה בורח ונגרש ממלכותו לא מנע עצמו מלומר שירה לפני הקב"ה ולשוב ולהתחנן לפניו וישלח את העורב זהו דוד שהיה קורא עמהן תמיד כעורב דבר אחר העורב שבא מיהודה שנקרא עורב שנאמר אנכי אערבנו הערב כתיב בלא וא"ו א"ר פנחס למה נקרא שמו עורב שהיה הולך בהרים כעורב והיינו דאמר לשאול כאשר ירדוף הקורא בהרים אמר לו שמתני להיות כקורא בהרים כתיב הכא קורא וכתיב התם לבני עורב אשר יקראו

מאמר וישלח את העורב

מאמר וישלח את העורב וא"ר פנחס בא וראה מה בין מלכי יהודה למלכי ישראל שלח הקב"ה לדוד וגרשהו ממלכותו ומיד שב בתשובה לפני הקב"ה ואל תתמה על זה ואפילו מנשה מלך יהודה שהיה רשע מיד שב בתשובה לפני הקב"ה ולקח אומנות אבותיו ושב למלכותו וזהו שבא הכתוב להורות וישלח את העורב זה דוד שהיה קורא תמיד כעורב ושלחהו הקב"ה ממלכותו והוציאו מביתו ומה כתיב ביה ויצא יצוא ושו"ב דכתיב ודוד עולה במעלה הזיתים עולה ובוכה וראש לו חפוי היה יוצא ושב בתשובה ומתודה על חטאתיו ומבקש רחמים עליהם וידע כי חטאותיו עשו לו שנשלח ממלכותו ונגרש ובכל דבר ודבר דחטאה גרים במלכותו או בישראל היה תולה הדבר בו והוה ידע דהוא היה גרים עד יבשת המים שהשיבוהו לא עליך הדבר אלא אל שאול ואל בית הדמים ת"ח

דכתיב ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחרי שנה ויבקש דוד את פני ה' דסבר דהוא הוה גרים א"ל הקב"ה לא עליך זו אלא על שאול עד יבשת המים היה תולה הכל בעצמו ומיד היה שב בתשובה ואז לא הוצרך לחזור בתשובה שהדבר לא בא בשבילו הה"ד ויצא יצוא ושוב עד יבשת המים דאזי לא היה הדבר תלוי בו א"ר פנחס רצה הקב"ה לנסות את ישראל ושלחם לבבל שנאמר וישלח את היונה מאתו זו כנסת ישראל ראה מה כתיב בה ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה שהכביד עולה מלך בבל ברעב ובצמא ובהריגת צדיקים הרבה ומשום כובד עולה ותשב אליו אל התיבה וחזרה בתשובה וקבלה חטאה כנסת ישראל כמתחלה ויוסף להגלותם שנאמר ויוסף שלח את היונה מאתו בגלות אחרת של יון דא"ר יהודה גלות יון אחשיך פניהון דישראל כשולי קדרה ומרוב צערם ודוחקם מה כתיב ביה ותבא אליו היונה לעת ערב מה לעת ערב דלא הוה נהירא להון שעתא דרווחא כמה דהות עבידא בקדמיתא ואתקטלי צדיקיא ואתחשך יממא ואעריב להן שמשא ולא יכלין למיקם מן קדם דוחקא סגיאה דהוי עליהון שנאמר אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב כי פנה היום אלו הן צדיקייא המאירים כשמש כי ינטו צללי ערב שנשארו כעוללות בציר וזהו לעת ערב ולא בזמן דנהירין להון צדיקיא כשמשא והנה עלה זית טרף בפיה לולי שהעיר הקב"ה רוח הכהנים השיו מדליקין נרות בשמן זית אזי אבדה פליטת יהודה מן העולם ובכל פעם ופעם שבה בתשובה ונתקבלה א"ר פנחס חוץ מן גלותא רביעאה דעדיין לא שבה והכל תלוי בתשובה וא"ר פנחס אין לך בכל פעם ופעם שלא התעכב הקב"ה גזר דינא של כנסת ישראל שבע שמיטין ושבע יובלות שמא תחזור בתשובה הה"ד וייחל עוד שבעת ימים אחרים בר מן קדמאי

מאמר גלות האחרון אין לו קץ וזמן

מאמר גלות האחרון אין לו קץ וזמן וישלח את היונה בגלות אדום ולא יספה שוב אליו עוד דעד היום לא חזרה בתשובה ולא העירה רוחה דא"ר פנחס אלמלי חזרה בתשובה לא נשתיירה בגלות יומא חד רבי אליעזר אומר כל הגליות שגלתה כנסת ישראל נתן לה הקב"ה זמן וקץ ונתעוררה תמיד בתשובה וגלות האחרון אין לו קץ וזמן אלא הכל תלוי בתשובה שנאמר ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וכתיב אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך א"ל רבי עקיבא אם כן היאך יהא דא להתעוררא כולהון כחדא בתשובה מאן דהוי בסייפי שמיא ומאן דהוא בסייפי ארעא היך יתחברון כחדא למעבד תשובה אמר לו רבי אליעזר חייך דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא בזכותם יתכנש כל גלותא דקב"ה איסתכי תדירא אימתי יחזרון ויעבד להון טבא דכתיב ולכן יחכה ה' לחננכם מחכה תמיד אימתי יעשו תשובה א"ר יוסי איתא הא

כהא דא"ר פנחס דכתיב ולא יספה שוב אליו עוד לא נאמר ולא יסף שוב אליה אלא היא לא יספה שוב אליו מכלל דהוא מזומן ומחכה אימתי תשוב רבי הוה יתיב יומא חד והוה מסתכל בהא מילתא דכתיב בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו אמר מה דאמר משה דיהוי בסוף יומיא כל אינון עקתין הא אתא ותשובה עד כען לא אתעבידא עד דהוה יתיב אתא אליהו ז"ל אמר ליה רבי במאי אתעסקת א"ל בהאי דאמרה תורה דכד ייתון עקתין לישראל בסוף יומיא דיעבדון תשובה לאלתר דכתיב באחרית הימים ושבת ועד כען לא תבו בתיובתא א"ל חייך רבי בהאי מילתא אתעסק קב"ה יומא דין ואתא מיכאל אפטרופסא רבה דילהון ובעי דאימתי יפקון בנוהי רחימוהי מתחות גלותא דאדום ואמר את כתבת באורייתך דכד יסבלון אינון עונשייא על מה דעבדו מאי כתיב כי א-ל רחום ה' אלקיך א"ל ייתי סמאל אפוטרופסא דאדום ויטעין עמיה קמאי אתא סמאל וטעין מיכאל מלתא דא כדבקדמייתא אמר סמאל מארי דעלמא את הוא דאמרת דתהוי כנישתא דישראל תחות שולטנא דאדום עד דיהון זכאין קמך והא כלהון חייבין עד יומא דין ביה שעתא אנזיפיה קב"ה על דאמר דלטורא על בנוהי וערק תלת אלפי מילין ואמר למיכאל מיכאל הוה לך למהוי שפיל לרישיה דקרא דכתיב ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ואח"כ כתיב כי א-ל רחום ה' אלקיך אמר מיכאל מארי דעלמא הוה לך לרחמא עלייהו את רחום וכך אתקריאת א"ל אומאה אומיתי ביומא דאתגזרא דינא קדמאי עד די יתובון ואי כנישתא דישראל אפתחת תשובה כעינא דמחטא אנא אפתח לה תרעין רברבין רבי יהודה אמר ת"ח האי דכתיב ביעקב ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר ביה זימנא אתיבהא רשותא לכל חילי דשמיא לאינון רברבין דאתמנון על מלכוותא ואתפרשו אלין לשלטאה על אלין ואתיהבת רשותא ושולטנא לרברבא דאדום לשלטאה על אומייא ביה שעתא מה כתיב ויותר יעקב לבדו דעד כען לא הוו ליה בנימין ולא אפוטרופוסא בשמיא ויאבק איש עמו דין הוא סמאל רבא דאדום ובעא דיתייהב יעקב תחות שעבודא דאדום ומשום זכותא רברבא דהוה ביעקב לא אתייהיב בידיה א"ר יהודה ביה שעתא אתכנשו כל חילא דשמיא ובעו למיטען עם סמאל בגיניה דיעקב אמר קוב"ה לא איצטריך יעקב לשום חד מנכון הא זכותיה דיטעון עמיה מיד ויאבק איש עמו טעין עמיה א"ר יודא ת"ח מה כתיב ביה וירא כי לא יכול לו דהוה סגיאה זכותיה ולא יכיל בטענתיה לאשתעבדא יעקב תחות ידא דאדום מיד ויגע בכף ירכו אלין אינון בנוהי נפקי ירכיה ביה שעתא אתחלש יעקב ולא יכיל למטען עמיה דכתיב ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו באטענותיה עמיה ואתיהבא רשותא לסמאל בנוהי דיעקב תחות ידא דאדום כל זימנא דיעברון על אורייתא

מדרש הנעלם פרשת לך לך

מאמר לך לך מארצך

פרשת לך לך מאמר לך לך מארצך לך לך רבי יהודה פתח הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו א"ר יהודה בא וראה כמה יש לו לאדם להכשיר מעשיו לפני בוראו ולהתעסק בתורתו יומם ולילה שמעלת התורה למעלה מן כל המעלות דא"ר יהודה תרין טבין רברבין אית באורייתא חיים ועותרא דכתיב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד אמר רב פפא אלין תלתא הוו א"ל רבי יהודה כבוד בכלל העושר הוא דמאן דאית ליה עותרא אית ליה יקרא ובמה יזכה האדם לכל בשביל התורה א"ר יהודה ת"ח אין בכל לילה ולילה שאינו אוחז מטטרו"ן שר הפנים כל נשמתן של ת"ח העוסקים בתורה לשמה ומראה אותן לפני הקב"ה וממתינים מלאכי השרת ודוממים מלומר שירה עד שיתכנפו נפשות הצדיקים עמהם ויזמרו ביחד לא-ל עליון שנאמר הנצנים נראו בארץ אלו העוסקים בתורה לשמה עת הזמיר הגיע אז הוא עת לזמר לבוראם ביחד וקול התור נשמע בארצנו זה מטטרון הבא לאסוף נשמתן של צדיקים לזמר ליוצרם בכל לילה ולילה שנאמר יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם מהו בכבוד א"ר יהודה זה מטטרו"ן א"ר יעקב בר אידי כל נשמותן של צדיקים נגזרו מתחת כסא הכבוד לנהג את הגוף כאב המנהיג את הבן כי בלתי הנשמה לא יוכל הגוף להתנהג ולא לדעת ולעשות רצון בוראו דהא א"ר אבהו הנשמה היא מורה ומלמדה לאדם ומחנכתו בכל דרך ישר ובשעה ששולח הקב"ה אותה ממקום הקודש מברך אותה בשבע ברכות הה"ד ויאמר ה' אל אברם זו היא הנשמה שהיא א"ב ללמד את הגוף ור"ם עליו שממקום רם ונשא באה ומה אומר לה לך לך מארצך וממולדתך מדירתך וממקומך ומהנאתך ומבית אביך א"ר יעקב זו היא אספקלריא המאירה אל הארץ אשר אראך כלומר לגוף פלוני לגוף קדוש לגוף ישר ועם כל דא ואברכה מברכיך אותם הנוהגים עמך מדות טובות מדות ישרות אותם המברכים אותי בשבילך ואומרים כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלקי ומקללך אאור אותם המקללים אותך ומקלקלים מעשיהם ודרכיהם וילך אברם כאשר דבר אליו ה' כיון שנתברכה בשבע ברכות הללו מה כתיב וילך אברם זו היא הנשמה שהיא אב לגוף ורם ממקום הרמים כאשר דבר אליו ה' להכנס באותו הגוף שנצטוה להנהיגו וללמדו אמר רבי יעקב ראה מה כתיב ביה כיון שבאה ליכנס בגוף וילך אתו לוט זהו יצר הרע המזומן ליכנס עם הנשמה ביחד כיון שנולד אדם ומנין שנקרא יצר הרע כך שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעריו וזהו לוט שנתארר בעולם ואזלא הא כי הא דא"ר יצחק הנחש שהשיא לחוה הוא יצה"ר וראינו שנתקלל שנאמר ארור אתה

מכל הבהמה ולפיחך נקרא לוט שבשעה שהנשמה בא ליכנס בגוף מיד וילך אתו לוט שהוא מזומן ליכנס עמו ולהשטין לאדם ולהיות מקטרג להנשמה א"ר יעקב בר ר' אידי מנין מה שאמרנו שהוא משל על הנשמה ממה דכתיב אח"כ ויקח אברם את שרה אשתו זהו הגוף ואת לוט בן חיו זהו יצה"ר שהוא בן אחיו משותף ונדבק עם הגוף ואת כל רכושם אשר רכשו אלו מעשיהם ויצאו ללכת ארצה כנען כולם מדובקים ללכת בהבלי העולם הולכים אחרי בצעם והרהורים ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה דכל מקום שזה מתאוה הנשמה עמו והכנעני אז בארץ זו התאוה שהיא דבקה בגוף כיון שפוקד הקב"ה מעשיהם ומוציא הנשמה מן הגוף הנשמה רוצה לעלות למעלה ראה מה כתיב בה וילך למסעיו מנגב ועד בית אל ורצונה לחזור אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה א"ר יעקב אהלה כתיב בה"א ואזי היא עומדת בין בית אל ובין העי בין לעלות למעלה ובין לירד למטה זכתה עולה אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה מקום אשר מיכאל השר הגדול מקריב נשמתן של צדיקים ויקרא שם אברם בשם ה' הנשמה נותנת שבח והודאה בירושלים של מעלה שזכתה לאותה המעלה ואם לא זכתה מה כתיב ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה דוחין אותה והולכת עד שסובבת כל העולם עד שתקבל עונשה א"ר יהודה הצדיקים מה הם עושים אם בא ליטהר אפילו יצה"ר הבא לקטרגו נשמתו מסייעת אותו שנאמר ויאמר אברם אל לוט הנשמה אומרת ליצה"ר אל נא תהי מריבה בני ובינך מה עושה הצדיק הזה הולך לבה"מ קורא ושונה ומקטרג ליצה"ר ואומר לו הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי סגיאין אית בעלמא דאת יכיל לון מן קדם דאבישו עובדיהון אם השמאל ואימינה אם אתה רוצה להשמאיל אותי אני אימין אלך לצד ימין שלא אטה אשורי ימין ושמאל ואם הימין ואשמאילה אע"פ שאראה שהיא טובה עצתך אעשה הפך רצונך ותאותך ואמר רבי בו יצה"ר מהו עושה באותה שעה שהוא רואה שלא נעשתה עצתו מה כתיב ביה ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן לאותם הרשעים שלא יקטרגו עמו ובשביל זה הדרך ויפרדו איש מעל אחיו ואז הנשמה מה כתיב בה ואברם כבד מאד בכל מעשים טובים וישרים בתורה ומצות

מאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו

מאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו וישמע אברם כי נשבה אחיו ר' תנחום פתח קמתי אני לפתוח לדודי כו' ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו א"ר תנחום בא וראה כמה יש לו לאדם ליטהר מעונותיו בעוד דרכי התשובה פתוחין לפניו בטרם יסתם הדרך שנאמר דרשו ה' בהמצאו וגו' יש עתים שהוא קרוב ויש עתים שהוא רחוק ומי א"ר תנחום הכי והא כתיב קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת אמר האי קרא מסייע ליה

משמע דכתיב לכל אשר יקראוהו באמת ועם כ"ז מאי כתיב רצון יראיו יעשה משל למלך דהוה יתיב ואתא ב"נ וצוח קמיה אצית למלכא כל מה דאמר ולא אתיב ליה הוא צוח ומלכא אצית ושתיק אזל ההוא גברא אמרו משמשוהי קמי מלכא מרנא למה לא אתיבת להיא מסכינא מדעם אמר להו שמעית כל מה דאמר ואצית ליה אבל הוא חייבא קמאי וליתוהי כדאי למעבד רעותיה דהא אמרו ליה ולחברוהי זמנין סגיאין מן שמי דלא יהוון בישין וייתון קמאי ואעביד עמהון טבא ולא אשגחו בי כען לית אנא משגח בהון כך הוא הקב"ה קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת ושומע להם אבל למי שהוא עושה רצונו להאי כתיב רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם א"ר חלבו אמר רב הונא ממי אתה למד ממשה רבינו ע"ה דכתיב ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך אמר משה רבש"ע לית אנן צריכין למלאך ולא לשרף ולא לשר מאי שינויא יהא לנא מן האומות להם שר ולנו שר אבל ונפלינו אני ועמך וגו' ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך הלא בלכתך עמנו אתה ולא שר א"ר יהודה מאי הוה דעתיה דמשה דלא קביל ליה למלאכא אלא אמר משה ידענא בהון בישראל דאינון חייביא וקשי קדל אלמלי יתמסרון למלאכא וכל שכן למי שהוא מדת הדין לא ישתייר משנאיהון דישראל שריד ופליט דא"ר יהודה בכל מקום ה' מדת רחמים אמר משה רבש"ע אתה אמרת שמצאתי חן בעיניך ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך ילך נא אדני בקרבנו דהוא מדת רחמים א"ל למה א"ל כי עם קשה עורף הוא וסלחת ישראל סרבנין טרחנין הם כיון שחוטאים יש ביד המלאך לעשות דין ולא לעשות סליחה ומחילה אבל אתה רחום וחנון היכולת והכח בך ורחמיך רבים וסלחת לעונינו ולחטאתנו ונחלתנו מה שאין רשות לשום מלאך לעשות כן

מאמר פתחי לי פתח של תשובה

מאמר פתחי לי פתח של תשובה א"ר שמעון רחמנותו של הקב"ה אצל כנסת ישראל הה"ד פתחי לי פתח של תשובה למען תזכי לכל טוב שבעולם שראשי נמלא טל זהו ראש העולם קווצותי רסיסי לילה זהו קצה העולם כלומר ראש העולם וקצהו מלאתי כל טוב בשבילך ולא פתחת לי באותו זמן ולאחר כן כשהציק לה מה כתיב קמתי אני לפתוח לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו דבר אחר קמתי אני לפתוח לדודי זו היא הנשמה אצל הגוף בעוד שהנשמה בגוף אינם רוצים להעיר דרכי התשובה א"ר פנחס בשעה שהנשמה רוצה לצאת מן הגוף מתחרטת למה לא שבה בתשובה עד שיצאה מן הגוף ונשאר הגוף ככלי אין חפץ בו וא"ר פנחס כל שבעת הימים נפשו מתאבלת עליו ואומרת קמתי אני לפתוח לדודי תדע לך בעוד שהנשמה בגוף והגוף עומד בכח היא תשובה מעלייתא ולא בשעתא דלא יכיל כדא"ר פנחס משל למה"ד לאדם העומד

על שולחנו והיה רעב ותאב לאכול ובעוד שהיה אוכל עמד עני על הפתח שאל ממנו להאכילו ולא החזיר לו פנים הלך אותו העני בפחי נפש לאחר שעה הגישו עוד לפניו לאכול היה בטנו מלא מכל כיון שראה שאינו יכול לאכול עוד אמר תנו לו לזה העני היה חכם אחד עומד עליו א"ל שוטה אלו יכילת לאכול לא נתת לו עתה שאין בך כח לאכול יותר אתה נותנו לעני כך הוא האדם בעה"ז הולך בהבליו רעב לאכול ולהרויח ממון בא העני שהוא היצר הטוב ושאל ממנו בבקשה שיחזור בתשובה ולעסוק בתורה ואינו רוצה מפני שהוא רעב יותר להרויח ממון לאחר זמן תופסין אותו בקולר כשרואה שאינו יכול להרויח יותר אומר אחזור בתשובה שמא יתנו לו שעה לכך או שמא לא יתנו לו א"ל הקב"ה שוטה עכשיו שאינך יכול עוד להרויח יותר את אומה אחזור בתשובה דאלו היית יכול להרויח עוד לא היית חוזר בתשובה בעודו כך יצאת נשמתו וא"ר זריקא רב דמן חברייא אלישע בן אבויה הוה ולא יהבו ליה רשותא למהדר בתשובה דנפקא ההוא קלא ואמר בשעתא דהוה מת כל אורחין ושבילין מלעילא ומלרע יתסתמון מההוא גברא דלא ייתי לעלמא דאתי אריב"ל למה לן כולי האי וזכור את בוראך כו' עד אשר לא יבואו ימי הרעה

מאמר ב' וישמע אברם כי נשבה אחיו

מאמר ב' וישמע אברם כי נשבה אחיו וישמע אברם כי נשבה אחיו רבי אבא פתח כנגד יצר הרע כדאיתא לעיל הא תנינן כיון שנפרד יצר הרע מן הגוף של צדיק לאיזה מקום הולך למקום הרשעים שלא יקטרגו עמו מאי משמע דכתיב ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום ואנשי סדום רעים וחטאים וגו' למקום רשעים וחטאים שם שם אהלה לשבת יצה"ר שם מהו עושה חוטא עמם ומחטיא עד שנשבה בעונותיו ונלכד ונשמת הצדיק מה הוא עושה וישמע אברם זו היא הנשמה כי נשבה אחיו זה יצה"ר וירק את חניכיו ילידי ביתו אלו הם הצדיקים המחונכים במצות ובדרך הטוב כדקאמר רבי אבהו כיון שרואה הצדיק דהרשע נעזב ונלכד בעונותיו הולך לאחוז בו אולי יחזירהו בתשובה ומקרבו ומלמדו הה"ד וירדוף עד דן עד עיקר דינו רודף להצילו מדינה של גיהנם וכן הוא דרך הצדיקים לרדוף אחרי הרשעים כדי להחזירם למוטב מה כתיב בהו ויחלק עליהם לילה וגו' וזהו נשמת הצדיקים שמיסרים ומבקשים להם כדי שלא ילכו בדרך רשעתם הוא ועבדיו ויכם הנשמה והצדיקים רודפים אחריהם ומוכיחין להם ומייסרים להם וירדפם עד חובה מודיעים להם רעתם ורודפים אחריהם עד שמגלים להם רעתם ורשעתם למען יבושו ממעשיהם וזהו וירדפם עד חובה הנשמה עושה כך ומודיעה להם דרכם הרעה וזהו עד חובה והאיך הם הולכים לשמאל ולא לימין מה כתיב אחרי כן וישב את כל

הרכוש וגם את לוט א"ר אבהו בעל כוחם הם חוזרים בתשובה דכתיב וגם את לוט אחיו ורכושו השיב ואפילו יצה"ר בע"כ שב בתשובה וא"ר אבהו בא וראה כמה שכרו של אדם העושה לאחרים לחזור בתשובה מנ"ל ממה דכתיב אחריו ומלכי צדק מלך שלם תאני רבי חייא רבה בשעה שנשמת הצדיק המחזיר בתשובה לאחרים יוצאה מן הגוף מיכאל השר הגדול המקריב נפשות הצדיקים לפני בוראו הוא יוצא ומקדים שלום לנשמתו של אותו צדיק שנאמר ומלכי צדק זהו מיכאל ראש שומרי שערי צדק מלך שלם זו ירשלים של מעלה הוציא לחם ויין שמקדים ויוצא לקראתו ואומר לו שלום בואך א"ר חייא מכאן למדנו כל המקדים ויוצא לקראת הבא מן הדרך ונותן לו שלום מעלה עליו הכתוב כאלו אכילה ושתיה הוא נותן לו מנ"ל מהאי קרא דכתיב על דבר אשר לא קדמו אתכם ב חם ובמים וכי צריכין ישראל ללחם ולמים והלא המן יורד להם שהיה טב ושפיר מכל אכילה שבעולם אלא מפני שלא באו להקדים להם שלום העלה עליהם הכתוב כאילו חסרו מחייתם וכל המקדים שלום לחבירו ויוצא לו לדרך מעלה עליו הכתוב כאלו נותן לו לאכול ולשתות וכן א"ר חייא רבה מיכאל וגבריאל ומלאכי השרת השומרים שערי צדק יוצאין לקראתו ומקדימין לו שלום והוא כהן לא-ל עליון דתאני רב יוסף כשם שכ"ג למטה כך מיכאל השר הגדול הוא כהן למעלה והוא מקדים ומברך לנשמה קודם ואח"כ מברך להקב"ה ואלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו שנאמר ויברכהו ויאמר ברוך אברם לא-ל עליון קונה שמים וארץ אשריך שזכית לכך ואח"כ וברוך א-ל עליון אשר מגן צריך בידך אלו הרשעים שזיכיתם בתשובה ועשית את נשמתם ויתן לו מעשר מכל א"ר יצחק האי קרא לא ידענו מי נתן מעשר למי אלא הקב"ה נותן לו מעשר נוטל אות א' מתחת כסא הכבוד ונותן אותה עטרה על הנשמה שהוא אברם ואיזו היא אות אחת אות ה' כאשר נברא העולם בה להיות צרורה בצרור החיים ונשלמת בהשלמתו הה"ד ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם וזהו המעשר שנתן לו הקב"ה א"ר יהודה מהו מכל הוא שכינתו של מקום דהא תנינן א"ר ברכיה מד"כ וה' ברך את אברהם בכל שהשרה שכינתו עמו אמר רב חסדא אין הקב"ה עושה משפט ברשעים בעולם הבא עד שנמלך בנשמתן של צדיקים שנאמר מנשמת אלוק יאבדו וכשהן אובדין אין אובדין אלא מאותו הדין שהנשמה דנה לרשעים ותאנא ערסיא"ל שרו של גיהנם עומד לפני נשמת הצדיקים שלא יתפללו על הרשעים לפני הקב"ה ושיתנם ברשותו להורידם לבאר שחת הה"ד ויאמר מלך סדום אל אברם תן לי הנפש מלך סדום זהו שרו של גיהנם העומד על הרשעים והוא מלך סדום ומה אומר לנשמה שהוא אברם תן לי הנפש שהיא החוטאת כד"א הנפש החוטאת היא תמות כלומר תן לי אותה הנפש שהיא מתאוה בחטאות כדי שתהא נדונית

כפי רשעתה ולא תקחנה בתחנוניך והרכוש קח לך אותם אשר שבו בתשובה בנפשותם מדרכם הרעה קח לך והצילם מדינה של גיהנם א"ר יהודה באותה שעה הנשמה מה היא אומרת ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' א-ל עליון בשבועה שלא אתפלל ולא אקח לאותם הרשעים שהייתי מכריז לפניהם באותו עולם והוכחתים לחזור בתשובה ופרשתי להם כל משפטי גיהנם ולא שמעו לי אם אקח מכל אשר לך שלך הם וברשותך הם דאריב"ל זמנא חדא חזי הוית וערעית סמוך לתרעא דגיהנם ושמעית קל חייביא דהוו טרידין בגיהנם בדינא רבא דדיינין לחייביא בעלמא דאתי והוו אמרין פותקנא סייפנא שמענא ולא אריכנא אודננא ווי לן מילתא דצדיקיא לא עבדנא בכינא שמעית ההוא קלא דאמר בר ליואי בר ליואי סק סיקתך וסתום פומך לית לך רשותא לצלאה עלוהי ואת וחברייא כתיב בכו ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם ואריב"ל שבעה מדורות יש בגיהנם באשר נדונין הרשעים לעתיד לבא ושבעה פתחים יש בגיהנם כנגד שבעה פתחים שיש לנשמות הצדיקים להכנס בהם כנגדן יש לנפש הרשע שבעה פתחים להכנס בהם ואלו הן:

אופל צלמות שערי מות באר שחת טיט היון שאול ואבדון ושם נידונים שנים עשר חדש דא"ר שמעון משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש ושם יצפצפו בתשובה ונשמתן של צדיקים פוגעין לפני הקב"ה ומעלין אותן משאול שהוא המדור הששי שנאמר מוריד שאול ויעל ומי שנכנס במדור התחתון שהוא אבדון שוב אינו עולה דתאנא א"ר יהודה אע"פ שנכנס בשאול עולה בתשובה שנאמר מבטן שאול שועתי שהוא המדור הששי שנאמר מוריד שאול ויעל ומי שנכנס במדור התחתון שהוא אבדון שוב אינו עולה דתאנא א"ר יהודה אע"פ שנכנס בשאול עולה בתשובה שנאמר מבטן שאול שועתי שמעת קולי ד"א הרימותי ידי אל ה' א-ל עליון וגו' אם מחוט וגו' א"ר אלעזר הראוים לך שהם רשעים גמורים שלא שבו בתשובה מעולם בשבועה שלא אקחם לעולם בלעדי רק אשר אכלו הנערים א"ר תנחום בא וראה כמה חביבה התורה לפני הקב"ה שבשבילה זוכה האדם לחיי העולם הבא וכל המלמד תורה לאחרים יותר מכולם בא וראה מה כתיב בכאן אם אקח מכל אשר לך אותם הרשעים הראויים לך בלעדי רק אשר אכלו הנערים חוץ מאותם המורים תורה לאחרים ולתינוקות ששכרם כפול דא"ר יצחק המלמד תורה לתינוקות דירתו עם השכינה והיינו דא"ר שמעון כד הוה אתי למחמי עולימייא בבי רב הוה אמר אזלנא למחמי אפי שכינתא ואומר רק אשר אכלו הנערים חוץ מאותם אשר למדו לנערים תורה וחלק האנשים אשר הלכו אתי באותו העולם תדע שאחזיק בהם ולא אתנם לך אע"פ שראויים ליענש כל כך יש לנשמת הצדיק עם מלך סדום שהוא שרו של גיהנם

המושל על הרשעים ועוד אומר לו לא אני לבדי אחזיק באלו אלא ענר אשכול וממרא שהם האבות הם יקחו חלקם רבי אלעזר בר רבי שמעון פגע ביה האליהו בדיוקנא דסבא חדא ועלם זעיר עמיה והוה מעבר נהרא דמייא אבא לאעברא להך גיסא א"ל סבא ארמי אכתפאי רבייא דין ואת באידך גיסא ואעבר לכון מעברא דמיא אמר ולאו מארי דדרא את ולא תיכול לאעבריננא א"ל סבא אי אתפסך בתרי ידי לך וליה ארמי יתכון לאידך גיסא בפלגות מילא א"ל ולעית באורייתא א"ל אין א"ל ולא נקראת תושיה שמתשת כחו של אדם א"ל ולא נקראת אסוותא ושקוייא שנאמר רפאות תהי לשרך ושיקוי לעצמותיך אף אנא שתי מאורייתא סגיאה כמאן דשתי מאנא דאסוותא ואתיישר חילי אעברינון א"ל סבא סבא מאן רביא דין גבך א"ל אנא מליף ליה באורייתא א"ל סבא סבא חילי סגיא בעלמא דין ובעלמא דאתי ובגיניה דרבייא דין לא אשבוק למלאכא דגיהנם למינגע בך ואנא עיילנא לך לעלמא דאתי בתקיף חילי דאית לי תמן א"ל רבי ר' חילך סגיאה לעלמא דאתי כחד מן שמשוי דקב"ה דמשמשין קדמוהי עד דאשגח ביה לא חזייה אמר ש"מ דאליהו הוה והוה חדי בעובדוי דעבד ליה ומן יומא ההוא כד הוה חמי דיוקנא דאבוי הוה א"ל אבא אבא אימא להההוא סבא שפמין סגיאין מאורייתא הוה א"ל אימא ליה סבא דקדמאי סבא דפותקא ומיד יתיישר חילך

מאמר ששים גבורים סביב לה

מאמר ששים גבורים סביב לה אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם וגו' ר' עזריה פתח משכני אחריך נרוצה א"ר יצחק כל הקורא ק"ש כתקנה על מטתו עולה נשמתו לשוט בארץ החיים א"ר אייבו מאי כתקנה ת"ש ששים אותיות ידועות יש בק"ש של לילה שיהא מכוין בהם לדעת הסובבים את כסא הכבוד שהם ששים הה"ד ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל והא ע' אינון אלא עשר ממונים למיעבד דינא שנאמר אלקים נצב בעדת א-ל ת"ר זמנא חד אזל רבי דוסתאי למחמי לר' אלעזר בן ערך אזדמן ליה רבי חגי א"ל לימא לן אורחא דתקנא קמיה למאן אזל א"ל למחמי סבר אפי יומין א"ל מאן הוא א"ל מאן דנחתין קמיה רברבי עילאי דמלכא בריך הוא א"ל ניחא ליה למר דאיזיל עמיה לאורחיה א"ל אי תיכול למסבר סברא למאי דתשמע זיל ואי לא סטי אבתרך כי היכי דלא בענש א"ל לא ליחוש מר להאי דהא שמעית מילהא דרזא עילאה ואסתכלית ביה וסברית סברא א"ל ומאי היא א"ל שמעית האי רזא דהאי פסוקא הנה מטתו שלשלמה היא כורסייא יקרא דמלכא דשלמא כולא דיליה ששים גבורים סביב לה אלין שתין רברביא משמשין עילאין קדישין דאינון משמשין גבי כורסא יקרא דמלכא עילאה מגבורי ישראל דאנון ממנן תחות ידיה כלהו רברבין אפוטרופין דישראל הה"ד

מגבורי ישראל א"ל ר' דוסתאי יאות אנת יתיר מני למיזל למחמי סבר אפי יומין אזלו כד מטו לגביה וחמא לון אמר לשמשיה זיל ואימא לון דכורסייא דתלת קיימא מאי היא בלא חד שמע רבי דוסתאי אסתכל בנפשיה מילתא ואמר לשמשא זיל ואימא ליה למר דלאו למגנא אמר דוד אתן מאסו הבונים א"ל לר' חגי שמעת בהאי מילתא פתגם א"ל תלת ענייני שמעית חד הוא דרשא א"ל לאו לדרשא קא אתינא הכא דעובדא דישי ובנוי שמענא אבל עיקרא דמלתא אי שמעת אימא אמר עיקרא דמלתא אינון תרי ענייני דשמעית חדא הוא דאמר אבא ביומא דאתבני בי מקדשא עבד קב"ה טיבו סגי לדוד מלכא דבתר דאזדמן ליה ההוא חובא ואע"ג דמחל ליה קב"ה כד נפק מהאי עלמא לא שבקוהו מלאכי עילאי למעבר תרעי ירושלים דלעילא והוה יתיב אבראי וביומא באתבני בי מקדשא קרא קב"ה למיכאל רברבא קדישא ומני ליה למהוי הוא ושתין קדישין עילאין אפוטרופסים דישראל אינון דאסחרו כורסי קדישא דיקריה ומני ליה למיכאל למיעל לדוד משיחא בתרעי ירושלים דלעילא ולאתקנא ליה עם אבהתנא רתיכא קדישא עילאה הה"ד על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו ואידך ענינא הוא דכתיב ביהודה סבוי דגעלוי ביה אחוי הה"ד וירד יהודה מאת אחיו דסרו ליה מגאותיה וקב"ה לא מניא קמיה מכל בנוי דיעקב למהוי שולטנא דמלכותא דעלמין אלא ליהודה הה"ד לא יסור שבט מיהודה וכו' ולו יקהת עמים הוא בלחודוי ולא לשאר בנוי דיעקב והיינו מלתא דהוה אמר אבוי ותו שמענא מאי חמא קב"ה למיהב שולטנותא ליהודה מכל שאר אחוי אלא אסתכל קב"ה בשמיה הגדול דהוה רשים בשמיה דיהודה ובגיניה אשלטיה על כלא ושולטניה לא תעדי אתא ר' דוסתאי ונשקיה ברישיה שמע רבי אלעזר ונפק לגביהון אמר אתון מאריהון דמתיבתא עילאה פלגותא ושלימתא אייתו גבאי ותחמון ותיחון מה דלא הוה גלי לעלמין דכתיב כי לא יראני האדם וחי ואתון תחזון ותיחון יתבון קמיה אשתיק ואינון אשתיקו עאל לאדרונא שמע ההוא קלא דהוה אמר אימא לון מה דאינון בעאן דזכאין אינון עד דנחית רמש ליליא אכלו עד דהוו אכלי אשתיק ואינון אשתיקו כד אכלו קמו למשכב אמר לון אי אית מנכון דשמע מילתא לימא לי פתח רבי דוסתאי ואמר אנן סברא נסבור וטיבו למינדע את אימא לן אמר לון שמעתון האי מילתא דא"ר יצחק כל הקורא ק"ש כתקנה על מטתו נשמתו עולה לשוט בארץ החיים הה"ד ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל אמרו ליה לימא מר אמר לון בק"ש אית שתין אתוותא ידיעאן עד ובשעריך ועל כל את ואת אית סוד יקרא דמלכותא קדישא דשליטא עילאה ופוחניה דבר נש קמיה עד דיקרב דעתיה לכורסי יקרא דמלכותא קדישא ובההוא שעתא נסיב לון מן פומיה מאריה דאפייא די שמיה כשמא דמריה והוא אסיק להון לעילא עם

נשמותיהן דצדיקייא קמי מדבחא יקרא דלעילא ונסבין לון שתין מלאכין דסחרין כורסי יקרא כל חד וחד את חד ומזמרין בהון כל ליליא הה"ד ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלקיך ולקח הכהן דא הוא מטטרו"ן הטנ"א אלין שתין אתוותא דק"ש דליליא אוליף להו נפק נשמתהון מנייהו וחמו מה דחמו ואיתערו אמר חד לחד לא ניתיב כאן לית אנן חזיין להאי מאן דאיהו מלאכא עילאה להוי בהאי יקר מאי הוה דעתייהו חזו דמלאכייא דחיין להו לבר ואצטערו עד דחמו מאי דחמו ונשמתיה דר' אלעזר אעבר להו ואשתזיבו חמו להההוא כהנא רבא דאתא לקבלא אולפניה דרבי אלעזר ואמר רבה קדישא סק סק א"ל משכני אחריך נרוצה א"ל מאן אלין גבך א"ל רברבי דרא אינון א"ל לית לי רשותא דהא קב"ה אמר לי לקבלא אפך ואנא עיילנא קמיה הה"ד הביאני המלך חדריו ובחייך קדישא כל חילי דשמייא נגילה ונשמחה בך א"ר יצחק כך לכל צדיקייא עביד קב"ה למטטרו"ן שר הפנים דיסלק נשמתייהו לעילא הוא אומר סק סק ונשמתיה אתיב ליה ואומר משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו הואיל ורעותיה דאנא עייל לאידרין עילאין נגילה ונשמחה בך הה"ד יעלזו חסידים בכבו"ד דא מטטרון

מאמר שכרך הרבה מאד

מאמר שכרך הרבה מאד א"ר יצחק באותה שעה שנשמתו של אותו צדיק עולה לפני הקב"ה עושה לו הבטחה ומברך לו הה"ד אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד אל אברם זו היא הנשמה במחזה כשהוא שוכב על מטתו ומה אומר לו אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד ד"א במחזה זהו שנאמר ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר וזהו מטטרו"ן המוליכו לפני בוראו ד"א א"ר תנחום מה כתיב למעלה מן הענין רק אשר אכלו הנערים וכתיב בתריה אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם באותה שעה שהנשמה יושבת ונזונת מאותו האור של מעלה ומתלבשת בו דא"ר תנחום לבוש הנשמה לעולם הבא הוא אור זוהר שלמעלה מכסא הכבוד הוא שנאמר אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה וכתיב והיה לך ה' לאור עולם ולא מלאך ולא כסא הכבוד ודוד אמר ה' אורי וישעי ממי אירא ואזלא הא כי הא דא"ר יהודה נשמתו של צדיק ניטלה מאור כסא הכבוד ונכנס בעוה"ז אי זכתה ועולה למעלה אינו דין שיתוסף לה יותר אור ממה שקבלה בראשונה ליכנס בעוה"ז וממי מקבלת אותו האור א"ר יהודה אלמלא מקרא כתוב א"א לאומר דכתיב אל תירא אברם אנכי מגן לך אנכי ולא אחר ולמה בשביל ששכרך הרבה מאד ד"א שכרך הרבה מאד יש לך שכר הרבה מאד על שהיה לך בראשונה ומתלבשת מאותוהאור והקב"ה נוטל אות א' משמו ונותנה בראשה כי הא דתנן עתיד הקב"ה להיות עטרה

בראש כל צדיק וצדיק לעולם הבא ואיזהו זה אות ה"א כאשר ברא שמים וארץ דכתיב בהבראם בה"א בראם הה"ד ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם להיות הנשמה שלימה בתכלית השלימות והטוב הה"ד עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו

מאמר השבטים מה אינון לעוה'ב

מאמר השבטים מה אינון לעוה"ב רבי יהודה בן פזי הוה ליה ההוא אריסא והוה קא מצער ליה אתו לקמיה ר' זירא ור' אבא אמרו ליה מאי עביד מר באריסיה אמר להון גברא כי גניב מאריה דשמשא יזהר עליה זיהרא אמרו ליה לא לעיין מר במליא אמר להו ומה אעביד והוא מצער לי אמרו ליה יתפרש מר מיניה ויתהני לך עד דהוו יתבי אמרו ליה לאו להאי אתינא גבך אלא לימא לן מר השבאים בני יעקב מה אינן לעלמא דאתי אמר להו קב"ה סליק להו למתיבתא דרקיעא וכל נשמתא דצדיק דסליק אינון סהדין על עובדוי הה"ד ירושלים הבנויה זו ירושלים של מעלה ששם עלו שבטי שבטי קה עדות לישראל כדי להעיד על כל צדיק וצדיק מישראל ולמה להיות כלם מודים ומברכים לשמו הה"ד עדות לישראל להודות שם ה' וכל אחד ואחד מכיר את שלו ומשתבח ואומר רבש"ע ראה מה הנחתי בארץ וזהו להודות לשם ה' והיינו דתנן כל צדיק וצדיק יש לו מדור לפי כבודו ולפי הראוי לו מאן דאתי מראובן שם מדורו עם הצדיקים מן ראובן וכן כל שבט ושבט ומאן דהוא גר מאוה"ע ונתגייר מדורו במדור של גרים והשבטים עומדים לעדים לכל צדיק וצדיק הה"ד ששם עלו שבטים שבטי קה עדות לישראל להודות לשם ה' א"ר יהודה נשמתו של צדיק יודעת ומכרת לעולם הבא מה שאינו יודע ומכיר מלאך המשרת הה"ד אמרו צדיק כי טוב כי טוב ממה"ש וכתיב אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה

מאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

מאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות רבי אבא פתח ואמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות זמין קב"הלמעבד פורקנא לבנוי כאינון יומין דשלח קב"ה לאפקא לישראל ואלקי באינון מכתשין למצרים בגיניהון דישראל ת"ח מה בין פורקנא דא לפורקנא דמצרים פורקנא דמצרים הוה בחד מלכא ובמלכו חד הכא בכל מלכין דעלמא ובכל מלכותא דעלמא וכדין אתייקר קב"ה בכל עלמא ובכל ארעא וינדעון כלא שולטניה דקב"ה בכל עלמא וכלהו ילקון במכתשין עילאין על חד תרין בין די סרבון בהון בישראל וכד ינדעון שולטניה דקב"ה כמא דכתיב והיה ה' למלך על כל הארץ כדין כלהו יתנדבון בהו בישראל לקב"ה הה"ד והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה

לה' כדין יזדמנון אבהן בחדוה למחמי פורקנא דבנייהו כמלקדמין הה"ד כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

מדרש הנעלם פרשת ויצא פרשת ויצא

פרשת ויצא פרשת ויצא ויצא יעקב ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי אע"ג דנהורא עמיה שרי ידע מה בחשוכא והיינו דכתיב אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' ומי אר"י הכי והא אמרן דהא חכמתא הוה בסמיכותא דקראי בכל מה דאיתמר והאידנא פשיטותא דקרא צריכנא דאברהם הוה ויצחק הוה ויעקב הוה א"ל אע"ג דהוו חכמתא דקראי אסתכלנא למנדע

מאמר מי יגור וגו' כנגד עשרת הדברות

מאמר מי יגור וגו' כנגד עשרת הדברות רבי יצחק פתח מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך ומי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו וגו' מאי משמע א"ר יהודה בר רבי יוסי אלין עשרה אינון כנגד עשרת הדברות שעתידין בניו של יעקב לקיים במקום ההוא א"ר יוסי והא חד סר אינון א"ל לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה חד מלה אינון דכל המרגל בחברו מיד עשה עמו רעה לא רגל בלשונו לא עשה עמו רעה וכי מאן שויא לאלין כנגד עשרת הדברות אמר רבי כלהו עשרת הדברות משתמעי מינייהו הולך תמים כנגד אנכי ה' אלקיך מלמד שצריך אדם לקבל עליו אימת עול מלכות שמים ואין לו רשות להרהר במה שאינו יכול להשיג משמע דכתיב אנכי ה' אלקיך סתם כתיב הכא כולך תמים וכתיב התם תמים תהיה עם ה' אלקיך ואין לך רשות להרהר על מה שלא הורשית ופועל צדק כנגד לא יהיה לך אלקים אחרים על פני לא תשתחוה להם ולא תעבדם מכאן א"ר יהודה אין לך דבר עומד כנגד חילול ה' מנ"ל ממסית דכתיב ידך תהיה בו בראשונה להמיתו למה כי בקש להדיחך מעל ה' אלקיך ואי קטיל ליה נקרא צדיק מקנא ופועל צדק וזהו ופועל צדק ודובר אמת בלבבו כנגד לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא א"ר יהודה לית אינון כסדרן ואע"ג דלית אינון כסדרן לית לן בה לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה כנגד לא תענה ברעך עד שקר וחרפה לא נשא על קרובו כנגד מחלל שבתות בפרהסיא ר' יוסי אומר כנגד לא תגנוב דכתיב אם זרחה השמה עליו נבזה בעיניו נמאס כנגד לא תרצח מאן דאיהו נבזה בעיניו לא יעביד קטטה דיקטול ולא יקטלוניה ואת יראי ה' יכבד כנגד כבד את אביך ואת אמך א"ר יוסי על הכל חייב אדם לכבד אביו ואמו יצא מכלל זה אם אמרו לו לעבור על דברי תורה או לעבוד ע"ז שאינו חייב לכבדם הה"ד ואת יראי ה' יכבד נשבע להרע ולא ימיר כנגד לא תנאף דהא אם יצרו בעי לשלטאה עליה יטיל שבועה על יצרו כבועז דאמר חי ה' שכבי עד הבקר

כספו לא נתן בנשך האי הוא כנגד לא תגנוב דאי הוא לא אוזיף ברביתא ודאי לא יזיל ויגנוב ושוחד על נקי לא לקח כנגד לא תחמוד א"ר יוסי בן קסמא כנגד אלו נאמר ביעקב עשרה אחרים דכתיב ויפגע במקום א' וילן שם ב' כי בא השמש ג' ויקח מאבני המקום ד' וישם מראשותיו ה' וישכב במקום ההוא ו' ויחלום והנה סולם מוצב ארצה ז' וראשו מגיע השמימה ח' והנה מלאכי אלקים ט' עולים ויורדים בו י' הא עשרה ד"א ויפגע במקום רבי בו פתח אל תראני שאני שחרחורת ששזפתני השמש בני אמי נחרו בי שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי הא אתחזר על יעקב דשלטנא דיעקב בקדמיתא הוה שמשא ואתחזר ההוא שולטנא לעשר ואתעבר מניה ויעקב אמר אל תראוני שאני שחרחורת דהא אתייהיבת לי שלטנא דסיהרא דהיא אוכמא לעידנין וזמנין ששזפתני השמש כד אתעבר מני שלטנא דשמשא בני אמי נחרו בי זהו עשו דכתיב וישטום עשו את יעקב שמוני נוטרה את הכרמים דכתיב הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה כרמי שלי לא נטרתי דכתיב ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי

מאמר ויפגע במקום וגו'

מאמר ויפגע במקום וגו' ויפגע במקום רבי יצחק אמר באיזה מקום פגע במקום שעתיד לעמוד בית המקדש והתפלל שם רבי יהודה אומר היום היה גדול ורצה להלוך ולא יכיל א"ר יוסי התפלל באותו מקום והתחיל להתרעם לפני קונו על דאתעבר מניה ההוא שולטנא דשמשא הה"ד וילן שם כד"א וילונו העם על משה לשון תרעומות ולמה מפני כי בא השמש דאתעבר מניה ואתייהיבת לעשו מה עשה יעקב התחיל בוכה מיד ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו כדי לצער נפשו כיוצא בדבר ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה ויקח מאבני המקים א"ר יוסי אבן אחת ממש היתה משמע דכתיב מאבני ולא אבני כד"א מבנות הכנעני ולא אמר אלא אחת הה"ד אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אחת מהן

מאמר אבן שתיה

מאמר אבן שתיה רבי זירא עאל קמי רבי אלעזר בן ערך אשכחיה דהוה יתיב ועינוי נבעין מיא והוה מרחיש בשפוותיה ובכי חזר לאחורוי רבי זירא אמר לשמשיה מאי האי דיתיב מר ובכי אמר תרי זמני עיילינא לקרבא גבוי ולא יכילנא עד דהוו יתבי חמון ליה דעאל לאדריה עד דנחת הוה קליה אזיל בביתא ובכי שמע דהוה אמר אבנא אבנא אבנא קדישא עילאה על כל עלמא בקדושתא דמארך זמיני בני עממיא לאתזלזלא בך ולאותבא גולמי מסאבין עלך לסאבא אתרך קדישא וכל מסאבין יקרבון בך ווי לעלמא בההוא זמנא נחת ויתיב בסולסניה א"ר זירא לשמשיה זיל ואימא ליה למר אי איעול קמיה עאל

שמשיה אמר הא רבי זירא הכא לא אשגח ביה ולא זקיף עינוהי לבתר אמר רבי זירא ליעול ואת תיב לבר עאל ר' זירא וארכין ברכוי ויתיב קמיה חמא ר' אלעזר בטש ברגליה אמר קום מהתם ותיב כארחך דם ויתיב כארחיה א"ר זירא האי דמר דהוה בכי מאי חזה אמר ארכבתא תבירא סגיאה דכל עלמא חזינא ההוא אבנא יקירא קדישא דמינה אשתיל עלמא וההוא אבנא הוה דשוי יעקב רישיה עלה וכי אבנא דמינה אשתיל כל עלמא והוה רישיה משקעא בתרומא רבא היך יכול יעקב לנענעה לה אלא ההוא אבנא זוייתיה משקען בתהומא רבא ורישיה אתמגוס בבי מקדשא ועלה קדש קודשין ושכינתא יקרא עילאה עלה הה"ד משם רועה אבן ישראל ושמא קדישא דמלכא עילאה הוה גליף עלה כד אתא יעקב קרא ההוא שמא קדישא ונסבה מכאן ושויה בההוא את דקדש קדשין והוה תמן אמר רבי זירא אנא שמענא בשם ר' בו שאמר רזא דמלה בהאי ולא אדכרנא א"ר אלעזר אי רבי זירא דעתי אחיס עלך ודילמא האי מלה שמעת וכך הוא ברירא דמלתא דכתיב ויקח מאבני המקום אבן אחת מאבני המקום מאיזה מקום ממקום הידוע שהוא מקום התהום ששם אבנים ששוחקים מים לכל העולם הה"ד אבנים שחקו מים האבן הזאת היתה עיקר לכלם והיתה עולה עד מקום שהיה שם בית המקדש ויעקב לא היתה כוונתו על שום אחת מהן אלא עליה משום דרמיזא ליה רמיזא מה היא הכל אשתיל מינה כך יעקב כל עלמא אשתיל מניה באותה שעה ויקח מאבני המקום שהיא עיקר כל העולם וישם מראשותיו שם בלבו שהיא מראשותיו דוגמת זה כזו מיד וישכב במקום ההוא כלומר נתישבה דעתו באותו מקום וסימן ידוע לקח אמר זו היא דוגמא שלי ואם לזו תהיה שום מעלה שידוע שיהיה לי מעלה ועל כך שם לבו עליה ונדר נדר דכתיב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה כלומר אם האבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלקים מיד וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך נדר המעשר א"ר זירא הא ודאי שמענא א"ל על האי אתקרי אבן ישראל כלומר נקראה כך על שמו על שנתן לבו ועיניו עליה והקב"ה עשה אותה בית עולמים ושם היתה שכינתו ועלדא בכינא דחזינא דעל האי אבנא זמינין לשואה סואבת עממיא ופגרי מיתייא מאן לא יבכי ווי לעלמא ווי להההוא זימנא ווי להההוא דרא בכה כד בקדמיתא אתנח ואשתיק לבתר חזר ואמר ווי לאינון דיהון זמינין בעלמא כד יתער מלכא עילאה דעלמא בכה רבי זירא אמר מלאכא קדישא ידע דין יאות הוא למבכי עלה זכאין אתון צדיקיא דאתון קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי

מאמר והנה סולם מוצב ארצה

מאמר והנה סולם מוצב ארצה ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וגו' עולים וירדים בו רבי פתח בהאי קרא כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי

הגבורים אמר רבי כל הדברים יכלו והתורה לא תכלה ואין דבר חביב לפני הקב"ה כמו התורה ולומדיה דתנן כל המתעסק בתורה בכל יום יתחדשו לו סתרים של מעלה והתורה אומרת לו אשקך מיין הרקח מעסיס רימוני זהו יינה של תורה וזהו יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית והם דברים העתידים להגלות לצדיקים לעתיד לבא קם רבי בו על רגליו ואמר אי כך הוא לא הוה לי למימר אלא יין המשומר בענביו מהר סיני מהו ששת ימי בראשית א"ל אינון עומקי סדרי בראשית דלא איתגלו לבר נש וזמינין צדיקיא למנדע לון כגוונא דא ינדעון אינון דעסקו באורייתא תדיר ותאנא אמר רבי יהודה רזא אורייתא לחכימין אתיהיבו לאינון שאתעסיקו באורייתא תדיר ותני רבי יהודה כל מאן דהוא עסיק באורייתא כל צרכו סלקין ליה לנשמתיה לעילא כד איהו נאים בשינתיה ואולפין ליה מעומקי תורה ומינה דובבן ומרחשן שפוותיה ביממא הה"ד דובב שפתי ישנים א"ר יצחק כל המתעסק בתורה לשמה כשהוא ישן בלילה נשמתו עולה למעלה ומראין לה אותן הדברים העתידין להיות בעולם רבי יוסי הוה יתיב ועסיק באורייתא אתא לגביה רבי אבא א"ר יוסי מארי דשמעתא אתא קם קמיה יתבו ואתעסקו באורייתא עד דהוו יתבי רמש ליליא יתבו ואתעסקו בה עד פלגות ליליא אדמיך רבי אבא ורבי יוסי הוה יתיב חמא לרבי אבא דאנפוי מסמקי טפי והוא חייך וחמא נהורא רבא בביתא א"ר יוסי שמע מיניה דשכינתא הכא ארכין עינוי יתיב תמן עד דהוה סליק שחרותא דצפרא ונהורא הוה נהיר בביתא עד דזקף עינוי חמא צפרא ואתחשך ביתא איתער רבי אבא ואנפוי הוו נהירין ועינוי חייכין אחיד ביה רבי יוסי א"ר אבא אנא ידענא מה את בעי חייך רזין עלאין חמית ובשעתא דאחיד נשמתא דילי מארי דאפייא סליק לה לאדרין רברבין ועילאין אחמית נשמתהון דשאר צדיקיא דסלקי תמן ואמר לון זכאין אתון צדיקיא דבגיניכון אנא אתבני בבניינא קדושא דשמא יקרא לאענאה לחילוי דמלכא עילאה וחמית אורייתי דהוה מנחא תמן תלי תלים כמגדלא רבא ובגיני כך חדינא בחולקי וחייכין עינאי א"ר יצחק אל תתמה על הא דרבי אבא דהא קרא אסהיד כך דתנינן עשה הקב"ה לזה הממונה תחתיו ותלה ממנו כל שאר הצבאות כהאי צואר שכל הגוף תלוי ממנו ובשעה שהצדיקים עוסקים בתורה הקב"ה בונה עולמו ונותן שמו בקרבו להגיע לכל ולהספיק לעולם מטובו של מקום וכשאין הצדיקים עוסקין בתורה הקב"ה נוטל שמו מקרבו ואזי העולם חסר והוא אינו במעלות היכולת מנ"ל דכתיב כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות אם מרבים ומגדלים הצדיקים תורה כהאי מגדל מיד צוארך בנוי תלפיות זהו שהוא צוארו של עולם בנוי בבנין קדוש שכל הפיות תלו ונלאו לדעת השגחתו וזהו תלפיות כד"א ותלה ארץ מצרים ואז אלף המגן תלוי עליו וכל שלטי הגבורים אותן

הנקראים אלף אלפין וכל הנשאר תלויים עליו וכל השליטין וכל העולמות מלאים מטובו של מקום א"ר יהודה והיינו דכתיב ויחלום והנה סולם מוצב ארצה כלומר כשהצדיקים אינם עוסקים בתורה סולם מוצב ארצה אינו במעלה זכו הצדיקים ועסקו בתורה ראשו מגיע השמימה אזי יש לו מעלה וכל טוב לא יחסר ומיד והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו מאי בו אמר רבי יהודה בשמו של מקום כד"א נגילה ונשמחה בו א"ר יצחק בו בההוא ממונה ומפני מה דכתיב אחריו והנה ה' נצב עליו על ההוא ממונה מפני זה עולים ויורדים בשבילו מפני שמו של מקום שהוא נצב עליו א"ר תנחום למה נקרא שמו מלך שלם מכל שאר הצבאות שאין לך נושא שמו של מקום בקרבו כמו זה א"ר יעקב רמזו ליעקב והשיבו על מה שנתרעם לפני הקב"ה כלומר שאם בניו יזכו לעסוק בתורה ובמצות יש מעלה לזה ומעלה לבניו לא זכו לעסוק בתורה ובמצות אין מעלה לזה ואין מעלה לבניו הה"ד והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו מלאכי אלקים אלו בניו דל יעקב ובו עולים לא זכו יורדים בו:

בשבילו בו:

כשיש לו מעלה יש להם א"ר יצחק כל שרי האומות היו עולים או יורדים בשביל זה כשיש לו מעלה יורדים שרי האומות כשיש לו ירידה עולים והכל תלוי בבניו של יעקב א"ר יהודה בר שלום אין טוב ואין רע בא לעולם אלא בשביל בניו של יעקב הגמון אחד בא לרבי אבהו ואמר אית לאתכנפא כל עלמא עלייכו כעל האי גובא לאובדא לכון מן עלמא בשעתא חדא אומה דא היא לא פלחה למארה כתיב ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה אי היא סטייא כל עלמא ייבד בגינה א"ל והא אתון עבדין לה דתסטי ולא תהך באורחא דכשרא א"ל חובתכון עבדין לאתערא לן א"ר יהודה שפיר קאמר ההוא הגמון ת"ר והנה סולם מוצב ארצה זהו בית עולמים וראשו מגיע השמימה כד"א מכון לשבתך פעלת ה' איזהו ראשו זהו ציון ששם השכינה והכרובים וקדש הקדשים א"ר אבא סולם זה סיני שבו ניתנה תורה ושם נגלו מרכבותיו של הקב"ה רבי בא בשם ר' יוחנן אמר עוד אית לאסתכלא בהאי קרא כדבקדמיתא כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות דהא תנינן א"ר שמעון א"ר זירא כל זמן שישראל היו עוסקים בתורה בית המקדש היה קיים הה"ד כמגדל דוד צוארך בנוי אי מגדלים תורה כהאי מגדל צוארך בנוי מהו צוארך זה ביהמ"ק הה"ד ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך מלמד שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני א"ריצחק מהו מגדל אלא מה מגדל דוד מגדל חזק אף המתעסקים בתורה צריכים חיזוק ובנין חזק ר' תנחום אמר מגדל דוד מה דוד היה מתגדל בתורה יותר מכל בני דורו כך המתעסקים בתורה צריכין להתגדל בתורה ושלא יתבטלו ממנה מה

דוד היה עוסק בתורה לילה ויומם כך צריך האדם להתעסק בתורה לילה ויומם ובעוד שיתעסקו בה ויתגדלו בה כמגדל דוד הצואר בנוי בנין חזק וגדול ואם לאו אלף המגן תלוי עליו אלו אלף שנים שיהיו בגלות והדבר תלוי אם יגאלו בו ואם לאו זכו בתורה יגאלו באלף שנים לא זכו כל שלטי הגבורים א"ר תנחום כל שלטי הגבורים ישתעבדו בהם ולאחר כן יגאלו מכאן אמר רבי בא והנה סולם מוצב ארצה זהו בית עולמים הנצב בבנינו בשביל אותן העוסקין בתורה בארץ וראשו מגיע השמימה שהמקדש הוא במעלה גדולה על כל העולם והנה מאלכי אלקים עולים ויורדים בו אלו כהני משמורת ר' אליעזר אומר על שהוא מכוון כנגד ירושלים של מעלה ואותם השומרים ירושלים של מעלה הם שומרים ירושלים של מטה משמע עולים ויורדים מה מעלה יותר יש בו א"ר אליעזר זהו דכתיב והנה ה' נצב עליו כמד"א אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר והיינו דכתיב והנה ה' נצב עליו להיות שומר על אותן השומרים מהו עליו א"ר אלעזר לשמירה כד"א ועיניך שים עליו כך והיו עיני ולבי שם כל הימים ולעתיד לבא עתיד הקב"ה לחזור לירושלים ולהיות חומה לשומרה כד"א ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה

מאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה

מאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה הארץ אשר אתה שוכב עליה א"ר יצחק מלמד שקפל לו ארץ ישראל א"ר יהודה בהמ"ק ממש היה ועליו נתבשר ועליו היה שוכב משמע דכתיב וישכב במקום ההוא א"ר יהודה מן הג' אבות לא נתבשר אחד מהם על בית המקדש אלא יעקב שהוא שלישי מן האבות וכנגד אלו השלשה:

ישי דוד שלמה שלמה שהוא הג' בנאו א"ר יהודה יעקב שהוא הג' נתבשר על שלמה שהוא הג' שיבנהו זה אוהב נשים וזה אוהב נשים זה עומד בתומו וזה לא עומד בתומו דכתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ר' יוסי פתח יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב יפה נוף זהו ירושלים שהוא מתוק לנפש ומרפא לעצם כמד"א נופת תטופנה שפתותיך א"ר יהודה ארץ מצרים כל יופי שבה נוף ותחפנחס היו נוף היה המשובח מכלם שהיתה בשלש מאות ותשעים וחמש תכשיטין של יופי וציון גדלה ביופי והדר על נוף דא"ר יהודה למה נקרא שמה ציון מה הציון עומד לנס להסתכל בו כו' והיתה גדולה ביופי מנוף הה"ד יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון שכל מי שהיה רואה אותה היה שמח דתניא א"ר יוסי א"ר חייא מעולם לא נכנס אדם בירושלים והיה עצב לקיים מה שנאמר משוש כל הארץ א"ר יצחק כיון ששכב יעקב עליה נתישב דעתו ונגלתה עליו השכינה ודברה עמו מה שלא היה קודם לכן דא"ר יצחק

עד שעמד יעקב באותו מקום לא נגלתה עליו השכינה כיון שראה יעקב כך ידע שהמקום גרם לו והקיץ משנתו ונתיירא שמא דבר אחר היה וישכב כבתחלה א"ל קב"ה יעקב לא כך הוא אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק ועוד הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך ולא אתגלה לאומה אחרת בגילוי השכינה על הארץ א"ר יוסי מהו אשר אתה שוכב עליה אלא כשם שאתה שוכב עליה ונבואה עמך כך זרעך הנבואה תהיה מצויה עמהם ולא עם אומה אחרת ר' יעקב פתח יוחן רשע בל למד צדק תניא א"ר יעקב ווי שהרשע יוחן בעוה"ז זה זרעו של עשו הרשע ומפני מה יש להם חן ורחמים מפני שזרעו של יעקב לא למד צדק בארץ נכוחות יעול זו ירושלים שהיא ארץ נכוחות מהו יעול א"ר יעקב אוירא דארעא דישראל מחכים ומרמז נבואה וזרעו של עשו יעוול האויר והנבואה מפני מה מפני שזרעו של יעקב לא ראה גאות ה' ואינם עוסקים בתורה וע"כ יוחן רשע ויעול טוב הארץ והנבואה ר"י בר' יהושע אמר יוחן רשע אלו אוה"ע שיש להם ממשלה בעוה"ז מפני שלא למד ישראל צדק

מאמר נחש עלי צור

פרשת בשלח מאמר נחש עלי צור ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת תניא א"ר יוסי גליף הוה חוטרא מתרין סטרין בשמא קדישא חד סטרא דרחמי ודינא באתוון גליפין וחד סטר דינא בדינא נחש עלי צור ת"ח כתיב ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים מאי ונטה כלומר ונטה בחד גיסא דגליפא ברחמי ודינא וכתיב ויט משה את ידו ולא כתיב וישלח את ידו כלומר אסטי מחד גיסא ואי תימא דגליף הוה מקדמת דנא נחש עלי צור אלא באסנא אתגליף דכתיב וישלכהו ארצה ויהי לנחש בההיא שעתא אתגליף נחש עלי צור ות"ח א"ר יהודה בעא קב"ה דשמוי דהוו גליפין בחוטרא יעביד אתאן ותניא תרין אתין אתעבידו בימא בההוא סטר דסטא משה ברחמי ודינא בזע ימא לישראל בי"ב שבילין ואתיב בדינא על מצראי ואטבע לון בתהומא הה"ד וישב ה' עליהם את מי הים בההיא שעתא בעי לאפקא מיא א"ל קב"ה משה אסטי חוטרא מגיסא אחרא דתרין אתאן אתעבידו ביה כמא דאתעביד מסטרא אחרא חד את הכא וחד את במריבה אבל השתא והכית בצור מאי צור בהאי צור דסליק נחש לזמנא אחרא א"ר אלעזר מאי דכתיב קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם מהו ודברתם אר"א מני ליה עלי נחש דהא אתעביד בצור השתא בעי דיתעביד בנחש לאשלמא שמוי דקב"ה באלין אתוון משמע דכתיב ודברתם אל הסלע וכתיב וידבר העם באלקים ובמשה מה כתיב בתריה וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים מה נחש חיליה בפומיה אוף הכא בפומא ומשה לא עביד הכי אלא הכה ולא אשלים שמא אלא חזר כקדמיתא בשמא דצור ושבק

דנחש הה"ד ויך ולא כתיב וידבר כמה דאתפקד ודברתם דתנינן צור למעבד ונחש למללא וכתיב ויך את הסלע במטהו פעמים חד דלשעבר וחד דהשתא תניא אר"א בה שעתא אשתאר שמא כלומר דלא אשתלים בההוא את דשבק משה נחש ולא אשתלים כל שמא דהא בחד גיסא אשתלים בימא מגיסא אחרא שרי בצור ולא אשתלים בנחש א"ל קב"ה עבדת דשרי שמי ולא אשתלים למעבד אתין אוף את שרית ולא תשתלים לכן לא תביאו את בני ישראל שרית לאפקא לון ולא תשלים לאעלאה להון לארעא לכן לא תביאו אר"א ידע לבא דמשה בקדמיתא דדחיל כד חמא נחש דכתיב וינס משה מפניו לבא חמא ולא ידע א"ר אלעזר כתיב ויעש משה נחש נחשת וישימהו על הנס על נס לא כתיב אלא על הנס בעא לאתקן ולהשלים מה דחסר א"ל קב"ה משה כתיב להקדישני במים במים ולא בדבר אחר כשם שהתחלתי במים בעינא דישתלים בשמי הנס במים א"ר אלעזר אתרא דחסר לא שלים אבל אתעביד נסא הכא א"ר יהושע כתיב עשה לך שרף עשה לך לתועלתך עשה לך תקן ממה דחסרת עכ"ז לא תקן אלא ראיה שהיו רואין בנחש וחיין אבל לא נתקדש שמא במים ונשאר חסר מהשאר ותקנת בראיה עלה אל הר העברים הזה וראה וגו' וראית אותה ונאספת אל עמיך הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר ת"ח דעונשו הוה דאפילו ראיה לא תקן כדחזי כיון דעבד ליה ראיה בהאי אשלים ליה ראיה אבל לא אשלים שמיה במיא כמו כל שאר שמא א"ר יצחק בשעה שאמר קב"ה לכן לא תביאו אמר משה האי חוויא לתקלא דעלמא הוה א"ל קב"ה לאו הכי דינא הוה לחייביא וחיין למארי קשוט דכתיב וראה אותו וחי באותה שעה ידע משה דרכיו והצדיק עליו את הדין פתח ואמר הצור תמים פעלו דא הוא צור דקא אמרינן א-ל אמונה ואין עול דכתיב וראה אותו וחי וכתיב הא-ל תמים דרכו א"ר חייא והא תנינן א-ל גזירת רחמי כד"א א-ל מוציאם ממצרים א-ל רחום וחנון א"ל לאו הכי דתנינן דשליט רחמי על דינא אל בלחודוי יכולת הוא ורשותא הוא דיליה מאי יכולת שולטנותא כלומר שלטנותא דא-ל אתגבר גזרה דיליה כד"א יש לאל ידי רשותא דיליה יכולת דעינא בישא אמר ליה והא כתיב הא-ל הגדול הגבור אל גדול נצחא אל בלחודוי נצחא נהדר למילי קדמאי וכתיב הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט הא צור א-ל אמונה ואין עול וגו' הא נחש עלי צור וכתיב הא-ל יעות משפט משום דאורחיה דנחש לאסטאה אורחיה לכך כתיב ואין עול הא-ל יעות משפט ח"ו א"ר אלעזר היינו דכתיב אשמעה מה ידבר הא-ל ה' וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו כד"א מטה כלפי חסד א"ר יוסי שני מטות היו אחד של משה ואחד של הקב"ה משמע דכתיב ומטה האלקים דתנינן בשעתא שהיה נוטל משה המטה היה כאלו היה ברשותו וביכלתו הה"ד ויקח משה את מטה האלקים בידו ודאי

שבידו לקח אלא מהו בידו ברשותו כאלו הוא שלו וא"ר יוסי ברשותו של משה היה עד שהוקם המשכן כיון שהוקם המשכן החזיר המטה לפני העדות ומשם היה נוטלו לעשות בו נסים הה"ד ויקח משה את המטה מלפני ה' כיון שלקחו הרי הוא ברשותו וכשלו היה א"ר יהושע אותו המטה של סנפירנון היה ומששת ימי בארשית אתברי כמה דתנינן והמכתב והמטה ר' יהודה אומר של עץ היה מאן דאמר של סנפירינון היה דכתיב כמראה אבן ספיר דמות כסא וכתיב מטה האלקים ומאן דאמר עץ היה דכתיב ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וגו' שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו אמר הקב"ה מכאן ולהלאה הרי חק ומשפט לעשות נסים חק ומשפט דכתיב נחש עלי צור ושם נסהו משום דכתיב וימתקו המים דבר אחר אמר הקדוש ברוך הוא מכאן ולהלאה חק ומשפט שלא יהא נקדש אלא במים שנמתקו א"ר יהודה כתיב כי מרים הם מכאן שנינו יש מים עכורים ויש מים צלולים ויש מים מתוקים ויש מים מרים ויצעק אל ה' למה צעק מכאן שהיה בצער באותה שעה א"ל הקב"ה משה הנחש שנהפך בסנה עכשיו אצטריך לחקקא ליה בצור ותרוייהו עמדו על המים המרים ובאותה שעה נתחקק צור בנחש שהיה בו קודם הה"ד שם שם לו חק ומשפט כד אתא רבי אבא שאילו קמיה אמר להו שפיר קאמר ר' יהודה והכי הוא ואנא אצטריך לגלאה רזא דמלה הא חזינא דרבי יהודה גלי לה אלא אמר הקב"ה למשה משה השתא במצרים היה המטה של אהרן לדחות הקש השולט על ישראל במצרים אבל כשיצאו ממצרים כמה מקטרגים מזומנים על ישראל לדחותם בים כמה מים מרים נזדמנו אצלם כמה מים רעים יקטרגו בהם באו לים בא רהב שרו של מצרים ושל ים אמר הקב"ה משה הרם את מטך ונטה ידך כיון דאמר הרם את מטך מהו ונטה את ידך אלא הרם את מטך נגד שרו של ים באו למרה כמה מים מרים נזדמנו אצלם ונצטער משה וצעק הה"ד ויצעק אל ה' א"ל קב"ה משה הרי לך עצה בזה השלך המטה אצלם ויתחקק נחש עלי צור שניהם ביחד וינצלו הה"ד ויורהו ה' עץ כמד"א מקום שיפול העץ שהוא עצה וישלך אל המים וכתיב שם שם לו חק ומשפט נחש עלי צור ודם נסהו עטרהו בנסים אמר הקב"ה מכאן ולהלאה הרי לך שיעמוד אצל המים הרי לך שיתקדש שמי במים כשבאו לאלים באו המים לקטרג עליהם אמר קב"ה משה במקום הזה אין צריך מטה הרי יעקב שהוא האילן בשבעים נפש והוא שבעים תמרים ושתים עשרה עינות מים שנים עשר שבטים כשבעים עמודים ושנים עשר שבטים זכותם יגן עליכם במקום הזה שנקרא אילן והוא אלים כד"א כי יבושו מאילים אשר חמדתם מיד ויחנו שם על המים משמע דכתיב על המים ומשמע דכתיב שם שם לו ולא במקום אחר ושם שלטו בני ישראל על המים ולא הוצרך המטה מכאן ולהלאה אצטריך המטה בנחש

עלי צור אצל המים באו לחורב באו המים לקטרג אמר ליה הקב"ה והכית בצור המטה אצטריך הכא והכית לאלו באותו צור ולא בנחש אמר משה יתיר אצטריך הכא אנא חמי מים דבעו לשטפא אמאי הנני עומד לפניך שם על הצור והכית בצור א"ל קב"ה למשה עדיין במריבה עתידים המים לקטרג יותר שהם מים עכורים רעים וזדונים ויזדווגו בהם בישראל בגלוי לעיניהון ובאותה שעה אצטריך המטה והתיר עליהם הנחש בגלוי לעיניהם ויתקדש שמי הה"ד להקדישני במים לעיניהם בגלוי כדבר שנזדווגו בהם בגלוי ת"ח הכי חמא דוד דכתיב לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם זה פרעה אזי עבר על נפשנו המים הזדונים כדאמרינן וכתיב נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים וגו' א"ר אבא מה ראה משה באותה שעה שלא עשה בנחש אלא ישראל היו דוחקין למשה תנה לנו מים נתיעץ משה ואמר קב"ה אמר לי לעמוד בנחש ואנא חמי דאין גזירה לנחש במים דאין יכולתו אלא בעפר דכתיב ועפר תאכל כל ימי חייך משמע דעפרא ייכול וישיצי כל יומוי אבל במיא לא וישראל דחקין לי ואע"ג דיעביד ניסא לא יעביד באתר דא אלא כד אתחקק אתחקק בעפרא ולא במיא דכתיב וישליכהו ארצה ויהי לנחש וצור בדא אתחקק במיא במרה וכבר עבד ניסא טב דאעביד בהאי דאתעביד ניסא אחרא מיד ויך את הסלע במטהו פעמים א"ל קב"ה משה יען לא האמנתם בי להקדישני דחשבתון דלא יכיל נחש במים לכן לא תביאו ומטך אשר הכית בו את היאור כו' מ"ט משום דמחקק בניסין הוה ושמא קדישא עלאה רשימא ביה

מדרש הנעלם פרשת אחרי

מאמר ג'ע וגיהנם וכוונת ק'ש

פרשת אחרי מאמר ג"ע וגיהנם וכוונת ק"ש ת"ח בשעתא דאתבריאו אתלבשו בדיוקנא קדישא עילאה דנהורא בגנתא דעדן דלעילא ובדיוקנא קדישא אחרא בגנתא דעדן דלתתא ויהבין לון אחסנתא עילאה ויהבו להון חולקא עילאה ובתר דיהבין להון דא אמר להון מלאכא אתא זימנא דתיפקו דקב"ה אמר די תפקון מכאן תווהו ואמרו לאן א"ל תרין מלאכין קב"ה אמר לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך מארצך:
דא גנתא דעדן דלתתא ומבית אביך:
דא גנתא דעדן דלעילא אל הארץ אשר אראך:
דא ארעא חשוכא שפלה ואחזיאו ליה כל גנתא דעדן ואחזיאו ליה היכלין וביתין מדורין עילאין וכמה היכלין דכסיפין וכמה ביתין וכמה מדורין וכמה דרגין וכל חלק וחלק שיש לו לצדיק בפ"ע אמר מה אינון היכלין אמרו ליה תרין מלאכין ארבעין ותרין היכלין אינן

מרקמן מכמה גוונין נאים וכל אינש דקרי ק"ש שמא דמ"ב שמהן כדקא יאות יירת לון עאל ליה לשבעין דרגין ובהון ע"ב חלונות ומקרמן בכמה גוונין אמר למאן אינון אמרו ליה כל אינש דקרי ק"ש שמא דע"ב תיבין כדקא יאות יירת דא עאל ליה להלן ואחזי ליה חמשין מדורין אחרנין מרקמן בכמה גוונין אמר למאן אינון אמרי ליה לכל ב"נ דקרי ק"ש שמא גחמשין תיבין כדקא יאות יירת דא עאל ליה להלן אחזי ליה שבעין ותרין מדורין אחרנין מרקמן בכמה גוונין אמר למאן אינון א"ל לכל בר נש דקרי ק"ש שמא דע"ב תיבין דאית בפרשתא רביעאה אמר להון ובמה אנא ארווח דא אמרו ליה בעצבון תאכלנה אמר להון ומהו העצבון אמרו ליה נעשה ונשמע עשייה בעובדין טבין ושמיעה באורייתא אפיקו ליה מגנתא דעדן ואזלו עמיה לגיהנם ועמודא דעננא למהך בהו ביממא על רישיה ועמודא דאשתא למיהך בהו בלילא אמרו ליה ת"ח אתרא דא איהו חשוכא ביממא ובלילא אחזיאו ליה כל מדורין דגיהנם ואחזיאו ליה להט החרב המתהפכת ואחזיאו ליה הכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה אמר לון מאן אינון אמרו ליה אינון ארבעין ותרין היכלין חשוכין וכמה גוברין בשלשלין בצואריהון ואסורין מן ידיהון ומן רגליהון ואינון צווחין ואמרין ווי ווי לנא דאזילנא בהבלי עלמא ולא אסילנא לבתי כנסיות ולא קרינא שמא דארבעין ותרין שמהן דלא אוליפנא ליה ווי לנא ווי לנפשנא ובעל האסורין ממונה עליהם עאלו ליה להלן אחזיאו ליה ע"ב חלונין חשוכין ובהון הוו עאלין השלשלאין מן צואריהון עאלו ליה להלן ואחזיאו ליה חמשין שערין וכלהו נוקבין ורגליהון מן חייביא הוו עאלין באינון נוקבין ואינון צווחין ואמרין ווי לרגלנא דאזילו בהבלי העולם ולא אסילנא לבית הכנסת ולא למדנא שמא דחמשין תיבין מן ק"ש עאלו ליה להלן ע"ב מדורין וידיהון אסירין בנוקבין מן מזוזיין דמן ביתא ואינון אמרין ווי לנא ווי לידנא דלא אקשרו תפילין ברישא ובידנא עאלו ליה להלן ואחזיאו ליה כל מדורין דגיהנם אמרו כל בר נש דעלמא ייעול באתרא דין ואפילו מאן דאיהו חפשי הה"ד קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו ולית חפשי אלא כל גבר דידע שמא דקב"ה כדקא יאות הה"ד אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו תא חזי כל גברא דעביד עובדין טבין דאינון מצות עשה כל מצוה ומצוה דיעביד אסתלק לעילא וקיימא קמי קב"ה ואמר אנא מפלנייא דעבד לי ויהב ליה קב"ה מלאך אחד דיעזרוניה באתר חשוכא דגיהנם דאתקרי ליליא דאיהו באתרא הדין וכל פתגמא דאורייתא דשמע על כל מלה ומלה יהב ליה קב"ה מלאך אחד לכל מלה ומלה דיעזרוניה אע"ד והגית בו יומם ולילה למען תשמו לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל ואם את תעביד דא דקב"ה פקדך דתתעסק באורייתא ביממא ולילי ותיטר ותעביד כל מה דאית בה לא תדחל מאתרא דא

הה"ד הלא צויתיך חזק ואמץ אל תערוץ ואל תחת וגו' קב"ה יהא עמך בשעתא דתתעסק באורייתא ביממא ובליליא וקב"ה יהא עמך בשעתא דתשמור לעשות ככל הכתוב בו קב"ה יהא עמך בשעתא דתתפטרא מעלמא ותיעול הכא ואי לא תעסוק באורייתא ולא תיטר ולא תעביד פקודי אורייתא קב"ה יסתלק מינך ומלאכיו לא יצוה לך לשמרך בכל דרכיך הה"ד ואם תלכו עמי קרי וגו' והלכתי אף אני עמכם בקרי

מאמר שבועת הנשמה מטרם שבאה לעולם

מאמר שבועת הנשמה מטרם שבאה לעולם בתר דיחזי ליה כל דא ויימא ליה כל דא אמר ליה מלאכא חד מן התרין דאיהו יצר הטוב קב"ה אמר לי דאזילנא עמך אנא ויצר הרע אומי לי דתקיים אורייתא כלא ללמוד וללמד ושמור ולעשות אומי ליה ובתר כן אמר לך לך מארצך וממולדתך לגוף שפל כמא דאמרנא ובשעתא דיפוק מבטן אימיה יתקיף מלאך בידיה בצואריה וישכח ליה אורייתא ורשים ליה באצבעיה על פומיה לא תשכח השבועה דנשבעת לי ואם גברא יעביד ואתקיים השבועה יהבו לי הלכ מה דאחזיאו ליה ואם יותר ירויח יותר יתנו הדא הוא דתנן למוד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה

מאמר אלימלך ונעמי מחלון וכליון רות וערפה

מאמר אלימלך ונעמי מחלון וכליון רות וערפה ואם לאו ת"ח בב"נ אית ביה שם ידו"ד י"ה העה"ב ו"ה העולם הזה י"ה אתלבש בדיוקנא עילאה מן דנתא דעדן דלעילא ו"ה אתלבש בדיוקנא דעדן דלתתא ואינון כדוגמא דא י' אלימלך ה' נעמי ו' מחלון ה' רות ואם ההוא גברא אזיל בארחין טבין ויקיים האומאה דאומי יהבו ליה כל טיבו דאחזיאו ליה וכל מה דרווח בעלמא דין ואם לאו מה אמרת נשמתא קדישא ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה ומאי איהו ערום משמא קדישא ידו"ד דאמינא ת"ח בשעתא דאתי ב"נ לעלמא יהב ביה קב"ה שמיה בב"נ ושמא אחרא מן שד יהודאי דאיתקרי חול ושמא אחרא דאתקרי חשך הה"ד ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע החיים:

דא שם ידו"ד דקב"ה ואת הטוב:

זה השד יהודאי דיהב ליה עושר בעלמא דין ואת המות ואת הרע:

אלין תרין מקטרגין רשעים טמאים מזטרא דסמאל ונחש מן שרו של ישמעאל ועשו אם ב"נ יקיים האומאה דאומי טוב ואם לאו יסתלק מניה י"ו אשתארת ה' ה' ובהאי שעתא ה' עילאה מה אמרת שובו שובו מדרכיכם הרעים שהם הרשעים שאמרנו ואם תבו הרי טב ואם לאו יסתלק ה' עילאה אם ו"י ואתעביד הו"י ומה היא אומרת הוי גוי חוטא וגו' ואם תבו מדאשתארת ביה ה' תתאה הרי טב ואם לאו יתעביד הוי"ה הה"ד השיב אחור ימינו

מפני אויב ויתעבידו הרשעים שר עליהם ובההוא זמנא יתעבידו הרשעים אדונים להון ומתעלה הטמא דאיהו מסטרא דשרו של עשו על אלימלך ונעמי ושרו של ישמעאל על מחלון ורות ובההיא שעתא אמרו ה' אלקינו בעלונו אדונים זולתך ובההיא שעתא ויהי רעב בארץ הארץ דא גופא ובההיא שעתאא אם יתעסק בתורה הרי טב ואם לאו ייתי סמא"ל רכיב על נחש לאלימלך וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו אזיל לאתתא נעמי יהפף לה ויעביד לה דתיחוב ותהא בישא אם אדם אתפרש מינה הרי טב כמא דאמר איוב כדבר אחת הנבלות תדברי גם את הטוב נקבל מאת האלקים והרע לא נקבל העצה דיהב לך הטמא לא נקבל ואם יקום עצת החטא כמו שאמרה היא ויגנוב או יעשה כל העבירות שבעולם אח"כ יתלוהו על העץ וימות הה"ד וימותו גם שניהם מחלון וכליון ונשארו ה"ה אלמנות ותאמר נעמי ומה היא אומרת ו"י ו"י ו"ה ועכ"ז נעמי אומרת שובנה בנותי שובו בתשובה העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים י"ו דאבתלקו ערפה מסטרא דמסאבו תשוב אל עמה ואל אלהיה ורות דבקה עם נעמי הה"ד אל אשר תלכי אלך ואם תבו בתיובתא ייתי אלימלך וייתי מחלון ואם תבו כולהו ייתי שמא קדישא עילאה ואם לא ימותו הה"ד ותצא מן המקום אשר היתה שמה ושתי כלותיה עמה נפקו מגופא בההיא שעתא איהי אסלת לנטרי ג"ע למיעל בגנתא דעדן דחיין לה לבר ואזלת באתר דחשוכא ותהום כל העיר עליה ותאמרנה הזאת נעמי בההיא שעתא אמרת אני מלאה הלכתי והיקם השיבני ה' שמא קדישא דהוה בי הה"ד וה' ענה בי שמא קדישא דידו"ד אסהיד בי כל חובין דעבידנא בההיא שעתא ייתי נחש ונסיב לה לשפחה בההיא שעתא אמרת איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים י"ו נשארו עני ודל עני ורוכב על חמור דל עליה אתמר אשרי משכיל אל דא ביום רעה ימלטהו ה' אם ישאר לו בן דאזיל בארחוהי דקב"ה ואתעסק באורייתא אפיק לו מן רעה שהם מתפרדים בד' פנות העולם

מאמר יעקב אשר פדה את אברהם

מאמר יעקב אשר פדה את אברהם כתיב כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם יעקב לא הוה בעלמא ואת אמר אשר פדה את אברהם אלא ת"ח בשעתא דאפילו לאברהם בנורא יקידתא בקדמיתא הוו דיינין ליה לעילא אמר קב"ה כרסיא דילי זילי ושזיבי לאברהם מן אור כשדים שבשביל כבודי עביד מה דעביד אמרו ליה מלאכי השרת רבש"ע גברא דיפוק מיניה ישמעאל דיעבדין להו לישראל מה דיעבדין אמר להו כן יפוק מיניה יצחק דיושיט קדליה ע"ג מדבחא אמרו ליה הא עשו דנפיק מיניה דיחריב בי

מקדשא אמר הא נפיק מיניה יעקב דאיהו כורסיא שלימא אמרו הא ודאי בזכותא דיעקב ישתזיב הה"ד כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם

מאמר חנניה מישאל ועזריה

מאמר חנניה מישאל ועזריה ובשעתא דכפיתו לחנניה מישאל ועזריה למרמי לגו אתון נורא יקידתא פתח חנניה ואמר ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי פתח מישאל ואמר כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולאא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה ידי וגו' ובההאי שעתא דנו דיניה לעילא אמר הקב"ה זה יאמר לה' אני זה חנניה שאמר ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי וזה יקרא בשם יעקב זה מישאל שאמר כה אמר ה' אל בית יעקב וגו' ובשם ישראל יכנה זה עזריה שאמר שמע ישראל ת"ח בשעתא דאמר מישאל כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם עבדו ליצנות בלישניהון אמר קב"ה כורסייא דילי ההוא ליצנותא דעבדו שזיב לון בדרגא דא כמה דשזיבת לאברהם ולא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו בההיא שעתא כל אינון דכפיתו לון קטל לון שביבא דנורא דניאל אמאי לא הוה עמהון אמר בלביה הא עבדו מיניה צלמא ומלכא אמר שמיה כשם אלוה דיליה הה"ד די שמיה בלטשאצר כשם אלהי וכתיב פסילי אלהיהם תשרפון באש וע"ד אתכסי מינייהו וכי אדם יברח מן המלכות אלא מלאכין הוו מכסין ליה מה ראו חנניה מישאל ועזריה דיהבו גרמייהו לנורא אלא ת"ח יומא חד הוה דוד נחית להנות גופו לפני הנהר והוה אמר שמרה נפשי כי חסיד אני אמרו ליה ואתה חסיד אמר להו ולא חסיד אני שידי מלוכלכות בשפיר ובשליא ומטהר את הטהור ומטמא את הטמא ואני קם בחדוה בג' משמרות כד"א חצות לילה אקום להודות לך ואנא נאים כסוסיא בהבל א' ובחצות לילה אקום להתעסק בתורה ובמשמרה שלישית אני מנגן עם המלאכים להקב"ה הה"ד ברן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלקים מאן אינון מלאכין קדישין דאמרן שירה עמי בלילה הה"ד ובלילה שירה עמי תפלה לא-ל חיי אמרו הצפרדעים אנחנא עבידנא יתיר מינך בדיל קב"ה אמר לון דוד ומה עבדתון אתון יתיר מיני אמרו ליה דהוינן מוקדין גופנא בנורא בתנורא במצרים ובשעתא דהוו מכפתין חנניה מישאל ועזריה אמרו בלבייהו דנעביד כצפרדעים

מאמר שלש משמרות הוי הלילה

מאמר שלש משמרות הוי הלילה תניא שלש משמורות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי ת"ח שלש משמרות אינון י"ב שעתי ואתפלגון ד' לכל משמר ובכל משמר יושב הקב"ה ושואג כארי ואומר אוי שהחרבתי את ביתי וכו' ת"ח כדוגמא

דאית משמרות ברקיעא כך אית משמרות בארעא ומאן אינון משמרה שניה כלבים צועקים הה"ד לעלוקה שתי בנות הב הב והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה ראשונה חמור נוער הה"ד לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו ועל דא בלעם בזה החמור ובאשתו היה מתנבא הה"ד ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אבל באוה"ע קם וכי מטונף מן הטנופת אתה מזכיר עם הטהור אלא משה בטהרה ובלעם בטומאה וע"ז היה עושה מעשה אישות עם האתון

מאמר כי יקרא קן צפור

מאמר כי יקרא קן צפור כתיב כי יקרא קן צפור לפניך וגו' ת"ח קן:

דא הוא גופא בדרך:

דאזיל באורחין טבין בכל עץ:

דא תורה כד"א עץ חיים היא למחזיקים בה או על הארץ:

אלין אינון ישראל דאתקרון ארץ דמלמד להון אורייתא אפרוחים:

אלין אינון נערים גדולים דיתעסקון באורייתא או ביצים:

אלין זעירין דיוליף לון אל"ף בי"ת והאם רובצת אין אם אלא תורה הה"ד ואל תטוש תורת אמך אם תרצה שתקח הבנים שלח תשלח את האם ואח"כ ואת הבנים תקח לך והארכת ימים ד"א כי יקרא כד"א ואם תלכו עמי קרי והלכתי אף אני עמכם בקרי ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם מאן איהי שבע דא שכינתא בדרך:

דא קבורת רחל דאיהי קיימא בפרשת דרכים ויבשר לה וינחם לה ולא צביאת לקבלא תנחומין הה"ד מאנה להנחם על בניה ובשביל דאזלו עמו בקרי גלה להון ושכינתא גלתה עמהון בכל עץ:

דא יריחו או על הארץ:

דא ירושלם אפרוחים:

אלין כרובים דלעילא או ביצים:

אלין כרובים דלתתא אנפי רברבי ואנפי זוטרי והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים שלח תשלח את האם הה"ד ובפשעיכם שולחה אמכם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארת ימים בשביל דאימא אזלא ומנדדע מגוזלה ומקינה ודא גרים לך אריכו דאנפין שית יומין דלעילא דירחמו על עלמא הה"ד ה" ה" אל רחום וחנוון ארך אפים ורב חסד ואמת ואריך רוגזא מן אפין דאסתלקו בחוביהון דישראל הה"ד וראית את אחורי ופני לא יראו

מאמר חצות לילה

מאמר חצות לילה דודי ירד לגנו לעורוגות הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים ת"ח כל השירים קדש ושה"ש קדש קדשים כנסת ישראל משבחת ליה לקב"ה ואומרת דודי הה"ד דודי צח ואדום ת"ח בשעתא דיהא פלגות ליליא איתער שתהובא חדא ויעול תחות גדפי דתרנגולא וקארי ובההוא שעתא קב"ה ירד אל גנו דאיהו ג"ע עילאה דאית ליה לקב"ה ובההיא שעתא אתער ברנגולא דלעילא ואמר קומו כל אינון דשינתא בחוריהון הא שעתא איהו לאתחברא איילתא בבעלה זכאה איהו כל ב"נ דיקום בפלגות ליליא לאתעסקא באורייתא דקב"ה וכל צדיקייא אציתו לקליה הה"ד היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני ובהאי שעתא מאן דאתעסק באורייתא איתרא עליה חד חוטא דחסד ובהאי שעתא קב"ה ירד לגנו למי ירד לערוגות הבושם ומאן אינון ערוגות הבושם הה"ד בשמים ראש ומאן אינון צדיקים לרעות בגנים בגן עדן דלעילא וגן עדן דלתתא דאיקרי העולם הזה והעולם הבא ללקוט שושנים מאן אינון שושנים אלין צדיקייא דאתעסקו באורייתא ואינון דמרחשן אורייתא בשפוותייהו הה"ד שושנים אל תקרי שושנים אלא ששונים שאפילו בקבר רוחשות תורה

מאמר למה מתים לפני זמנם

מאמר למה מתים לפני זמנם א"ל וכי לאינון דאתעסקי באורייתא קטיל לון קודם זמנם ואינון צדיקים דלא חבו ת"ח ירבעם בשעתא דהוה ינוקא הוה זכאי ולא הוה ליה חובה אמר הקב"ה למלאך המות זיל ואייתי לירבעם בן נבט בההוא שעתא אמרו מלאכי השרת ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ מה דשמך איהו אדיר ביה והוא צדיק אנח ליה ועל זכותא דיליה ייתי שפע לנא אמר להון קב"ה אי רעוא דילכון דאשבוק ליה אנא שביק ליה ובתר כן נפק לתרבות רעה ועביד תרי עגלי דדהבא וחטא והחטיא את ישראל אמר להון קב"ה הרי כל שפע דהוה יהיב לכון אתהפך לכון בזוהמא לא הוה טב לכון דתייתי ליה הכא בשעתא דהוה זכאי והוה אוליף ליה מטטרו"ן אורייתא בשעתא ההיא פתחו כלהו ואמרו צדיק אתה ה' וישר משפטיך וע"ד קב"ה ירד לגנו ללקוט שושנים

מאמר שמות מ'ב וע'ב ונש'ב שבק'ש ורמ'ח תיבין

מאמר שמות מ"ב וע"ב ונש"ב שבק"ש ורמ"ח תיבין פתח ינוקא ואמר עמי מ העשיתי לך ומה הלאיתיך ענה בי קב"ה בחביבותא דאית ליה עם ישראל קרא להון עמי מה עשיתי לך למה עשיתי לך אלא דתזלין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ותסהידו בי דאנא אחד הה"ד ה' אחד תבהידו דאנא חד ומתעלה על שמא דמ"ב תיבין דאינון בפרשת ק"ש מן ואהבת עד והיה ותעבידו ליחדני עלייכו ואיהו שמא כדוגמא שמא דמ"ב שמהן

ובשמא דע"ב תיבין דאית בפרשת ק"ש מן והיה עד ושמתם ובשמא דחמשין תיבין מן ושמתם ע"ס פרשתא כחושבן שערי בינה ובשמא דע"ב מן ויאמר עד סוף הפרשה ואינון ארבע פרשיין עם י"ב תיבין דאית בקריאת שמע תרין יחודין עילאין יתעבידו כלהו מאתן וארבעין ותמניא כחושבן רמ"ח אברים וכל אינש דיקרי ק"ש כדקא יאות כל תיבה ותיבה משפיע בכל אבר ואבר דיליה ואי איניש לא יקרי ק"ש ביממא ובליליא כל אבר ואבר דיליה יתמלי מן רוח רעה ומכל מלין ומרעין בישין דעלמא אמר ינוקא תלת תיבין אינון דחסרין מן ק"ש מן רמ"ח תיבין ובמה אשתלימו אמר אנא שמענא מאבא עם ה' אלקיכם אמת שהש"ץ חוזר בקול פתח סבא דינוקא ואמר עיר קטנה ואנים בה מעט וגו' ומצא בה ילד מסכן חכם וגו' ת"ח עיר קטנה דא תיבת נח ואנשים בה מעט אלו אשתו ובניו ונשי בניו וחיות ועופות ובהמות ובא אליה מלך גדול וסבב אותה זה יצר הרע ומצא בה איש מסכן וחכם דא נח ומלט הוא את העיר בחכמתו

מאמר ג' סעודות שבשבת

מאמר ג' סעודות שבשבת סעודתי דשבת בכל אינון אוכלוסין עילאין ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לד' היום לא תמצאוהו בשדה תלת זמנין היום כחושבן תלת סעודתי באתקריאו ענג ומהו ענג הה"ד וקראת לשבת ענ"ג ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ובחשבון תלת גלויות שאמר משה כנגדן אהי"ה אהי"ה אהי"ה תלת זמנין $ אנא אהיה עמכון בגלותא קדמאה הדא הוא דאמרו גלו למצרים שכינה עמהם ואנא אהיה עמכון בגלותא תניינא הה"ד גלו לבבל שכינה עמהם ואנא אהיה עמכון בגלותא תליתאה הה"ד גלו ליון שכינה עמהם איהי רביעאה לא גילה להון אלא אני ה' בעתה אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה $ אמר ר' פנחס רצה הקב"ה לנסות את ישראל וכו' $ ת"ח אם ישיבו לא נשארו בגלות יום א' שלם אמר ליה בחשאי מהו יום א' זהו שאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה וגו' אם תבו בתיובתא יצאו לזמן היום שאמר הנביא ואם לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו בספרא דרב המנונא סבאא אם לא תבו בתיובתא לא יפקון עד דישתלים שמא דקב"ה ידו"ד ד"א ישראל נמשלו ליונה והכנפים למצות כמו בשעה שהיונה יש לה כנפים והכנפים שלימים לא יש עוף בעולם שיקחה כך ישראל בשעה שהם שלמים במצות לא יש בכל העולם מי שיוכל להם כמו שהוא כתוב בפ' בלעם מה אקוב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה' ואח"כ זנו אחרי אלהיהם ויחר אף ה' בהם ועל דא ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם ומהו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם זהו רק רע כל היום וזהו רע רע יאמר וגו' ועל דא וראית את אחורי הה"ד השיב אחור ימינא וכתיב אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם

וגו' וע"ד בשעה שישראל היו בלב שלם לפני ה' מה היה פנים בפנים דבר ה' ואם לאו בסטרא דאחוריים וזהו העריות הה"ד ערות אביך וערות אמך לא תגלה

מאמר פנים כלפי מטה ואחורים כלפי מעלה

מאמר פנים כלפי מטה ואחורים כלפי מעלה ויש אחור מן קדושה הה"ד אחר"י ה' ילכו כאריה ישאג ואתקרי פנים לגבי מטה ואחור לגבי מעלה ואתקרי חול לגבי מעלה וקודש לגבי מטה וזה בקש משה לידע זה שהיה פנים לגבי מעלה ואמר ליה כי לא יראני האדם וחיץ ואח"כ בקש שיתן נשמה לישראל מן הפנים שהם למטה ונקראו אחורים לגבי מעלה ואמר ליה וראית את אחורי אתה תראה והם לא יראו ולא אמר לא תראה ת"ח בחובא דאדם קדמאה אבדו הפנים עילאין ובחובא דעגל פנים תתאין דאתקרי אחור לגבי עילא ובכל גלות וגלות אבדו ואיהו רזא רברבא וכל דא נרמז בשם ידו"ד י' פנים עילאין ה' אחור לגבי י' ופנים לגבי ו' ו' אחור לגבי ה' עילאה ופנים לגבי ה' תתאה ה' אחור לגבי ו' ופנים לגבי רזא דלתתא ומאי איהו ידו"ד דאתקרי אחור לגבי ידו"ד דלעילא ודא המבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים ידו"ד דלעילא אדם עילאה ידו"ד דלתתא אדם תניינא ואית דאיהו תליתאה אקרי אחור לגבי שמא תניינא וכמא תניינא איהו פנים לגבי דא ודא הוא המבדיל בין קדש לחול ואינון תלת בחושבן אהי"ה אהי"ה אהי"ה תלת זמנין

מאמר ב' ג' סעודות שבשבת

מאמר ב' ג' סעודות שבשבת ד"א ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה האי קרא אוקמוה חבריא תחות כפתור עילאה כפתור די ממנא בכ"ב אתוון בעיזקא דלעילא לקטין תרין סטרין חד עיזקא וההוא עיזקא איהו בריבועא לארבע סטרי עלמא אחידן האי עיזקא מהאי סטרא ומהאי סטרא דא לימינא ודא לשמאלא ההוא דימינא סלקא דרישא וכד איהו זקפא נטיל עמיה שית מאה אלף גוברין גברין אחידן סייפין על ירכין הה"ד כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף וההוא דשמאלא סלקא לבתר כן וכד איהו זקפא נטיל עמיה שית מאה אלף מארי דגדפין אנפין דרחמי ומתחלפין דימינא בשמאלא ודשמאלא בימינא זקפאן לעילא עד דאמטו לחד כהנא דגלי מיומא דאתברי עלמא כד מטו תמן נפיק ההוא כהנא רבא וקא מברך להההוא כפתור כיון דקא מתברכא מתמן מגו עתיקא סבא דסבין סיבתא דכל סיבתין נפיק טלא דבדולחא ונגיד להההוא ראש דכהנא ואיהו אמלי להאי כפתור כיון דאתמלייא אתמלייא בשית סטרין לשית יומין דשבתא כד נחית מסטרא דשמאלא ואקריש להההוא בדולחא אתעביד כגוונא דבדולחא דאבן טבא וכלהו אוכלוסין אתזנו מניה בכל יומא ומנהון בליליא אינון דיממא אכלי בגוונא חד ואינון דליליא אכלי בגוונא אחרא אינון דליליא אקרון מתברי

טורין וטנרין אלין לקטין מפלגות דליליא עד דיתתקף שמשא כיון דאתא שמשא לא לקטי אינון דיממא אקרון ילידי ביתא טמירי היכלא לא לקטי אלא בצפרא כיון דאתי צפרא לקטי כל חד וחד כדקא חזי ליה אחרנין אית דלקטי לעידן רמשא וכל חד וחד כדקא חזי ליה אינון דלילא עלייהו כתיב ובבקר היתה שכבת הטל אלין אינון נזלי טלא דמנא לתתאי מחולקא דילהון האי מנא לא הוה ליה גוון ולא אגליד אינון דצפרא עלייהו כתיב בבקר זרע את זרעך אלין הוי נזלי טלא דמנא לתתאי ויהבי גוון להההוא מנא ומתקא ודובשא אינון דרמשא עלייהו כתיב ערב וידעתם ואינון דליליא הוו נזלי בזמנא חדא מסטרא דאלין מאן דאשאר מניה עד צפרא כתיב וירם תולעים ויבאש תלת סטרין גליפין הכא לקביל תלת היו"ם היו"ם היו"ם תלת ההי"ן ה' ה' ה' ולכולהו ההי"ן תלת תלת אתוון ואתעבידו תרין עשר כחושבן תרי עשר שעתי דיממא וכלהו חד וכלהו יום תלת שבתי אינון כלהון יומא חד שבתא דליליא שבתא דיממא שבתא דרמשא לקבלהון תלת סעודתי סעודתא דליליא סעודתא דיממא סעודתא דרמשא סעודתא דליליא עד לא אתקדש יומא מתתקני אוכלוסים כלהו תלת קשירין עאלין גו נהרי דאפרסמונא אתסחיין בתסירו דוורדי גליפן מתעברן גו נהר דינור וסלקין מתמן בקומי כיון דסלקין לסטר חוורא אתסחיין אינון וורדין סהדו סהדין דשבת בראשית כלהון דליליא קדישין לסטר חד לשית שית סטרין כד בעא יומא לאתקדשא קל שופרא אתנגיד מלעילא לתתא וההוא קלא חולקא דעמא דישראל איהו בגין דלית קדושא בר כד אשתמע ההוא קלא וכדין ידיע דאתקדש יומא סנדלפון נזירא פרישא אתעטרא בעטרוי גליפין רשימאן באתוון דאקרי גלגולא דחד ותרין ותלת ארבע וחמש ושית ואינון אתוון אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וכו' כדין בוא"ל רב אסון דאקרי רפאל אל נא רפא נא בעותא דקאמר מהימנא דמארוי ואתר דא אסי למרים נ"א נ"א הוא בוא"ל באתוון רשימאן דאל"ף דל"ת נו"ן יו"ד בי"ת וא"ו אל"ף למ"ד דא הוא בוא"ל האי רבס אסוון אסי לכלהו אוכלוסי ומעבר מנייהו זיוא דחשוכא דהוה מקרבא גבייהו שאר יומי בההוא שעתא מתערי תרין רוחין עילאין חד מסטרא דאור וחד מסטרא דחשך ואינון מיכאל גבריא"ל מתגלפאן לשתין רבוא אוכלסין דשלטן בההוא ליליא ואתעתדן חד לימינא וחד לשמאלא לכל חד וחד פתורי אתתקנן בתר דאתחזון כל פתורי דלתתא בהיכלא ידיעא כל אוכלוסין דלעילא אית לון דוכתין פרישן באי ליליא וכל חד רב ויקירא בדוכתיה על כל שאר חילוי ואינון חיילין ממנן תחות ידוי מאינון חילוי מתפרשן תרין עילאין די בהו ונטלי פתורא חד מימינא וחד משמאלא וכל פתורא דלא אתקרב בין תרין אלין לאו איהו פתורא דשבתא ולאו איהו פתורא דקמי מלכא קדישא וכד אינון אתתא ובעלה בחדווה כדין ההוא פתורא מתעטרא

כד אתקריב ההוא פתורא בשית נהמי דההוא מנא בההוא סטרא ושית נהמי דההוא מנא בהאי סטרא דא איהו פתורה דמתעטרא בעטרוי אינון תרין דנטליןפתורא אצטריכו לנטרא פתורא דלא יתערבו נהמי שית דהאי סטרא ושית דהאי סטרא כיון דהאי פתורא אתקריב קמי ההוא רב ועילאה מינייהו כדין נטיל חד מהאי סטרא וחד מהאי סטרא וקא מברכא עלייהו כל חד אמר לאוכלסוי זה השולחן אשר לפני ה' הכין ז"ה תרין עשר על כל פתורא ופתורא אתמנן תלת סרכין ורוחא עילאה עלייהו וההוא רוחא חדי בההוא חדוה והוא אוריא"ל ועם כל אוכלוסין דיליה אזיל על כל אינון פתורין שתין ממנן טעמין טעמא על כל חד וחד ואומר המוציא ומברך להקב"ה ומאן דטעים בתיאובתא הכי איתוסף חילא בתיאובתא עילאה ההוא רוחא דקא שלטא עלייהו שסלקא נהירו בחדווה ות"ח כדוגמא דאינון מלאכים דאינון שדין יהודאין דאכלין בדוגמא דבר נש כך אית אחרנין עילאה לעילא לעילא ואינון אכלין ושתין מאור דשכינתא דאינון נהנין ודא הוא דאמרו צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהן ונהנין מאור השכינה ודא האכילה ודאית חד את נהיר לעילא לעילא ואיהי את י' האי את נהיר ואנהיר כל אוכלוסין ואיהי לא ידיע ולא אתגלייא תחות האי אתנהרן חמש אתוון ופרישן על כלהו אוכלוסין ואינון אלקי"ם אתגלגלא את א' ושרייא על אוכלסא חד וכן כולם ות"ח ביומא דא דשבתא בעי ב"נ למחדי ביממא ובלילייא ובעי לתקנא פתורא ויעביד חידו לעילאין ותתאין ות"ח כד אתי ב"נ מבי כנישתא יהכון עמיה מלאכין קדישין מהאי גיסא ומלאכין מהאי גיסא ושכינתא על כלהון כאימא על בנין ובהאי שעתא יפול מצדך אלף ורבבה מימינך וגו' רק בעיניך תביט וגו' כי אתה ה' מחסי וגו' לא תאונה אליך רעה וגו' כל דא אם איניש יעיל לבייתיה בחדווא ויקבל אושפיזין בחדווא וכד אתי שכינתא ומלאכין ויחזו שרגא נהרא ופתורא מתתקנא ואיניש ואיתתיה בחדוה האי שעתא שכינתא אמרת זה שלי הוא ישראל אשר בך אתפאר ואם לאו שכינתא אזלת ומלאכין עמה וייתי יצר הרע עם חיליה ואתחברו עמהון ויאמר זה שלי הוא ומן חיילין דילי ומיד שורה עליו ומטמאתו ויסתלק י"ה מן איש ואשה וישתאר אשא עם אשא ומאכלו טמא וע"ד ואל תתאו למטעמותיו של רע עין ודאי פתורא דיליה היא מלאה קי"א צוא"ה ואין צואה אלא יצר הרע שהוא טמא וע"ד הבא ליטהר מסייעין אותו בא לטמא פתחין לו ות"ח מלאכין קדישין ומלאכין מסאבין אזלין עם ב"נ בכל אתר דאזיל אם ב"נ זכאה הוא אזדווגו ליה מלאכין קדישין וינטרון ליה בכל אתרא דאזיל הה"ד כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך ואם לאו יסתלקון מניה מלאכין קדישין וישלטון עליה מלאכין מסאבין ואנהיגו לי לגיהנם ובהאי

שעתא קראתי ואין עונה בשעת דחקו ובשעתא דשליט עליה רוח מסאבא או מרעין או שלטין עליה אוה"ע סכותה בענן לך מעבור תפלה וגם תפלתו תועבה

מאמר אשרי משכיל אל דל

מאמר אשרי משכיל אל דל ד"א אשרי משכיל אל דא ביום רעה ימלטהו ה' או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי ת"ח דל אתקרי גברא דלית ליה מדיליה כלום ולא שאיל פרוטה משום גברא ואיהו נסתר דלא גלי דוחקא דיליה לשום גברא ובשעת דוחקא דיליה הוא יעשה מריבה כלפי מעלה ואמר יותר חייבא אנא מכל שאר גוברין דעלמא לגברא חד עותרא סגי ביתא דיליה מלייא מן דבהא מן כספא ולי אין לי שום פרוטה בעולם ולא אית לי לחם לאכול ובגד ללבוש עד דיחוב קמי קב"ה וכל איניש דיחזיק במעוזו ויהיב ליה צדקה יעשה שלום לי שלום יעשה לי ות"ח כל איניש דאיהו דל וחב קמי קב"ה לא חשיב ליה קב"ה חובה בגין דלאו איהו בדעתיה ומנא לון מאיוב דשעתא דאמר קב"ה לשטן מאין תבא כו' השמת לבך אל עבדי איוב אמר ליה השטן לקב"ה אית ב"נ בעלמא דיהיב ליה מאריה כספא ודהבא ומרגליות ובנים וכל טובא דעלמא ויהא ביש א"ל הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך יהב ליה בידוי וקטיל בנוי ולא נשאר בידוי כלום לבתר הדר ואמר וגע אל עצמו ואל בשרו עד דקב"ה אמר ליה הנו בידך אך את נפשו שמור בההיא שעתא נפק איוב מדעתיה ואמר הכי הטוב לך כי תעשוק הטוב זה העושק שתעשה לי אבי ואמי עשו הגוף ואתה התחברת עמהם בשותפות ונתת בי נפש ונשמה הנפש שהוא שלך אמרת אך את נפשו שמור והגוף שעשו לי אבי ואמי אמרת עשה בו כל מה שתרצה וכי הוא טוב זה העושק שתעשה לי ד"א אשרי משכיל אל דל מהו דל אדם שימות בלא בנים יצאה נשמתו ממנו בשעת פטירתו מן העולם ראה מה אמר עליו הפסוק יד ליד לא ינקה רע ואם נשאר לו בן בעולם אם יחזיק בו א' וילמדנו תורה יעשה שלום לי וביום רעה ימלטהו ה'

מאמר בזכות בנו ניצל מדין גיהנם

מאמר בזכות בנו ניצל מדין גיהנם ות"ח גברא חד אזיל לבי טורי קרדונייא הוא ותרין עמיה וחמא גומין בקיעין דאשא ותננא נפיק מן גומין ושמע גברא חד דאמר ווי ווי אמר ודאי אתר חד מן דוכתי דגיהנם הכא אדמוך וחזא בחלמיה לאינש חד והדא גדישא מן קוצין על כתפוי ותרין ממונין מן גיהנם עאלין נורא תחות גדישא דמן קוצין ואיתקד והוה צעיק והוו אמרין ליה תרין מלאכין קדישין שלוחין מן השופט דלעילא דדן ליה את שבקת להקב"ה ולמלאכין דיליה דהוו נטרין לך בעלמא דין ובעלמא דאתי ואת עבדת רעווא דקוצין דאינון רשעים דאינון מסטרא דסמאל ונחש הקוצין ישרפו אותך א"ל להההוא

חייבא דגיהנם מאן אנת אמר יודאי חייבא אנא וממונין דגיהנם לא מדכרין לי שמי ותלת זמנין דיינין לי ביומא ותרין בליליא אמר ליה שמא דדוכתך ידעית אמר ליה גלילא עילאה ושבקת בר בעלמא אמר ינוקא שבקנא ואנא קצבא הוינא ומן בישין סגיאין דעבידנא בקדמיתא הוו דיינין לי מפי ומרגלי ומידי ומלאך שהוא ממונה על הקברות אומר לי בשעתא דדיינין לי אוי למי שנשבע לקיים את התורה ונשבע על שקר ווי לקרקפתא דלא מנחא תפלין מעולם ואו לידים ששמשו בהבלי העולם ואוי לרגלים שהיו הולכים בהבלי העולם בשעתא שהיו מלקין אותי מכות מרדות אמרתי כל מה שעשיתי ובאה נשמתי והמלאך שהיה ממונה על נשמתי ונתנו כתב אחד מכל מה שעשיתי ונשמתי עשתה עדות עם המלאך ואמרו ע"פ שנים עדים או שלשה עדים יומת המת וע"ד משוכבת חיקך שמור פתחי פיך ומאן איהו דא נשמתא דהיא מעידה על בר נש בשעת מיתתו איתער משינתיה ההוא גברא אזיל לגלילא עילאה ואמר לגברא חד חזיתא לינוקא דאיהו בן קצבא דמית בזמן פלוני א"ל ינוקא דא דאת שאיל עליה אינו אזיל בבי מטבחיא ואיהו רשע כאבוהי כך וכך יהא ליה ולאבוה ולמיניקתא דיניקא ליה אזיל למדרשא חד שמע לינוקא דהוה אמר אם תבקשנה ככסף וגו' אזל לבי מטבחיא וחזא לינוקא דהוה משחק עם הנערים בבי מטבחייא א"ל ברי זיל עמי ואזל עמיה ואלביש יתיה ויהב ליה לרב חד דהוה אוליף ליה אורייתא עד דרבא רביא וקרא ועבד ליה דיימר הפטרה בבית הכנסת ועבד ליה דיתפלל עד דקרא וזנה ואתחכם יותר עד דקרו ליה רבי ההוא ב"נ מית דהוא אבוהי דינוקא דהוו דיינין ליה אתא בחלמא לחכם דא ואמר ליה רבי כמה דנחמת לי ינחם לך קב"ה בשעתא דאמר בני ההפטרה בקהל אפקעי לי מן דינא בשעתא דעבר לתפלה ואמר קדיש קרעו לי גזר דין מכל וכל ובשעתא דאתחכם יהבו לי חולקא בגנתא דעדן ודא הוא חלק דאמרי חלק לעה"ב חלק שיש לכל צדיק וצדיק בפני עצמו ועאלו לי עם הצדיקים בישיבה דילהון ובשעתא דאתחכם יותר וקרו ליה רבי אעטרו לי בכתרא דצדיקייא אתעטרין ביה ויהבו לי אכילה ושתיה מההיא שנהנין מזיו השכינה ודא הוא דאמרי צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה וכל גברא דנהנה מזיו השכינה כאלו אכל ושתה ובשבילך רבי זכינא לכל האי יקר זכאה חולקך שבשביל דא אית לך חולקא עילאה יתיר בעלמא דין ובעלמא דאתי וזכאה איהו מאן דזכי דישבוק ברא בעלמא

מאמר י'ח אלף עולמות

מאמר י"ח אלף עולמות ענין י"ח אלף עולמות רבי שמעון אומר עד שלא ברא הקב"ה את עולמו הוה הוא ושמיה סתים בגויה סליק ברעותא למברי עלמא כיון דסליק ברעותא

אסחר נקודא דסתים ואסחר תחומיה בהיכליה ופשיט פשיטו לתלת סטרין ולא יתיר מגו דנקודא דא נפקו כחדא תלת נקודין ואתיישרו תרין בחד גוונא וחד לתתא ואיהי נקודה דאפיק אלין תלת עאל ואתטמר באמצעיתא ועד דלא עאל סליק ואיגניז בשעתא דנפקו אלין תלת נקודין ודליגו מגווה נפק מגו סתימא דסתים חד בוצינא ידיע ולא ידיע טמיר ולא טמיר ומדיד משחתא סתימא מנקודא דא לנקודא דא אתפשטו נקודין גו חילא דבוצינא ומדיד אלף עלמין סתימין דעין לא ראתה מן דא נקודה לדא נקודה ואתאחידו תרין נקודין כחדא ובין נקודה לנקודה אלף עלמין מדיד אלף מגו נקודה תנייא עד נקודה דלתתא ועבד משחתא בפשיטו דאלף עלמין אחרנין וכלהו עלמין סתימין ואלין אינון תרין אלפין שנין דקיימא אורייתא עד לא איברי עלמא כדין עאל אורייתא נקודה סתימא באמצעיתא ואשלים להאי סטרא ולהאי סטרא ואשתכחו להאי סטרא תלת נקודין ולהאי סטרא תלת נקודין כיון דאתעביד דא אתפשטו נקודין מהאי נקודא להאי נקודא אחרא נהורא דנהיר ואתלבש נקודה דא בנקודא דא דליג מהאי נקודא אחרא סתימא נקודא אחרא ואתלבש דא בדא נקודה סתימא דברא כלא בטש ובגין דקיימא באמצעיתא אפיק נקודה אחרא עמודא דקיימא באמצעיתא בין אינון נקודין דנפקו דאינון לבושין להני סתימין [עד הכא תרין נקודין סתימין דאתפשטו ואיברו מגו נקודה סתימא עבדו אומנות דא בההיא נקודה סתימא ההוא נקודה דלתתא דאסחר בין אינון תרין אפיק כנקודא דלעילא תרין נקודין לתתא ומאינון נקודין לבושין דקא אמרן וההיא נקודה עיקרא דכלא אפיק ודליג מניה נקודה אחרא דקיימא באמצעיתא בין תרין נקודין אלין דלתתא עד הכא אינון נקודין לבושין לנקודין עילאין כדקא חזי ואינון שית נקודין דנפקא מגו תלת נקודין סתימין דאינון שית בנקודא עיקרא דכלא דאשלים לכל סטר אלין נקודין לבושין דאינון שית כל חד אפיק תרין ואיהו עאל באמצעיתא ואתלבש בתרין נקודין אלין ואתעבידו לבושין להאי נקודה דנפקו מתמן ואע"ג דאמרן דאינון שית ארבע נקודין מנייהו הוו דאפיקו כל חד וחד תרין נקודין לאתכסאה ולאתלבשא בהו ואתעבידו תמנייא נקודין דאינון לבושין לד' נקודין לבושין לאינון עילאין סתימין עד הכא נקודין דציורא דעלמא עילאה כיון דאצטיירו נקודין נפק בוצינא ועבד משחתא ומדיד אלף בין נקודא לנקודא ובין כל נקודא ונקודא אשתכחו מדידו ומשחתא דבוצינא באלין נקידין תמנייא אלף עלמין מתפשטין תמניא נקודין דאתאחדן בהו אלין משחתי אקרון תמנייא אלף עלמין גניזין אשתכחו משחתי באתגלייא ונקודי דאתכסיין שיתסר אלף עלמין ומן שית נקודין לבושין אלין אשתכחו תרין דאינון באמצעיתא דנקודין על כל חד אלף עלמין אשתכחו

תמניסר אלף עלמין דאזיל בהו קב"ה בכל יומא וכל עלמא ועלמא גניז וסתים מן דא ועל כלהו כתיב כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם וכתיב עין לא ראתה אלקים זולתך

מדרש הנעלם פרשת כי תצא

מאמר מת בלא בנים בא פעם ב' לעולם

פרשת כי תצא מאמר מת בלא בנים בא פעם ב' לעולם רבי שמעון אמר נפשא דהיא משפעא דיסודא עילאה כד איהי חבת אשא דלעילא שלטא עליה זינא בזיניה ובגופא שלטא אשא דלרע ושלמא על כל ישראל ומאן דאמר דאמן דאזיל מהאי עלמא בלא בנין דאתי זימנא אחריתי לעלמא הדין אמר קשוט ועוד אינון חייביא דשאטין באוירא עד דמרצו חובייהו ובתר נכנסין פעם שניה בגוף כדי לצרף אותו ואם יצדק שוב אינו נכנס פעם אחרת ואם לאו פעם שלישית שנאמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר ואם ח"ו לא יצדק באלו השלשה פעמים שוב אין לו תקנה וזהו הכרת תכרת וע"ד בעי ב"נ לאזדהרא בנפשיה דילמא אתא זימנא אחרא ואית לנא ראיה מנדב ואביהוא כדכתיבנא דמיתו פלגי גופא הוו בגין דלא אנסיבו ועוד אית לנא סמך מענין יבמה יבא עליה בגין דלא ישתרש זרעיה ולא יצטריך למיתי זימנא אחרא בגוף ותו אוליפנא מאונן דאמר הכתוב ביה לבלתי נתן זרע לאחיו ועוד ראיה אחרא יולד בן לנעמי וכי לנעמי יולד והלא רות ילדתו אלא ללמד שזה עובד הוא היה מחלון ומית בלא בנין ובגין כך תחמי ב"נ צדיק ורע לו דילמא זימנא אחריתי אתא לעלמא ולא הוה זכאי כל כך ומת בענין זה וכדו השתא כד עאל להאי עלמא מנכה חוביה והדין הוא צדיק ורע לוץ וכמו כן רשע וטוב לו דילמא אתא זימנא אחרא ומת בלא בנין והוה זכאי ולא גמור והשתא משלם ליה מזכותיה בעלמא דין ודא הוא כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם והא דאמרן כי ישבו אחים יחדיו ר' יצחק אמר כי ישבו אחים שיכירו בלבם שהם אחים כמד"א וישב ה' מלך לעולם במה דאשתמודעין דהוא מלכא על כולא ומת אחד מהם ובן אין לו הא אם הוו ליה בנין לא אצטריך רבי תנחום אמר רבי יוסי יבמה יבא עליה למאי אצטריך דלא לאמעוטי מדמיונא דכלייל כל דמיונין רבי יצחק פתח יש אחד ואין שני גם בן ואח אין לו יש אחד דין הוא ב"נ דיתפטר מעלמא הדין חסר מן טבתא דהוא חד ולית ליה זכותא למעבד תניין דתניא א"ר יצחק האי מאן דאתפטר מן עלמא הדין יחיד בלא תניין איתמעיט וישתיצי מדמיונא דכלייל כל דמיונין טובים השנים מן האחד מ"ט משום דכתיב אשר יש להם שכר טוב בעמלם א"ר יצחק ת"ח דכתיב קרא כי אם יפלו האחד יקים את חברו בההוא דמיונא ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו

מדרש הנעלם פרשת כי תצא מאמר היבום

מאמר היבום רבי יהודה שלח ליה לר' אבא אמר אתון דקיימתון קמי מאריהון דמתניתין מ"ט יבמה יבא עליה להקים שם המת ולא באשה אחרת שלח ליה פר"א למוד מדבר באות נפשה שאפה רוח איתרגיש רבי יהודה ואמר ודאי דא היא רזא דחכמתא משמע דאמר שאפה רוח רוח ממש ואזלא הא כהאי דא"ר יוסי דכתיב ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו ובאו ממש א"ר יצחק ומתפרש מלה במאי דכתיב באות נפשה דמשמע דאפילו ארוסה ואפילו בעולה אתיין בתועלתא דהאי מלה והיה הבכור אשר תלד יקום וכו' ומ"ט הבכור ולא השני ולא השלישי א"ר יודן הבכור והראשון על כל פנים של מת הוא ודעתייהו דתרויהון בזווגא קדמאה במיתא

מאמר החליצה

מאמר החליצה תניא א"ר יוסי ועלתה יבמתו השערה אל הזקנין האי מלה חוצפא אתחזי א"ר יהודה ח"ו דחוצפא הוא אלא לאתחזאה טיבו דבעייא למעבד עם מיתא ואיהו לא בעי ולפיכך עבדית ליה קלנא קמי כולא מאי קלנא עבדית ליה דכתיב וירקה בפנין להכלם בפני הכל אשר לא יבנה את בית אחיו וקרא כתיב וירקה ואמרה ככה כו' כמד"א ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם רבי אבהו אמר ר' יוחנן צהבה וירקה רוקא דמתחזי לכולא דאיהו רוקא ולא מים ולא דאתכסי בעפרא ההיא איתתא דאתת לקמיה דרבי שמעון ורמת רוקא וחזי בה דאכלת בההוא שעתא ולא הוי מתחזי רוקא ולא אתעבידת ההוא יומא ולבתר אמלכו ואזדווגו דא עם דא ומי עביד ר' שמעון הכי והתנן אי אמלכו קודם דתסתלק קמי דיינא יאות ומדתשרי סיניה קמי דיינא לא א"ר יהודה שאני ההיא איתתא דעד לא עבדו דא עם דא אלא דארמית רוקא למחזי ולא הוה כשרא ואזלו ואזדווגו דא עם דא לבתר וחלצה מעלו כמד"א חלץ מהם רבי יהודה אמר רבי חייא כתיב אל תקרב הלום של נעליך מעל רגליך וכי מנעל מטהר את המקום או מטמא את המקום אלא א"ר אבא מלמד שצוה לו הקב"ה בדרך כבוד להתפרש מאשתו מכל וכל במשה כתיב נעליך וביהושע כתיב נעלך שלא יתפרש מאשתו מכל וכל אלא לעתים מזומנים כי המקום אשר אתה עומד עליו מקום יש לך במעלה גדולה משאר בני אדם מדרגה הנקראת קודש וע"כ נצטוה להתפרש מאשתו בדרך נעל אף כאן נמי האי נעל פרישות אשה א"ר יוחנן צריך האדם לבטוח בקונו וליקח אשה ולהוליד בנים שלא ילך ערירי לעולם הבא דתנן מאי דכתיב ערירים ימותו דכל מי שאין לו בנים בעולם הזה הוא כאלו לא נברא ולא היה ונקרא ערירי מן העוה"ז ומן העולם הבא דא"ר יוחנן מאחר שהאדם נושא אשה ומוליד בנים נקרא עבד ה' ונוחל העולם הזה והעולם הבא דכתיב להניח ברכה אל ביתך משל

למה הדבר דומה למלך שנתן פקדון לשלשה בני אדם האחד שמר את הפקדון השני אבד את הפקדון לגמרי השלישי טנף את הפקדון ונתן ממנו לאחר לשמרו לימים בא המלך לתבוע פקדונו אותו ששמר הפקדון שבחו המלך ועשאו נאמן ביתו השני שאבד את הפקדון האבידו מן העולם וצוה שלא יהיה לו שם ושארית השלישי שטנף את הפקדון והניח ממנו לאחר אמר המלך הניחו לזה עד שנראה האחר היאך יעשה ממה שהניח זה בידו ובין כך לא יצא מבית המלך זכה האחר יצא זה לחירות לא זכה אמר המלך תנו לזה עונש על שטנף את הפקדון וישאר הפקדון שלו רב הונא אמר כיון דעאל עאל ואי טנף את הפקדון ולא הניח ביד אחר לשמרו מוציאין אותו מבית המלך עד שיבא אחר ויתקן מה שטנף זה והפקדון מוציאין אותו מידו של זה ונותנין אותו לזה שתיקנו רבי חייא אמר כתיב ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה כיון דאמר נשמת חיים אמאי ויהי האדם לנפש חיה אלא ע"מ כן נתן הקב"ה נשמה באדם שיהיה לנפש חיה במערבא קורין ליולדת חיה ותו אלקים אפיק זינין לזיניה והאי הנשמה והנשמה מתחלקת ומתרבה בגוף בעוד שהיא בגוף וכיון שיוצאה מהגוף מתרבה ביותר ומשגת מה שלא תוכל להשיג בעודה בגוף ותכף שנפרדת מהגוף רוצה להדבק באלקים ובגין דלא אפיקת גופא דהוא זיניה כמה דאפיק אלקים נשמתא דהוא זיניה לא מתקבלת וחוזרת ושואפת עד שתכנס בגוף אחר כדי לקיים זרע ולשוב להדבק בגוף הטהור והזך והנקי ומי שלא הניח בנים לא מזדקק ליה הה"ד באות נפשה שאפה רוח רבי שמעון אמר האי מאן דלא אשתאר בתריה גזעין לשרשא נשמתיה אשתיצי מן ההוא דמיונא דכליל כל דמיונין עד דמתגלגלא ואיתורקת ממאנא למאנא כמד"א ולא הורק מכלי אל כלי מאי תקנתיה כתיב ובא גואלו הקרוב אלין וגאל את ממכר אחיו רבי יהודה אמר מתגלגלת עד די תשכח מאנא דכשרא לאתתקנא ואי ההוא פורקא לא הוי קוזטיפא דבודיטא אתבר ועל האי אתקרי ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו וכתיב ועושה חסד לאלפים לאוהבי ולשומרי מצותי הילכך א"ר אבא כתיב בצלם אלקים עשה את האדם מה שמא דא אפיק זינין לזיניה כך בעי ב"נ לאפקא זינין לזיניה

מדרש הנעלם שיר השירים

מאמר ד' רוחות שבנשיקות

שיר השירים מאמר ד' רוחות שבנשיקות רבי רחומאי פתח ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' הא הכא ארבע רוחות ולא זכה בהם אדם זולתי מלך המשיח בלבד והכתיב מארבע רוחות באי הרוח ארבע לא כתיב אלא מארבע

רוחות זהו רוח שלם אמר ליה היאך אמר ליה זה הבא מתוך אהבת נשיקה היאך נשיקה מאהבה אינו אלא בפה ומתחברן רוח ברוח וכל אחד מהם כלול משתי רוחות רוחו ורוח חבירו נמצאו שניהם בארבע רוחות וכ"ש הזכר והנקבה בהתחברם שם ארבע רוחות יחד והבן הבא מהם זהו רוח הבא מארבע רוחות כמה דאת אמר מארבע רוחות באי הרוח וזהו רוח שלם רבי ברכיה אמר יתיב הוינא על פילי דרומי רבתא וחמינא חד בר נש דהוה אתי נפקנא לגביה אעילנא ליה בגו ביתאי בדיקנא ליה במקרא במשנה בתוספתא ובהגדה ולא אשכחנא ביה נזיפנא ביה ולא אתיב לי מידי אפיל גרמיה אחורי דשא ודמך אמינא הוא וכלבא ייכלון כחדא דהכי א"ר מניומי סבא דגוש חלבא מהו והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה והמה רועים וגו' לא ידעו שבעה אלו עמי הארץ שהם עזי פנים ככלב עזי נפש בכלא מאי טעמא מפני שלא ידעו הבין דקב"ה לא אשרי קדושתיה בגווייהו ועל דא אינון עזי נפש ובג"כ הוא וכלבא ייכלון כחדא כד איתער קם וקריב לגבי פתורא מאיך רישוי ולא אמר מידי חמינא ואסתכלנא בעינוי דחייכן אמר לי ודאי מאורחוי דמרך אתרחקת דהוא תקין פתורא עד דלא ייתי אדם ועד דלא יפקוד ליה ויבדוק ליה אי תוסיף למהך באורחא דא לא יתקיימון לך בנין מיד אהדר ואמר ייחון לך ויתקיימון לך אמינא ליה אמאי אהדרת מלה ואתנחמת אמר לי אסור ליה לבר נש למיליט גרמיה וכל שכן אחרא בגין דקללת חכם אפילו על תנאי יתקיים אמינא הכי הוא ודאי דכתיב עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה ואתקיים ואנת בדיקנא בך ולווטך לאו כלום פתח ואמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת קללא דא על תנאי וקב"ה מחיל לחוביהון בגיניה דמשה ואעפ"כ אתמחי מפרשתא מעלייתא באורייתא בפיקודא דעובדא דמשכנא ואיהי פרשת ואתה תצוה דהוה ליה למיכתב שמיה דמשה בכל מלה ומלה ובכל פיקודא ופיקודא דתמן ואתמחי מכל ההיא פרשתא דלא אדכר תמן הוי קללת חכם אפילו על תנאי אתקיים כיון דארגישנא ביה קמנא ואותיבנא ליה ברישא דפתורא אמינא והא לבתר ואתה תצוה אמר משה האי מלה א"ל אין מוקדם ומאוחר בתורה שאילנא ליה במקרא במשנה ובתוספתא ובהגדה והוה בקי בכולא אמינא אמאי בקדמיתא לא אתיבת לי כד בדיקנא בך אמר שינתא אניס לי תרין יומין הוו דלא דמיכנא והשתא דשינתא אתא לעיני לא אתיבנא לך לבתר דאכל ושתה פתח ואמר שיר השירים ש רבא והיא תניינא מסופא דאתויי דאלפא ביתא ב דבראשית רבא והיא תניינא משירותא דאלפא ביתא מאי טעמא בגין דשי"ן רזא דרתיכא עילאה ועל דא איהי בתלת סמכין דהא אבהן אינון רתיכא וכל שיר השירים רזא דרתיכא עילאה איהי ובג"כ שירותא דיליה בשי"ן כ איהי ביתא דעלמא דעובדא דעלמא איהי וע"ד אתוון דקיימין בשירותא

דספרין ד' אינון דהא כגוונא דאיתעבידו וכההוא רזא דילהון הכי אתוון רשימין ברישא ואינון אתוון רברבן דסלקן על כל שאר אתוון וההוא את רזא וסתרא דכל ספרא ואלין איננון:

א דדברי הימים ב דבראשית מ דמשלי ש דשיר השירים אלין ד' אתוון בריש ספרין אינון אתוון רברבן ומאן דידע בהו יגדע רזא דכל ספרא וההוא את אוליף רזא דכל ספרא א תיקונא דיליה דיוקנא וסתרא דאדם בתרין גוונין רישא דלעילא איהו נקודה קדמאה דשלטא על כלא בגליפו דאתעטר לאתפשטא תחותיה וא"ו דאיהו רזא ודיוקנא דאדם הוא ובת זוגיה דלת דלתתא דאתאחדת מסטרוי ודא איהו שלימו דאדם בגוונא אחרא באמצעיתא דיוקנא דאדם ואתאחידא ביה מתרין סטרין כגוונא דדרועין מסטרא דא ומסטרא דא ודא א דיוקנא ורזא דיליה אדם איהו טעל דא רשימא אל"ף ברי"ש ספרא דדברי הימים דהא לא אתא ההוא ספרא אלא לאשלמא אדם בסתרוי ודרגוי באינון תולדין דיליה למהוי כולא חד אדם שלים ב איהי ביתא דכל עלמא מסחרא לתלת סטרין עילא ותתא וכל עובדין כלילן בגווה סחרא תלת סטרין דכל עלמא ואשתאר סטרא דצפון דלא אתבני דאיהו מדורא בישא דתמן שרת רעה דכל עלמא כד"א מצפון תפתח הרעה ועל דא ב' איהי ביתא ובניינא דכל עלמא איהי בריש אורייתא רברבא רשימא לאחזאה על כל ספרא וספרא דא כעובדא דבראשית אתעביד ברזא דשמא דארבעין ותרין כליל בעובדא דבראשית ועל דא רזא דספרא ברישא ב סיומא דספרא ם ברזא דארבעין ותרין אתוון אסתלק מ' פתיחא רזא דנוקבא שלימתא אשת חיל מתעטרא בעטרהא ועל דא כל ספרי דמשלי לא איהי אלא תושבחתא דהאי אשת חיל ולמיתב דעתא דבני נשא לאסתמרא מאשה רעה כמה דאת אמר לשמרך מאשה רעה ולאתקרבא להאי אשת חיל בפולחנא עילאה ועל דא מ רברבא בריש ספרא על ההוא רזא אזלא ש דא איהי מתייחדא ברזא דרתיכא עילאה דאבהן אינון רתיכא עילאה ואברהם ויצחק אחידן דא בדא וכלילן דא בדא ויעקב עאל באמצעיתא ואסכים לתרין סטרין ועל דא מתייחדאן כולהו ברזא דעלמא עילאה ובגין כך תושבחתא דא ברזא דרתיכא עילאה איהי דאתיחדא במלכא דשלמא כולא דיליה ובג"כ איהי רברבא ובג"כ אתייחדת בריש ספרא לאחזאה דכל ספרא על רזא דא אזלא ואתתקן ועל דא את דא אתחזיאת שבחא דכל ספרא בההיא שעתא קמנא ונשיקנא ליה ותבענא מניה דימחול לי ומחל לי פתח ואמר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך כמה אית ליה לבר נש לאסתמרא בהאי עלמא האי קרא אתיבון לחברייא דהכי אצטריך למיכתב אל תתן את פיך לחטיא את נפשך כד"א נפש כי תחטא ולא

אשכחן קרא דכתיב ובשר כי יחטא ויאות הוא אלא הכי מסקנא דאסור ליה לבר נש למשתעי מלי דזנותא אפילו באיתתיה בגין דיתקשי וייתי להרהורין בישין אחרנין ויהא דש באידריה ויזרע חטין אחרנין הה"ד אל תתן את פיך לחטיא את בשרך דא בשר קדש דכתיב והיתה בריתי בבשרכם ואל תאמר לפני המלאך ההולך לימינו של אדם אל תאמר דברים שאינן כהוגן אלא כל דבריך בנחת ובמשקל מאי טעמא מפני כי שגגה היא וחייב על זה קרבן שגגה ועוד שעל זה למה יקצוף האלהים על קולך מפני שהקול יוליך אותו עוף השמים ועמיד אותו לפני הקב"ה וחבל את מעשה ידיך על חטא הבשר מאי טעמא מפני שכל אדם שיש לו ברית קודש אין יכולים אותם השולטים בגיהנם להכניסו לשם ובלבד שישמור אותו ואם לא שמר אותו מעבירים ממנו ומשחיתים ומחבלים אותו שזהו מעשה ידיו של אדם ואחר כך מכניסים אותו בגיהנם ואין להם על מה שיסמוכו השתא ברי הוי זהיר בכבוד חבירך יותר נגופך פתח רבי יהושע ואמר גם צפור מצאה בית ודרור קן לה אשר שתה אפרוחיה את מזבחותיך ה' צבאות מלכי ואלהי גם צפור תמן תנינן עבד קב"ה בארעא אתרין ודוכתין קדישין עילאין יתיר משאר דוכתי ישובא וכלא כגוונא דיצירה דבר נש דקב"ה ברייר ההוא זרעא ומנפציה כהאי דמברייר ומנפץ חטין תבנה לחוד וקש לחוד עד דברייר חטין על דוכתייהו כך נטל קב"ה תלגא מתחות כורסי יקריה וההוא תלגא מתחממא בכמה גוונין ואטיל להו בגו מייא דאתתא מהכא דאיתתא לא מתעברא עד דתושיד מייא ובאינון מיין אטיל דכורא תלגא דא הוא זרעא דאיהו מחובר כחדא יתיר מההוא דאתתא כגוונא דתלגא לקביל מייא לבתר דאטיל ליהקב"ה גו מייא ברייר ליה ונפיץ ליה ועבד בקדמיתא טיבורא דאיהו נקודה חדא מגו ברירו דתלגא וההוא טיבורא איהו נקודא דציון ומתמן אתפשטו ארבע חוטין לארבע סטרין דעלמא מזרח ומערב צפוטן ודרום מההוא חוטא דאתמשך מסטא דמזרח אתעביד מניה גופא שארי במזרח וסיים במערב גופא איהו ארעא דישראל אתרשים באתווי אדנ"י אדון ורבון כל עלמא מההוא חוטא דאתמשך מסטרא דדרום דאיהו ברירו דכל תלגא ותוקפיה אתעביד מניה דרועא ימינא ואיהו ברירו דעינוגא ודא ג"ע דעאל ביה אדם הראשון ואיהו לעינוגא דנשמתין ודא טמיר וגניז ימינא דכל עלמא מההוא חוטא דאתמשך מסטרא דצפון אתעביד מניה ואתברי דרועא שמאלא ודא גיהנם מההוא פסולת דתלגא ואיהו לעונשא דנשמתין דחייביא רישא איהו בשמייא אתתקן והוה עלמא בלא רישא עד דאתבני בי מקדשא כד איתקם משכנא איתקם רישא פומא דכל עלמא דאתתקן ברישא סיני והוא רשים האי פומא גו מייא מברירו דתלגא ירכין וכל שאר איברים בכל שאר ארעא וכשם שהאשה יש לה צירים וחבלים בשעת הלידה כן כשבקש הקב"ה להוציא

הארץ לאור העולם היו המים עולים ויורדים יעלו הרים ירדו בקעות מה עשה הקב"ה הוציא מן הקרקע רעמים וזועות ונסו המים הה"ד מן גערתך ינוסון מן קול רעמך יחפזון ויצאה הארץ ונשארה נמוכה מלוכלכת כולד הזה שיוצא נמוך כמת ומלוכלך מהלידה וכשם שמפעפעין את הולד עד שיתעורר ונותנים אש ונר לגבו לחממו ומראה להאיר כך עשה הקב"ה בארץ כשיצאה מתוך המים וכולא חד קרא הה"ד קול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל מיד רגזה ותרעש הארץ ע"כ נסתם הפה עד שבאו ישראל והפה נפתח בראשו בשמים וזה סיני שנתנה בו התורה ושם נתתקן הדבור וכשנכנסו ישראל לארץ נסתם הפתוח ונפתח הסתום הסתם הפה שלא היה בו הדיבור משנסתלק משה הפך מן האדם נפתח הטבור בהמ"ק ומשם אוכל מה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה וכל העולם נזון מתמצית ארץ ישראל ובג"כ דוכתין ואתרין אינון בעלמא בשבחא אלין על אלין גן עדן דאיהו דרועא ימינא דכל עלמא אית ביה דוכתין ואתרין לשבחא אלין על אלין ותמן הוא עץ החיים ועץ הדעת טוב ורע ובחד היכלא מינייהו אית אמר טמיר וגניז מכולא ולית מאן דידע בההוא אתר בר חד צפור דאתי בכל יומא תלת זמנין ומצפצפא בגו אילני דגנתא ואמר גם צפור וגו' ובההוא צפור ידעין נשמתין סימנייהו בזימנא דאודן ומשבחן ובזמנא דמשתדלן בחכמתא למנדע וההוא צפור עאל בההוא היכלא ואיטמר ואגניז ולא ידיע ודרור דא היא נשמתא קדישא דסלקא לעילא והיא בת חורין ד"א ודרור קן לה דא יובלא דכתיב וקראתם דרור קן לה בחכמתא עילאה צפור ודרור דא לעילא ודא לתתא אשר שתה אפרוחיה מאן האי דרור שנת החמישים דאפיקת מינת שית אפרוחין והאי צפור אינון אפרוחין תיאובתא דילהון לגו תרי מדבחן מזבח הפנימי ומזבח החיצון נטלו ממזבח הפנימי ויהבו למזבח החיצון מלכי ואלהי מלכי:

דא מזבח החיצון ואלהי:

דא מזבח הפנימי מזבח החיצון תיאובתיה תדיר לגבי מזבח הפנימי ולעולם לא שכיך מלזמרא בשירין ותושבחין הה"ד שיר השירים אשר לשלמה כל זמן שהנר דולק על הפתילה והפתילה כתיקונה האור מאיר וצח והכל נהנין ממנו וכ"ז שהפתילה נעדרת והשמן חסר מן הפתילה האור נסתלק ואין מי שיודע באותו אור כלום כך כל זמן שישראל היו מתוקנים ומסורגלים כפתילה זו אור של מעלה היתה דולקת עליהם ואומרת שירה ואינו משתכך לעולם כדוגמת האור על הפתילה שאינו משתכך לעולם לנגד מעלה ואותו השיר הוא מעולה שבשירים קדש קדשים נעדר הפתילה כביכול נעדר האור ונסתלק ואין מי שיודע בו ושלמה צווח ואומר וזכור את בוראך בימי בחורותיך היה מתתקן ומסרגל עצמך במצות ובמעשים טובים בימי בחורותיך בזמן שהמאור ההוא לוהב

בפתילה ד"א על האור ההוא בזמן שהפתילה מתוקנת אמר לנגד אותו האור וזכור את בוראיך התעורר לנגד הקב"ה בשיר ותעורר האהבה עד אשר לא יבואו ימי הרעה בזמן שהלבנה מתמעטת ותשלוט הרעה והימים שלה הם ימים שאין בהם חפץ עד אשר לא תחשך השמש זה נהר היוצא מעדן דכתיב ונהר יוצא מעדן דכתיב בו ונהר יחרב ויבש והאור זה האור שברא הקב"ה ונתעטף בו והוא ימינו הה"ד השיב אחור ימינו והירח הוא הים המתמלא מאותו נהר הה"ש אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש והכוכבים אלו שנים עשר מזלות הידועים לה ושבו העבים אלו שרי אומות העולם אחר הגשם אחר בכייתן של מלאכי השרת דכתיב מלאכי שלום מר יבכיון ביום שיזועו שומרי הבית אלו שומרי החומות דכתיב על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים והתעותו אנשי החיל אלו הם ששים גבורים סביב לה ובטלו הטוחנות אלו הם אוכלי הקרבנות כי מעטו כנפי החיות וחשכו הרואות בארובות אלו הם עיני ה' המשוטטות בכל הארץ והם שבעה עיני ה' וסוגרו דלתים בשוק אלו הם השערים שכולם ננעלו זולתי שערי דמעות שלא ננעלו בשפל קול הטחנה סוכת דוד שנפלה ושנשפלה לעפר וקולה שהיתה משוררה תמיד בשיר האהבה שפל וישחו כל בנות השיר הם המלאכים הנחלקים במשמרותיהם על השיר מהם משוררים ביום ומהם משמרות משוררים הלילה גם מגבוה ייראו כי גבוה מעל גבוה שומר ושומר זה מזה ומקבל זה מזה בנעימה ובקדושה ובחורבן בית המקדש יצתה מארה ודין חזק מצוי לפניו וגבוה ייר א מגבוה ומדינו וחתחתים בדרך כתיב הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה ובאותו דרך היה יורד ובא הטל מראשו של הקב"ה וכל שמחה וכל טוב וכל רצון באותו הדרך היה בא ובחרבן בהמ"ק תבירו על תבירו באותו הדרך נמצא וכל רוגזא ואימתני ותקיפא ודינא בההוא דרך הוו וינאץ השקד כמה דאת אמר וישקוד ה' על הרעה וכתיב מקל שקד אני רואה וצמיחת השקד אחד ועשרים יום כך מי"ז בתמוז עד תשעה באב ומיום שהשקד מציץ הפרח אין מוציא פרי עד כ"א יום ויסתבל החגב יותן הסבל על שכמו של בית דוד ותפר האביונה זו עבודת בית המקדש למטה וצווחין בני נשא ולא מתענון מאי טעמא כי הולך האדם אל בית עולמו מסתלק הכבוד למעלה למעלה ואינון צווחין ולית מאן דישגח בהו בגין דאיהו אסתלק לבית עולמו דנפק מיניה ועל דא אשתכח מארה וביש ומות ומאורעות רעות בעולם וספדין וצווחין בכל יומא דכתיב כי עלה מות בחלונינו עד אשר לא ירתק חבל הכסף חוט של חסד שנמשך מלמעלה למטה ותרוץ גולת הזהב דאיהי נחתא בההוא חוט נשבר החוט נפל הגולה ותשבר כד על המבוע שהתורה נשתכחה בגלותא ואותו המשאב יופיא"ל השר לא שאב ממעין התורה ובני אדם נבוכים בה ונרוץ הגלגל אל הבור ומלאך המשחית

ניתן לו רשות לחבל בכל יום וישוב העפר אל הארץ כשהיה ויכלו כל הנשמות והעולם יכלה והעפר שהכל נהיה ממנו ישוב כבתחלה ויהיה העולם חרב כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה ויתחדש העולם כבתחלה ובאותו זמן כתיב ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו אתא ר' עזריה ורבי מרונוס ונשקוהו ברישיה קרא עליה לב נבון יקנה דעת ואזן חכמים תבקש דעת

מדרש הנעלם מדרש איכה

מדרש הנעלם מדרש איכה

מדרש איכה מדרש הנעלם מדרש איכה שלחו להו בני בבל לבני ארעא קדישא לן יאות למבכי לן יאות למעבד הספדא על חורבן בית אלהנא על דאתבדרנא ביני עממיא ואית לן למיפתח הספידא ולפרשא אלפ"א ביתא דשלח מארי עלמא להספידא דחורבן ביתיה שלחו להו בני ארעא קדישא יאות דאתון אתבדרתון ביני עממיא ואתון לבר מראעא קדישא ויאות לכו למבכי עלייכו ועל גרמייכו דנפקתון מנהורא לחשוכא כעבדא דנפיק מבי מאריה אבל אנן אית לן למבכי ולמעבד הספידא ולן שדר קב"ה ספרא דהספידא דאנון בנהא דמטרוניתא ואנן מבני ביתה וידעין יקרא דמארי עלמא ולן יאות למבכי ולפרשא אינון אלפ"א ביתי"ן ואנן יתמין בלא אבא ואמא ומסתכלין עיינין לכותלי ביתא דאימנא והא אתחרב ולא אשכחנא לה דהות ינקא לן בכל יומא ביומין קדמאין משפירו דילה והוית נחימת לן וממללת על לבנא כאמא לברה כד"T כאיש אשר אמו תנחמנו וגו' והשתא אסתכלן עיינין לכל סטר ואתר בית מותבא דאימנא אתבלבל והא אתחרב נבטש רישא לכותלי ביתא ומותבה מאן ינחם לן ומאן ימלל על לבנא ויגין עלנא קמי מלכא כד הוינן חטאן קמי אבונא וסליק רצועא לאלקאה לן איהי קיימת לקמן ומקבלת מלקיותא דמלכא בגין לאגנא עלנא כד"א והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו כו' ובחבורתו נרפא לנו ונשתא אימא לית לן ווי ווי לן ווי לכו לן יאות למבכי לן יאות למספד לן יאות לפתרא אינון מילין דמרירו לאודעא להו לאינון דידעין למבכי מלין דהספידא נקרב בכל יומא לגבי ערסא דאימנא ולא נשכח לה תמן נשאל עלה לית מאן דישגח עלן נשאל לערסא דילה אתבלבלא נשאל לכורסייא נפלת נשאל להיכלין דילה אומאן אינון דלא ידעין מינה נשאל לעפרא רשימו דעקבתא לית תמן נשאל לאיגרא הא איגרא אתיב לן דתמן יתבה מבכה ומיללת עלן ואזלת מבכה מווחת ברול מרירו עלן מאיגרא לאיגרא כמה דאת אמר מה לך איפוא כי עלית כלך לגגות נשאל לאורחין ושבילין כלהו אמרין דשמעו קל מרירו דבכיה דמבכה על בנהא ולא ידעין לאן אסתלקת לן יאות למבכי לן

יאות למיספד ננשק עפרא דרגלהא ננשק אתר בגי מותבה ננשק כותלי היכלא ונבכי במרירו אנן נפתח בהספידא דחמינן בכל יומא כל האי נבכי תדיר ולא איתנשי מרירו דבכיה מינן

מאמר כי יום מהומה ומבוסה

מאמר כי יום מהומה ומבוסה פתחו אינהו ואמרי איכה ישבה בדד העיר כתיב כי יום מהומה ומבוסה ומבוכה וגו' כי יום חד יומא אית לקב"ה רחימא דנפשיה כלילא מכל שאר יומין שית יומין כלילן ביה והוא כללא דכלהו ועל דאסגיאו חובין אסתלק לעילא לבי עלמא דחיין כדין מתחות שפולי משכנא קם יומא דמרירו יומא דבכיה יומא דצערא יומא דאיקרי מהומה ומבוסה ומבוכה ועאל בגו משכנא ושיצי וסאיב ורבונא דמשכנא אזל וערק ואתתרך מגו מותביה לגו טורא דלבר ולגו טורא דחרוב ומשכנא אתחרב לבתר נחת ההוא יומא עילאה דאסתלק שאל על משכניה והא אתחרב עאל ואשגח על מארי דמשכנא מטרוניתא רחימתא דנפשיה והיא אתתרחת וערקת וכל בניינה סתיר כדין שארי למגעי גועא בתר גועא כנהימו דתרנגולא על נוקביה הדא הוא דכתיב מקרקר קיר נהימו כתרנגולא קיר רבון שליטא ושוע אל ההר עביד שועה וצווח לגבי טורא דערקת תמן מטרוניתא עביד שוע צווח וקרי בנהימו דבכיה איכה איכה רחימתא דנפשאי איכה שפנינתי שלימתי איכה יחידתא דילי דאתיחדא עמי ביחודא איכה דהוית נטלא בכל יומא חמש ועשרים אתוון דיחודא ואתקריאת כ"ה על דא אחתי ברתי אמי לאן אזלת לאן פנית למיהך אנן דשמעין בכל יומא קרקורא דא דרבוננא לן יאות למבכי לן יאות למספד לן יאות למפתח איכה איכה ישבה בדד וגו'

מאמר ואיבה אשית

מאמר ואיבה אשית רבי לויטס חוזאה פתח ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך דבבו סגי הוה מן יומא דאתברי עלמא על עילה דעיטא דנחש מההיא שעתא דאתלטייא אתדחייא מקמי תרעא דמלכא והוא כמין תדיר בין גדרין דעלמא בין אינון גדרין דאורייתא כל אינון דדשין בעקב באינון גדרין נשיך לון ווי דאשכח ווי דנשיך ווי על דבבו בישא דאתנטיר על דבבו בישא דהוות ליה בהאי אשה דאתקריא אשה יראת ה' דבבו ביש נטר לה מן יומא דאתברי עלמא עד דתבר לה בתבירו למשכב לעפרא "איכה "ישבה "בדד "העיר "רבתי "עם "היתה אסתכל באתוון דריש כל תיבה ותיבה ותשכח נטירו דבבו בישא דאתנטרא עד דאתחרב בי מקדשא איב"ה רע"ה ברישי אתוון אתנטיר לה להיא אשת חיל בתבירו דבי מקדשא למשכב לעפרא הדא הוא דכתיב "כאלמנה "רבתי "בגוים "שרתי "במדינות "היתה "למס תקרא למפרע ברישי אתוון ל"ה בשבר"ך בתבירו דבי

מקדשא בתבירו דכנישתא דישראל דבבו בישא אדביק ל"ה בשבר"ך איכה דאתדבקת להיא איבה רעה דא קל דנחש קל מרירו דבכיה ברקיעין אלין קראן איכה ומסטרא אחרא קראן איבה הדא הוא דכתיב ואיבה אשית בינך ובין האשה בין סטרא דא ובין סטרא דא אשתכח בחרבן בי מקדשא ובקרא קדמאה אתרשים כלא למנדע דהאי כ"ה אדביק לה איב"ה רעה דנטיר לה מיומא דאתברי עלמא איכה ישבה בדד רבי הרכינס פתח ויגרש את האדם וישכן מקדם לג"ע ויגרש את דא כנסת ישראל בחרבן בי מקדשא דאתתרכת בתירוכין דאשתלחת בשלוחין כרסייא דמלכא נפלת

מאמר ויגרש את האדם

מאמר ויגרש את האדם ויגרש את דא כרסייא דמלכא ווי דאתתרכת ווי דנפלת האדם ההוא דשליט על כורסייא דכתיב ביה ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם כו' נפלת כרסייא נפל כלא וישכן ההוא דתריך לדא אשכין ואשרי יישובא אחרא בהיפוכא בשעתא דאתחריב בי מקדשא סליק לכבוד עילאה לעילא ואזעיר דיוקניה מכמה דהוות וכורסייא נטיל מניה ואתפרש כביכול אשרי לג"ע עם כרבים לתתא ואתפרש מההוא כבוד עילאה ואשרי לההיא להט החרב למיקם בדוכתא דרבנותיה למיטר ולמישאב ולמסתיר ההוא אורח דאנגיד מעץ החיים ושלמה מלכא צווח ואמר תחת שלש רגזה ארץ כו' תחת עבד כי ימלוך כו' ושפחה כי תירש גברתה שפחה לגו גבירתה לבר איכה ישבה בדד מאי בדד כמא דאת אמר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו

מאמר ויניחהו בגן עדן

מאמר ויניחהו בגן עדן איכה ישבה בדד ר' חנינאי ורבנן פתחי קרא באדה"ר ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן וגו' ויקח במה לקחו ר' חנינאי אמר לקחו בדברים כד"T קח את אהרן ורבנן אמרו לקחו ברוח כד"א היום ה' לוקח את אדוניך מעל ראשך ויניחהו בגן עדן כדי להיות לו מנוחה לדעת ולהכיר החכמה והתורה דא"ר חנינאי התורה לימדה הקב"ה לאדם הה"ד אז ראה ויספרה וגו' ויאמר לאדם והיו מלאכי השרת מקלסין לפניו עש שראה סמאל בשמים ונתקנא בו וירד מן השמים כדמות צל על נחש הנחש נראה והצל עליו תקפא וחילא דיליה קריב ההוא נחש לגבי איתתא דדעתא קלה מן האיש מכאן דאתתא לא אתפתת אלא באתתא אחרא ויאמר אל האשה אף כי אמר אלקים מיד פתח באף מהכא דבתחלת דבריו של אדם ניכר מי הוא כך הוא פתח באף להודיע מי הוא נטל סימן זה אם תקבל אם לא תקבל והמשיכה בדברים עד שפתחה באות מ"ם ואמרה מכל עץ הגן אכל נאכל מיד נטל הנחש האות וישם אותה על זרועו השמאלית והיה ממתין על וא"ו תי"ו מפיה כדי להיות מו"ת נכון לפניהם

מאמר ותרא האשה

מאמר ותרא האשה התחיל לפתותה עד דכתיב ותרא האשה בטעמא סגי ותקיף מלמד שפרחו האותיות וא"ו תי"ו וסלקו להתחבר עם אות מ"ם ואות מ"ם היתה עולה ויורדת ולא היתה מתחברת עמהם עד שנתפתת ופרחו וא"ו תי"ו ד' זמנין ואקיפו לאות מ"ם לד' סטרין דכתיב ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה ותפקחנה עיני שניהם הא ד' זמנין ו' ת' מלמד שסבבו לאות מ"ם לארבע צדדין והמ"ם באמצע מות בכל סטרין כמד"א כי עלה מות בחלונינו דא סמאל דאיהו חד מחלוני שמיא ועל דא מי גבר יחיה ולא יראה מות מיד שלט בה והטיל בה זוהמא נחת קודשא בריך הוא למיחמי ויתחבא האדם ואשתו תא חזי קודם שחטאו היתה השכינה עטרה על ראשיהם להיות בשבילם שורה על העולם כיון שחטאו כביכול תש כחה ואסתלקת ולא שליטת וקב"ה שארי לקונן ואמר איכה מה תהא מינה שלטנותא אעדו מינה אוף הכא בחורבן בי מקדשא שולטנותא אעדו וקב"ה שארי למיספד ואמר איכה מה תהא עליה

מאמר קול ברמה נשמע

מאמר קול ברמה נשמע איכה רבי פנחס פתח קולב רמה נשמע נהי בכי תמרורים וגו' איכה רבי פנחס פתח קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים וגו' בשעתא דאתחרב בי מקדשא ואתוקד אתא קלא ואיתער על קברי אבהן קדמאי ואמר אבהן קדמאי אתון דמיכין בשינתא ולא ידעיתון צערא דעלמא בניכון דגדלתון בצערא אעילתון בהימנותא סגי דקב"ה הא מיתו והא אתקטלו והא אזלו בגלותא בין שנאיהון ידיהון מהדקן לאחורא מייתין בכפנא בתיהון אתוקד אן רחמין דילכון אן מהימנותא דילכון קומו איתערו לגבייהו מיד אתערו אבהן ואמהן ואזלו לגבי משה אמרו ליה משה רעיא מהימנא אן אינון בנין אן שבקת לון מיד איתער משה ואזל עמהון לגבי יהושע אמר ליה בני אבהן אלין בני ישראל דפקדני קב"ה עליהון ושבקית לון בידך אן אינון אתיב יהושע ואמר רבינו משה בארעא קדישא שבקית לון ופליגית לון ארעא על פום עדבא כמה דפקדתני וכלהו שבקית גבר על אחסנתיה ועל עדביה ומיד אזלו כולהו לארעא קדישא ואשכחו לה דאתחרבא דלא אשתמע בה קלא עאלו גבי מקדשא וחמו דאתוקד עבדו ביה הספידא עד דאשתמע קל מרירו דבכיה לרום שמיא וכל מלאכי עילאי בכו עמהון לעילא איתער קב"ה ואתא לגביהון ואשכח לון ממררין בקל בכיה גו עפרא דמקדשא אמר לו רחימין דנפשאי מה אתון הכא מה לידידי בביתי קם אברהם סבא בקדמיתא אמר קמיה מארי דעלמא את ידעת דאזלית קמך באורח קשוט עשר זמנין נסית לי וקיימית בכלא בני אן אינון לא שמענא קל מליהון בארעא דאומית לי לקיימא להון בה אמר ליה קב"ה אי

אברהם רחימא דנפשאי ובשר קדש יעברו מעליך בטילו מינייהו ברית קדישא ופלחו ע"ז ועל דא איתקפת רוגזאי בהון ובגינך אוריך לון כמה זמנין ולא תבו קדמי כיון דשמע אברהם כך אמר ימחו על קדושת שמך כל אינון חוביהון ביני עממיא עד שיהא רעווא דילך לאתבא לון לגבך וכל כלוה כגוונא דא ואזלו להו אשתארת תמן רחל וארימת קל בכיה במרירו דתמרורים אמר לה קב"ה רחל מה את מבכה אמרה קמיה ולא אבכה בני אן אינון ומה חטאן לגבך אמר לה עאלו צרתי לרמי ואעילו לה בביתי מיד אמרה וכי לא עבדית אנא יתיר דאעילנא צרתי בביתי דתנן בשעתא דכתיב ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא אמר הזדווגי לגבאי אמרה ליה אין אבל אחתא אית לי קשישא מינאי ומסתפינא מאבא דרמאה איהו מיד ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא ברמאותא מיד יהד לה סימנין כיון דעאלת לאה בההוא ליליא אמרה רחל השתא מתכספא אחתי אזלת ומסרה לה סימנין ועל דא אמרה לגבי קב"ה ואנא לא עבדית יתיר דאעילנא צרתי בביתי ואת דכתיב בך רחום וחנון ארך אפים הוה לך לאעברא על חוביהון ובכל מה דאמר לה לא קבילת תנחומין הה"ד קול ברמה נשמע וגו' כי איננו לא בעאת לקבלא תנחומין מ"ט בגין כי איננו כיומין קדמאין לאשראה בינייהו והא אסתלק לעילא ובגין דכי אינון בגו בנהא לא קבלית תנחומין עד דאומי לה דכתיב כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כמה דעבדת רחל אוף הכי שכינתא לעילא כדמתרגם קל ברום שמייא אשתמע שכינתא מבכה על בנהא בההיא שעתא דאיהי הות מבכה שאתערו לגבה שתין רבוא משריין עילאין וכלהו איתערו בכיה לגבה בההוא שעתא אשתמע קלא לרקיע ערבות וזדעדזעו מאתן אלף עלמין דהוו גניזי מן יומא דאתברי עלמא עד דאשתמע ההוא קלא לרום שמייא ומאן איהו דא רקיע כעין הקרח הנורא דאיהו על גבי החיות עד דאתגלית אימא לברתא ואמרה לה מנעי קולך כדין אתפרשת מתמן ואזלת היא וכל אוכלוסהא בגלותא ואצטריכו לאתבדרא לכמה סטרין למהוי גלותא לכולא והיא ישבה בדד רבי נחוניא אמר איכה מאן אמר דא ההוא רוח עילאה נעימאה עלמא דאתי וע"ד תיבה דא רוחני איהו ולא אית בה שותפו כלל לאו לישן ושיניין ולאו שפוון כלל אימא שאלה על ברתה דא קרקורא דקיר אדון רבון רב ושליט ישבה ולא עומדת בתחלה עומדת וכל אוכלוסיה עומדים השתא יושבת ושוממה בדד כד"א בדד ישב כמאן דמסאיב במסאבו ושפחה כי תירש גברתה ההיא דהוות מסאבא יתבא בדוכתהא שלחו להו בני בבל לבני ארעא קדישא יאות דאתון צריכין למבכי ולכון יאות למספד ולמעבד אבלא במחזיכון היכלין דאימא חריבין ואתר ערסה דאתהפך באבלא והוא לית תמן ופרחא מנכון ולא ידעתון מינה תימרון דאיהי עמנא גו גלותא ונחתת דיורה בגוונא אי הכי אנן צריכין

למחדי דהא יחזקאל נביאה חמא לה הכא וכל אוכלוסהא ודאי על דא אנו צריכין למבכי ולמספד כתנינא וכיעני מדברא דאיהו אתתרכת לבר מהיכלא ואנן בגלותא והיא אתת עלנא במרירו וחמאת לנא בכל יומין בכמה עאקו בכמה נימוסין גזרין עלנא בכל זמן ולא יכלא לאעדאה מינן עאקין וכל אינון מכתשין דאנן סבלין שלחו להו בני ארעא קדישא יאות דאימנא ערקת ואתתרכת מגו הכילהא ונחתת לגבייכו במרירו ובקל עציב כאיתתא דיתבא בלא דעתא וכגברא דלא יכיל לשיזבא ויאות לכון למספד אבל אנן אית לן למבכי ולמספד בנהי ומרירו דאנן חמאן בכל יומא היכלא חריב ותעלין דמדברא עאלין ונפקין ושרקין יענים בגויה ואנן חמאן ובכאן ובעוד דאנן יתבין נבוכין ושכיבין פומנא בעפרא אנן שמעין קל נעימו דרגלהא בתלת משמרותא דליליא נחתת וחמאת להיכלאה איך [חרבין מתוקדן אעלת מהיכלא להיכלא מדוך לדוך וגעת ומיללת ובכת עלנא ועל נפשנא ואנן מתערין לקל נעימו דבכייתה ויללותה ורוחנא אזלת אבתרה ופרח לגבה ולפום שעתא פרחת ואזלת ולא שמענא ולא ידענא מידי דהא אזלת ואשתארנא נבוכין דמיכין בלא רוחא בלא דעתא צעקין ואמרין איכה אזלת

מאמר שאג ישאג על נוהו

מאמר שאג ישאג על נוהו תנינן בכל ליליא וליליא קל מרירות דכאיבא דציו"ן אשתמע מרום רקיעא לתתא ומתתא לרקיעא כד"א ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאג ישאג על נוהו בשירותא דליליא היא אתכוונת בבכיה ושאגת מרום רקיעא לעילא נחתת לתתא לאתר מדבח החיצון וחמת דוכתה חריב מסאב במסאבו וכל אתר לא אשתכח ביה געת ומיללת צווחת בקל מרירו ואמרת מדבחי מדבחי פרנסתי דמרויח לי בכמה ניסוכין בכמה עלוון דכיין קדישין כל גברין קדישין רברבן ממנן הוו מרחחן וחדאן מינך אכלין עידונין ופלגין חולקיהון ברומי רקיעא יהבו בך ניבלת חסידים קדושים בני דאתדבחו עלך ווי לי מדמיהון וכל גברין רברבין ממנן נפלו מדוכתיהון לקול צווחיהון יתבין לבר צווחין ובכאן אינון אראלים קדישין דאת שמיה קדישא הוה מתעטר עלייהו וביה אינון חדאן וקיימין לקל בכיותהון את דא פרחא מנייהו וסלקא לרומי מרומים ואשתארו כנוקבא דבכאת ומיללת הה"ד הן אראלם צעקו חוצה אראלם בלא יו"ד עצקו חוצה מדבחי מדבחי לבתר דמרוית לי בניבלות בנין חסידין קדישין דמסרו נפשיהון וגשמיהון עלך איתגניזת אן אשכח לך אן אשתא דעלך געת ומיללת ובכת בקל עציב שתא אלפי גברי קדישין בכל סטרא דארבע סטרי עלמא אינון דהוו אכלי קרבנא בכל יומא נחתי בהדה ומייללין ובכיין על מדבח דעלוון ויתיר הוו אלא אתמעטו ואפילו אינון דקיימין לבר ברוח אחרא דמרוון מאינון אימרין ופדרין בשירותא דליליא צוחין נעאן

ומייללין על האי מדבח ווי לחמרא דאביד אבוסה אתר דמתרוה מניה מאן חמי נהימו דגברין קדישין במטרוניתא מתתא לעילא ומעילא לתתא בפלגו ליליא עאל לגו ההיא נקודה דציון אתר דבית קדש הקדשים חמת ליה דאתחריב ואסתאב אתר בית מותבה וערסה געת ומיללת סלקא מתתא לעילא ומעילא לתתא אסתכל באתר דכרובים צווחא בקול מרירו וארימת קלא ואמרה ערסי ערסי אתר בית מותבי על האי דוכתא כתיב על משכבי בלילות משכבי ערסא דמטרוניתא געת בבכיה ואמרה ערסי אתר מקדשי אתר דמרגלאין טבאן בי פרוכתא וכפורתא דהוו סמכין עלוהי דתין אלפין רבוון אבני יקר סדרין סדרין שורין שורין מסתכלאן דא לדא סדרין דרמונין מתצען עלך לד' סטרין עלמא קיימא בגינך רבון עלמא בעלי הוה אתי לגבי והוא שכב בין דרועי וכל מה דבעינא מניה וכל בעותי עביד בעידנא דא כד הוה אתי לגבי ושוי בי מדוריה ומשתעשע בין שדי ערסי ערסי לית את דכיר כד הוינא אתא לגבך בחדוה ובשפירו דלבא ואינון רביין עולמין הוי נפקי לקדמותי בטשי בגדפייהו בחדוה לקבלא לי עפרא דבך הוה קם מדוכתיה וחזו איך איתנשיא ארונא דאורייתא דהות הכא מהכא נפקא מזונא לכל עלמא ונהורא וברכאן לכלא אשגח על בעלי לית הכא אשגח לכל סטר בעידנא דא כד הוה אתי בעלי לגבי וסחרניה כמה בנין חסידין וכל אינון עולמתאן זמינין לקבלא ליה והוינא שמעין מרחוק קל זוגין דפעמונין מקשקשין בין רגלוי בגין דאשמע קליה עד דלא יעול לגבי כל עולימתאן דילי משבחן ואודן קמי קב"ה לבתר אזלין כל חד על בי מותביה מחבקן בנשיקתהון ברחימו בעלי בעלי אן פנית השתא הוא עדנא דהוינא אשגח בך אסתכלנא בכל סטר ולית אנת אן אשגח לך ולא אתבע בגינך דא הוא אתרך בעידנא דא למיתי לגבי הא אנא זמינא הכא הא אתנשית מנאי לית אננת דכיר יומי דרחימו כד הוינא שכבת בתוקפך ומחקקא בדיוקנך ודיוקני בך בגין דתשתעשע בדיוקני בעוד דאנא בגו חילי געת בבכיה וצוכת בעלי בעלי נהירו דעייני הא איתחשך לית אנת דכיר כד הוית אושיט שמאלך מתחות רישי ואנא מתענגא על סגיאו דשלם וימנך מחבקא באחוה ובנשיקין ונדרת לי דלא תשבוק רחימותא דילי לעלמין ואומית לי אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני הא איתנשינא מנך לית אנת דכיר כד קאימנא לגבך בטורא דסיני שלימין שתין רבו דקבילו לך עלייהו ואתעטרנא לך בהו יתיר מכל עממייא והוינא אזלין אבתרך לכל רעותך וההיא שפחה קטלא בהו יתיר מכל עממייא והוינא אזלין אבתרך לכל רעותך וההיא שפחה קטלא בהו לאלפים ורבוון ולא אשגחנא ואתאבידו כלהו במדברא ושבקית לון תמן ואעילנא בניהון זעירין לקיימא קמך בארעא דא ובדילנא לון לקיימא קמך בגין רעותך בעלי הוי דכיר בכמה בנין קדישין קאימנא קמך בכל דרא ודרא ביומי דדוד

ושלמה בריה לית אנת דכיר כמה טבאן דעבדו קמך יאות לך למידכר חובין ולא תדכר זכוון אן אתהפיכו עלך בעינא עלך לית אנת בעינא על בנאי לית אינון בעינא על קדושתא דאתר דא הא אסתאב כל עלמא הוה בשלם בגין אתר דא כלבין לא נבחין בעידנא דא כולהו הוו בשלם געה ומיללת וכל אינון אוכלוסין לעילא וכלבים צווחין לתתא בשרותא דמשמורה תליתאה נפקת ואתת קיימא על אתר דמדבחא קטורת בוסמין געת ומיללת וסלקת לעלא ואשכחא חד כרוב מאינון תרין כרובין דהוו בהדה ומההוא זמנא לא הוה לה אלא חד וההוא רבייא עולימא דאשתאר ינקא מינה בכייה ויללותא כדין קב"ה אזדמן לגבה ונחית לה וממלל עמה ועל דא כתיב כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש תקוה לאחריתך ועל דא תנינן תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה עד הכא פתיחתא מכאן ולהלאה שירותא דמגילת איכה

מאמר וזכור את בוראך בימי בחורותיך

מאמר וזכור את בוראך בימי בחורותיך איכה ישבה בדד רבנן פתחי האי קרא וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה האי קרא אוקימנא ליה בישראל כד הוו בארעא קדישא וזכור את בוראיך הוי דכיר כל אינון טבאן וכל אינון אתין ונסין דעבד לך קב"ה ביומין קדמאין כד הוות רביא במהימנותא כד"א כי נער ישראל ואהבהו בימי בחורותיך בזמנא דאיהו איתרעי בך מכל עמין דעלמא עד אשר לא יבאו ימי הרעה יומין דזקנה דשלטין בך שאר עמין וידרון לך בכל עממיא בימי בחורותיך יומין דשתא דאינון ברירין לך ונטירו דלעילא עלך ואינון ד' ירחי דשתא אדר ניסן אייר סיון אלין אינון יומין דבחר קב"ה בישראל ועבד בהון עמהון נסין וכ"י מתעטרא בבעלה ואתקריבת בהדיה עד אשר לא יבאו ימי הרעה ימי הזקנה ימי הרעה ממש ואינון:

תמוז אב טבת שבט אע"ג דלא איתגלייא כל כך וסימנך ושבט לגו חסר לב והגיעו שנים שנים דגלותא דאזלין ישראל מטולטלין אין לי בהם חפץ דתנינן זמינין ביומא דגלותא דלא ישתכח בידא דבר נש למיזבן בשוקא וכדין תכלה פרוטה מן הכיס עד אשר לא תחשך השמש דא קלסתר פנים של שכינה מלעילא ומתתא מתתא מאן אינון מארי מתניתין דהוו בארעא דישראל פטישי דפרזלא מהדקין טנרין ותלשין טורין רמאין והאור זה התלמוד ירושלמי דנהיר נהורא דאורייתא לבתר דאתבטל דא כביכול אשתארו בחשוכא דכתיב במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי דאזלין ביה בני עלמא במחשכים והירח אלין אינון הברייתות דהוו נהירין נהירו דחכמה סתימאה והככבים אלין אינון משכילים דהוו בארעא קדישא כל אינון תנאים ואמוראים דכל עלמא קיימא בגינייהו דכד הוו קיימי כחדא הוה אמר בר נש לחבריה מגו מלה דא דפרח מפומוי אנא חמא מה דיהא יומא דא

או למחר כך וכך ד"א עד אשר לא תחשך השמש נהירו דקלסתר פני שכינה דהוה נהיר לה בכל יומא ומההוא נהירו עלמא אתקיים וישראל שראן על ארעא לרוחצנו והאור אור שברא הקב"ה במעשה בראשית דהוה נהיר מסייפי עלמא לסייפי עלמא ואתגניז והקב"ה הוה נהיר ואפיק מיניה חד חוטא דימינא דקב"ה ואחיד לסיהרא ובההוא זימנא כתיב השיב אחור ימינו והירח דכתיב צדק ילין בה והככבים מלאכי השרת שהיו באים בה וידועים אצלה ובטלו מקיומייהו ואלין איקרון מלאכי שלום ושבו העבים אחר הגשם דכתיב מלאכי שלום מר יבכיון ביום שיזועו שומרי הבית אלין תלת ב"ד דהוו אולפי תורה בלשכת הגזית והתעוותו אנשי החיל אלו סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה ובטלו הטוחנות אלו כהנים ולוים וכלהו משמרות דהוו קיימי בירושלים וחשכו הרואות בארובות אלין נביאים וצופים דהוו חמאן בנבואה וברוח הקדש וסגרו דלתים בשוק דבני נשא צווחין ולית מאן דיתיב עלייהו דהא כל תרעין ננעלו מן יומא דאתחרב בי מקדשא ובטילת עבידת בית אלהנא בשפל קול הטחנה אלין אינון כותשי קטורת דהוו יהבי קלא בכל יומא בכתישו דיליה ד"א קול הטחנה קלא דשכינתא צווחא בכל יומא שובו בנים שובבים ולית מאן דישגח בה וישחו כל בנות השיר אלין אינון דסלקין בדוכנא בכל יומא ומנגני ניגונא דשיר כל לאסנאה מלאכי עילאה לעילא דהוו מתחלקי משמרות לעילא לקבל אינון משמרות לתתא שחו אלין דלתתא כביכול אף אלין דלעילא שחו גם מגבוה ייראו ואע"ג דמגבוה הוו ננסא הוו דחלין שחו אינון בנות שיר בגין דהא פ' אלף לויים הוו ידיהון מהדקן לאחורא כד מטו לנהרות בבל כנוריהון הוו תליין על אילנין דתמן הוו שאלין לון לנגנא ואמרי איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר נשכו בשניהון בוהני ידיהון וכרתו לון ולא יכילו לנגנא וקטלו לון וחתחתים בדרך דהא הוו אזלין בריחיין על צואריהון ומהדוקא דהוה תקיף הוו נפלו אצבעותייהו באורחא וירמיה הוה לקיט לון בטליתיה ונשיק לון ובכי עלייהו והוה אמר להו בני ולא אמרית לכו תנו לה' אלקיכם כבוד בטרם יחשיך וגו' ועל דא כתיב על ההרים אשא בכי ונהי ועל נאות מדבר כו' וינאץ השקד מן יומא דנציץ אילנא דא לבלבין עד יומא דעביד איבה חד ועשרים יומא נינהו כך מי"ז בתמוז עד ט' באב כ"א יום בינייהו הה"ד מקל שקד אני רואה ויסתבל החגב דאתיהב מטולא על כתפוי דזרעא דדוד ותפר האביונה דאתבטל עבידת בית אלהנא כי הולך האדם לבית עולמו דא הוא כבוד דאסתלק לעילא ובני נשא צווחין ולית מאן דישגח בהו עד אשר לא ירתק חבל הכסף אתר דכהנא מקטיר קטורת על מדבחא דלגאו ותרוץ גלת הזהב דא הוא בית קדש הקדשים דתמן כרובים דדהב ותשבר כד על המבוע דא מלכות בית דוד דאיתבר וישוב העפר על הארץ כשהיה יתחרב בי מקדשא ויהא כעפרא

והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה דא שכינתא ואסתלקותא דרוח נבואה מן עלמא רבי יודאי פתח ביום שיזועו שומרי הבית אלין תנאים ואמוראים דהוו נטרי עמא דארעא דישראל ואזדעזעון מדוכתייהו והתעוותו אנשי חיל כד"א ויש בם אנשי חיל חובא דבני יעקב דהוו אנשי חיל וסבלי עוות דינא כד"א האל יעות משפט קבילו עוות דינא אינון אנשי חיל דכך אורחי דנחש לבתר דקטיל לבר נש אהדר ונשיך ליה נשיכו בלא רחמין דא איהו עוות דינא שלחו להו בני ארעא קדישא יאות דאתון אית לכון למבכי כמאן דבכי מרחיק דהא אבלא ובכיה ומספדא בנהי ומרירו לא מטא לכו דהא רחצתין רגליכון ולא בעיתו לטנפא לון כמלקדמין כד"א רחצתי את רגלי איככה אטנפם

מאמר ב' עשרה הרוגי מלכות

מאמר ב' עשרה הרוגי מלכות אבל אנן דשכנין בין גדרי נחש וכמין לן בכל יומא קטיל ונשיך ואנן חמינן בעיינין עוות הדין דאתעביד ביננא באינון אנשי חיל די ביומיהון שתיק ולא בעא דינא דדחיל מינייהו דחילו סגי ולא יכיל לקיימא קמייהו וכיון דעברו להההוא עלמא בתיובתא קיימא נחש קמי קב"ה ותבא דינא ודייק קרא דכתיב וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת אמר קב"ה לנחש יוסף לא היה איש ונמצא בידו וגו' הא בידיהון לא אשתכח אהדר וקאמר כי ימצא גונב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא תמני מאה שנין הוה קיימא ההוא נחש ותבע דינא ואנן תנינן מאן דאתחייב בתרי דינין אתדן בחמירא ווי מאן דקביל עונשא על חובוי דהא מיתה מכפרה על חובין ואהדר לקבל עונשא אוחרא ווי די התעותו אנשי החיל וסמאל ונחש קיימו לתבעא דינא על דא יאות לן למבכי ולמספד דקרתא קדישא אשתארת בדד מכל טבין דהוו בה בההיא שעתא נחת סמאל ובלבל עלמא ואעיל רוחא דא במעוי דההוא רשע מלכא דרומי ותבע דינא מתקיפי עלמא ווי לדא ווי לעלמא עוות דינא לא אשתכח מן יומא דאתברי עלמא כדא איכה בניך עמודים דעלמא קיימין סמכין דעלמא קיימא עליהון ואנא מתעטרא עליהון בכל יומא היך התעוותו ע"י דנחש היך התעוותו רוחין קדישין לאתלבשא בלבושין נכראין אחרנין למידן לון בקלנא סגי ווי לדא ווי לעוותא דא מאן חמא גו גנתא דעדן בשעתא דאתמסר דינא לעילא עשר מרגלאן שפיראן נהירו דכל גנתא בין כל אינון אילנין מתפשטין ונפקין כלהו לבר וכל אינון אילנין דגנתא דעדן צווחין ואמרין ווי דהתעוותו אנשי החיל ונטורי תרעא דגנתא דעדן מזדעזען אינון כרובים סלקין ונחתין ולא יהבי דוכתא לאפקא אלין נהורין כד אתפשטו מגו נהורין דלבושיהון ועילאין ותתאין צווחין לקדמותהון ואינון נטורי חומות לעילא מזדעזעין וכל חיילי רום שמייא בכאן ומיללן מאן חמא לאימנא געת ומייללא נחתת לגבי כרובים נטורי תרעין דבגנתא

ואינון מזדעזעין סלקת אימנא וחד כרוב בהדה וכדין להט החרב המתהפכת שננא סגי בטש לגו תרעין ונפקו אינון עשר נהורין עילאין ותתאין צווחין ווי לעלמא ווי לדרא אנן יאות לן למספד כתנים כד נחתת אימא ולא אשכחת לון תמן בגנתא וכל אינון נהורין ובוסמין געאן ומיללן כדין געת ומיללת אינון כרובים נטורי תרעין בכאן ומיללן פתחין בבכיה אנן עאכ"ו יאות לן למבכי על כולא ועל עוותא דא תו פתח ויצוו אל יוסף לאמר וגו' אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם וגו' ויבך יוסף בדברם אליו חובא ליה עבדו והוא מכפר כולא ומכפר על חובייהו כיון דאיהו מחיל מאן אית ליה לתבעא על חובייהו הוי והתעוותו אנשי החיל עוות הדין סגי הוה לאינון אנשי החיל ווי לן מאן ינחם לן אמאי הוה עוות דינא דא בגין דהא אימנא אתתרכת וערקת ואזלת לה ובגין דא עוית דינא אשתכח דאשתכחא בלחודהא ההוא דאשטנא עלנא ולא הוה מאן דימחי בידיה ויטעין עלנא טענתא על דא אתמסרו בידהא כל תיקוני דאימנא דאלו אימנא אשתכחת תמן לגו משורת הדין אעלת לון על דא היא בכאת על דא היא מייללא על בנהא דאתגלו ודאתקטלו ודאשתציאו על מגן ובדינייהו לא אשתכחת ועביד ההוא נחש רעותיה בהו ועל דא כתיב ובפשעיכם שולחה אמכם שולחה אמכם דלא תהא זמינת בדיניכון איכה ישבה בדד בההוא שעתא דאיהי הות נסבה טענת בנהא ובגינה אתקרע דינא וכד אינון עשר מרגלן נפקו מגן עדן לאתלבשא בלבושין אחרנין כלהו לבושין אתמסרו בידא דנחש בר חד דאיהו ראובן דכתיב וישב ראובן אל הבור ועל דיהב עיטא למרמי לבירא איתפס איהו בבירא ואשתזיב ודא איהו רבי אליעזר הגדול כד תפשוהו למינות ויהבוהו בבירא ואשתזיבת נשמתיה דראובן